

YUDIE

ÝUDIF

N. I. Salow-Astahow

Görjek görgüleriňden gorkma...

Ölýänçäň sadyk gal, Men saňa ýaşayyş täjini bererin (Ylham 2:10).

Hakykat Sözleri

Habarlaşmak adresi:
Grace Press, Inc.
2175 Division Highway
Ephrata PA 17522 USA

MAZMUNY

1 BAP. ENE—ATANYŇ ÖÝÜNDE

Eý görülyän gyz. Daçada. Dini mugallymlaryň söhbeti.
”Ýeşuwa” kim bolupdyr?

2 BAP. GAÇGAKLAR.

Bütindünyä urşy. Öýden gaçyş. Täze ýurt.

3 BAP. GÖZLÄŇ, TAPARSYŇYZ.

Janyň gözleginde. Hoş Habar ýygmanyşygy. Gelen Hoş habarçy.
Isa—Mesihdir. Hudaý bilen ýaraşmaklyk.

4 BAP. ISANYŇ ADY ÜÇIN KOWLAN GYZ.

Ene-atanyň duşmançylygy.
Enäniň öz gyzyny öldürjekdigine eden kasamy.
Öýünden kowlan gyz. Rebbe ynanan gyz.

5 BAP. ÖZÜNI ISA BAGYŞ EDEN GYZ.

Missioner bilen duşuşyk.
Özüni ýakynlaryna bagyş etme kararyna gelmeklik.
Iş we onuň kynçylyklary. Syrkawlyk.

6 BAP. GÖRGI GÖREN ÝAŞ GYZ.

Howp wehim salýar. Soňky günler. Ölüme çenli wepalylyk.

1 BAP

ENE—ATANYŇ ÖYÜNDE

*Eý görülyän gyz. Daçada.
Dini mugallymlaryň söhbeti.
"Ýeşuwa" kim bolupdyr?*

Durmuş, lomaý mata täjiri Weýnbergiň öýünde adaty gürpde akyp durdy. Işini başarnykly alyp barýandygy üçin onuň söwda aýlawy ýyl-ýyldan köpelyärdi; ylaýtada, soňky döwürlerde hemme zat has-da güýçli depginde gidýärdi. Emma bu maddy abadançylyk är-aýal Weýnbergleriň durmuşynyň asyl manysy däldi. Olaryň ýüreklerini şatlyk bilen doldurýan bar hazynasy, üç sany eýjejik ýetginjek gyzdy.

Ene-atanyň bar aladasy şolaryň terbiýesinde, olara gadymy ýehudy dessurlaryny we durmuş ýörelgelerini öwretmekde jemlendi. Olar gyzlarynyň ýüreklerinde, geçmişde Özüne wepaly bolan Ysraýyllylara şeýle köp kömek eden keramatly Ýehowa bolan ynamy döredýärdiler.

Weýnbergleriň gadymy nesli, öz döwründe, ata-babalarynyň dini ýörelgelerini goran we wepalylyk bilen aýan gaýduwsyz dini mugallymlaryň köpüsini beripdi. Bu nesliň adamlaryny dini durmuşda ýaşayan adamlar diýip, arkaýyn atlandyryp bolýardy. Gitdi-giçe özüniň dini müşk-anbar ysny ýitirýän ýehudy halkynyň arasynda munuň ýalylar eýýäm az galypdy.

Är-aýal Weýnbergler, gadymy neslini dowam etdirmek üçin Hudaýyň özlerine ogul bermändigine käwagt çyn ýürekden gussa çekýärdiler. Ýöne munuň ýaly pursatlar örän seýrek bolýardy. Şadyýanja we böküşip ýörenje üç gyzjagaz hemişe olaryň gussasyny aýryp bilýärdi. Edil bahar guşlary kimin, özleriniň şadyýanja

jedirdileri bilen öýi we ene-atasynyň ýüreklerini galkyndyrýardylar.

Olaryň iň uly we köpüräk söýýän gyzy Ýudif, är-aýalyň aýratyn göz-guwanjydy. Ol kiçijiklikden çagalaryň iň zehinlisi we düşbüjesidi. Ýudifiň irki dini gyzyklanmalary, ýaşyna gabat gelmeýän Hudaý barada berýän soraglary ene-atasynyň ýüreginde, onuň wagtyň geçmegi bilen özleriniň dinini we ata-babalarynyň dini ýörelgelerini hakyky dowam etdiriji boljakdygyna çuň umyt döretdi. Ol käwagt ene-atasyndan özleriniň dini durmuşynyň döp-dessurlaryna degişli zatlar hakda jikme-jik sorady.

Bu maşgalada hemme gadymy ýehudy döp-dessurlary goralýardy we berk berjaý edilyärdi. Pesah baýramçylygy wagty, adatça, kakalary özüniň bilesigeliji gyzjagazlaryna bu baýramçylygyň ýewreýler üçin nähili uly ähmiýetiniň bardygyny gürrüň bererdi. Ol gyzlaryna, gadym zamanlarda öz ata-babalarynyň köp wagtlap zalym we zabun hökümdar bolan Müsür patyşasynyň elinde gul bolandygyny; taryhy gijeleriň birinde, ýatylman çykylan gijede, ýehudylaryň keramatly Ýehowanyň buýrugy bilen, meşhur ýehudy bolan Hudaýyň pygamberi Musanyň ýolbaşçylygy astynda, eginleri torbaly, elleri hasaly, çagalaryny daşyna üýşürüp, birinji gezek Pesah guzusynyň etini petir çörek we aý otlar bilen iýendigi barada gürrüň bererdi. Şol wagtda ajal Perişdesiniň Müsüre aýlanyp, gullaryň ilkinji çagalaryndan başlap, fyrowynyň ogluna çenli ähli müsürlü çagalary öldürendigini-de aýdardy.

Şeýle hem ýehudylar Müsür gulçulygyndan azat bolanlaryndan soň, bu şatlykly hem şöhratly wakany ýatlap, her ýylyň Nisan aýynyň 14-ine Pesahy baýramçylyk edip bellemekligi Hudaýyň olara tabşyrandygyny-da gürrüň bererdi.

Kakasynyň gürrüňini ünsli diňläp oturan Ýudif onuň sözünü bölüp:

—Kaka, name üçin Perişde diňe müsürlü çagalary öldürdi? Náme ýehudy çagalary olardan gowy bolupdyrlarmy?—diýip sorag berýär.

—Hawa balajygym. Ýewreý çagalarynyň hemmesi Ýehowa üçin gowy bolupdyr, umuman, ähli ýehudylar müsürlilerden gowy bolupdyr. Şonuň üçin Ol Özüne, hak Hudaýa, gulluk edäýjek halk hökmünde ýehudylary saýlapdyr. Beýleki ähli halklar we müsürliler öli butlara gulluk edipdirler. Bu bolsa Hudaý üçin ýigrenji zat bolupdyr—diýip, munuň ýaly soragdan ýaña birneme aljyran Weýnberg jogap beripdir.

—Kaka, but name?—diýip, bilesigeliji gözlerini kakasyna diken Ýudif sorag bermesini dowam etdirýär.

—Bilşime görä, sen hemme zady derrew bilmek isleýärsiň balajygym—diýip, Weýnberg ýylgyryp jogap berýär.

—Hawa, kaka, men hemme zady bilmek isleýärin. Senem hemme zady gürrüň berersiň. Dogry dälmi, eziz kakam? Sen şeýle gowy, hemme zady-da bilýärsiň ahyrin!

—Hawa, hawa kaka, sen gowy, butuň nämedigini bize gürrüň ber, biz hemme zady bilmek isleýäris—diýip, beýleki gyzlary-da agz-ybirlik bilen alyp göterýärler.

—Butmy çagalar, bu adamyň Hudaýdan ileri tutup, söýýän haýsydyr bir zadydyr. Adamlar edil Hudaýyň önünde edilişi ýaly, onuň önünde sežde edýärler, oňa doga edýärler. Ýehowa bolsa keramatly pygamberlerimiz arkaly Rebbimiz Hudaýy bütün ýüregimiz, bütün janymyz bilen söýmelidigimizi bize aýtdy. Müsürlileriň köp butlary bardy. Olar güne, ullakan öküz "Apise", krokodile sežde edipdirler; Nil derýasyny keramatly hasaplapdyrlar. Başga-da, köp zatlara sežde edipdirler.

—Kaka, eger men seni ýa-da ejemi Hudaýdan köp söýsem, onda bu hem gowy zat dälmi?

—Ah, Ýudif, seniň şeýle bir soragyň köp welin, men olaryň hemmesine derrew jogap berip bilmeýärin. Men, belki, indiki gezek olara jogap bererin. Indi bolsa Hudaýyň butparaz müsürlileri jezalandyryşyny, ýehudylara bolsa, Özüni söýendigi hem diňe Oňa doga edendigi üçin kömek edişini diňläň.

Weýnberg ýehudylaryň Müsürden çykyşy baradaky Mukaddes Kitap hekaýatyny ezberlik bilen, talmud rowaýatlary, milli tymsallary ulanyp gürrüň berýär. (Talmud-ýehudylaryň mukaddes dini kitaby). Kakasynyň gürrüňine gulak asyp oturşyna Ýudif onuň sözünü täze sorag bilen bölýär:

—Kaka, näme üçin şol gije ýehudylar kiçijik guzujujy öldürüp iýmeli bolupdyrlar? Olar näme üçin öldüripdirler, guzujujy şeýle bir eýjejik ahyrin; nähili doňýürek adamlar. Men-ä hiç haçanam guzujujy öldürmezdim, kaka senem öldürmezdiň gerek?

—Ah, Ýudif, sen bir gijäň içinde ataň ýaly, akylly dini mugallym boljak bolýarsyň. Hemme zady birden bilip bolmaz-a—diýip, Weýnberg gülýär.

—Näme üçin kaka? Meniň hemme zady bilesim gelýär, şol sanda ýehudylaryň şonda näme üçin guzujujygy öldürmeli bolandygyny-da bilmek isleýärim.

—Bolýar. Tomusda men sizi ejeňiz bilen daça ataňlara goýbererin. Ol ýerde sen ataňa isledigiňçe, öz guzujujygyň, umuman, özüňi gyzyklandyryň hemme zatlar baradaky soraglaryňy berip bilersiň. Ol hemme zady bilýär. Ol saňa hemme zady düşündirer.

Gyzjagazlaryň üçüsiniňem gözleri şatlykdan ýaňa uçganaklady. Olar:

—Atamlara, atamlara—diýip, bileje gygyryşdylar.

Olar atalarynda ejeleri bilen birnäçe gezek, käwagt bolsa aýlap, myhmançylykda bolupdylar. Atasynyň ýanyna şeýle wajyp, özündenem garryrak başga dini mugallymlaryň gelýändigini Ýudifiň ýadyndady. Atasy olar bilen bütin gününü, hatda gijesini-de, geçiren wagty bolýardy. Olaryň bir zat barada güýçli jedelleşmelerini, gygyryşlaryny Ýudif eşidipdi. Olar ”Musa” we ”Ýeşuwa” diýen ýaly atlary köp agzaýardylar. Soňky at agzalarynda: ýalançy, özgäniň adyny dakynan we ş. m. ýaly sözleri ol köp eşidipdi. Şonda ol atasyndan kim barada gürlüşýändiklerini, ol „Ýeşuwa - ýalançynyň“ kimdigini soramaga gorkupdy. Emma indiki gezek baranda ol hemme zady ondan sorajakdy, sebäbi kakasy soramaklyga rugsat beripdi.

Dawut Weýnbergiň maşgalasynda bagtly durmuş şeýdip dowam edip durdy. Tomus ýakynlaşdy, üç gyzyň okaýan şäher gimnaziýasynda sapaklar bes edildi. Tomus rugsady gelip ýetdi. Indi çagalar tozanly şäheri terk edip, nirädir bir ýere tebigatyň gujagyna gidip bilýärdi. Sansyz-sajaksyz guşlaryň aýdymy ýaňlanyp duran şäheriň daşyndaky tokaýyň owazynyň üsti, guşlara goşulan şadyýan çaga sesleri bilen ýetirilipdi. Bir gezek, mekdepdäki sapaklar bes edilenden soň, Weýnbergleriň öýünde hakyky başagaýlyk bolupdy. Jaýyň esasy girelgesiniň önünde goşa at goşulan ulý araba durdy. Onuň ýarysyny eýýäm ululy-kiçili gaplardyr çemodanlar eýeläpdi. Göçegöçlüge öwrenişen arabaçy, oturmaga amatly bolar ýaly ýer goýup, hemme zady mümkin boldugyça tertipli goýmaga çalyşýardy. Öýde çaga gülküsiniň sesi ýaňlanýardy, bir gatdan beýleki gata ylgaşyp, iki baka ýüwürmeler, dürküldiler eşdilýärdi. Biri söýgüli gurjagyny nirä goýanyny ýatdan çykarypdy, beýlekisi enesi bilen atasy üçin taýýarlan sowgadyny tapyp bilenokdy. Otaglaryň içi durşuna bulam-

bujarlykdy. Bu gün ejeleri haýsy bir zada ýetişjegini bilmeýärdi. Gyzjagazlaryň üçüsem biri-birinden öňürdip, tomus üçin gerek bolan zatlary salyşdyrmaga ejelerine kömek etmäge synanyşýardylar. Ýöne kömek etmegiň deregine biri-birine, üçüsi bilelikde ejesine we öýde galjak hyzmatkäre päsgel berýärdiler. Iň gowy köýnek salnan çemodana, ýaňyja arassalanyp ýaglanan köwüş oklanýar, ýolda garbanar ýaly azyk salnan sebede, näme üçindir, hanym Weýnbergiň ýola geýjek bolup ýarym sagat öň gözlän şlýapasy düşüpdür.

Ahyrsoňy, hanym Weýnberg uzaga çeken hysyrdydan soň gyzjagazlary bilen at arabasyna münýär. Dawut Weýnberg öýde galýar. Söwda işleri ony öýde alyp galypdy. Aýalydyr çagalary bilen hoşlaşyp, olardan tiz-tizden habar alyp durmaklyga wada berenden soň ol arabaça ýöremegi buýruk berýär.

* * * * *

Tokaýyň içinde duran owadan iki gatly jaý bu gün edil üýtgedilen ýalydy. Bu jaýyň eýesi bolan dini mugallym we tokaý senagatçysy, entegem gurbatly goja Weýnberg bu ýerde aýaly bilen eýýäm birnäçe ýyllardan bäri ýeke ýaşaýardylar. Onuň iki ogly bardy. Olaryň hem özleriniň täjirçilik işleri bardy. Olar bireýýäm öýlenipdiler hem-de kakalaryndan uzakda ýaşaýardylar.

Adatça, olaryň öýünde bozulmaz ümsümlik höküm sürýärdi. Weýnbergiň özi uzak gün edarasynda oturýardy ýa-da eline Mukaddes Kitaby alyp, öz otagynda üstünden ýapyp oturýardy. Ýöne bu gün hemme ýerde goh, iki ýana ylgamaklyk, şatlykly çaga gülküsi ýaňlanýardy. Weýnbergiň şäherden öz ejeleri bilen gelen agtyjaklary, atasydyr eneleri üçin taýýarlan sowgatlaryny paýlamaga we öwmäge howlukýardylar we biri-biriniň sözünü bölüp, şäherdäki ähli tazelikler, mekdepdäki üstünlikleri, başga-da köp zatlar barada gürrüň bermäge çalyşýardylar.

Çagalar üçin ajaýyp döwür geldi. Olar günuzyn, jaýyň töweregine ýanaşyp duran çemenligiň we tokaýyň içinde, ajaýyp haly düşelen ýaly bolup duran dürli gülleri ýygyp, ylgasyp bilýärdiler. Olar kelleleri gullerden örülen halkaly ertirden-agşama çenli, maý aýynyň dürli reňkli kebelekleri ýaly, uçup-gonup ýöreyärdiler. Çagalar bilen bilelikde beýlekilerem, tomsuň tokaýdaky durmuşynyň lezzetine berilýärdiler.

Sadyýan we şowhunly ýaşajylaryň gelenine birneme wagt geçenden soň Weýnbergiň ýanyna goňşy şäherden iki sany köne tanyş bolan dini mugallym gelyär. Olar бүтін gününü Mukaddes Kitap baradaky çekeleşikli gürrüň bilen geçirdiler. Bu wagt çagalar bilen aýallar öz işlerine gümrady. Diňe öz uýalaryndan aýrylyp galan Ýudif, özüne eşdilen her bir sözi diňläp, gürrüňleşýän dini mugallymlara ýakynlaşjak bolýardy. Agtygynyň bilesigelijiligini gören Weýnberg, özleriniň gürrüňiniň çagalar üçin gyzykly bolup bilmejekdigini, gowusy onuň uýalary hem ejesi bilen tokaý guşlarynyň öwazyny diňlemelidigini we owadan gülleri ýygmaladygyny aýdyp, oňa duýduruş berýär.

Atasynyň teklibi Ýudife ýaramaýar. Ol guşlaryň öwazyna garanda dini mugallymlaryň gürrüňini eşitmegi köpräk isleýär. Emma başga adamlaryň ýanynda garşy çykmak islemän daşary çykýar. Ol eşidip galan sözlerinden gürrüňiň Hudaý, kanun we haýsydyr bir “Ýeşuwa” barada barýandygyna düşündi. Şu günki eşiden zatlarynyň hemmesi barada bu bigäne adamlar gidenden soň atasyndan soramaklygy ol ýüregine düwýär. Soňky Pesah baýramçylygy wagtynda kakasy bilen bolan gürrüň Ýudifiň ýadyndady. Şeýle hem, şonda özüni gyzyklandyran soraglaryň hemmesini atasyna bermeklige kakasynyň rugast berendigi-de ýadyndady. Indi şol amatly pursat hem gelip ýetdi. Ol öz niýetini ilkinji mümkinçilikde amala aşyрма kararyna geldi. Aşamlyk naharyndan we gysga gezelençden soň, Ýudif uýalary bilen bile ikinji gatdaky ýatýan otagyna tarap gitdi. Aşşamyň howasy ýylydy; gülleriň müşk-anbar ysy howada ýaýrap, açyk duran penjireden girip, otagy tutupdy. Günuzyn tokaýda we çemenlikde ylgap ýadan kiçi uýalar derrew süýji uka gitdiler. Ýudif bolsa uzak wagtlaп uklap bilmedi. Onuň janly akly dynman işleýärdi. Atasynyň ýanyna gelen dini mugallymlar bilen Hudaý, haýsydyr bir “Ýeşuwa” hakda jedelleşip eden gürrüňi baradaky pikirler oňa rahatlyk bermeyärdi we ukyny kowýardy. Munuň üstesine-de, penjireden çekeleşikli gürrüň eşdilýärdi; käwagt gykylyga ýazýan atasynyň sesem, beýlekileriň sesem gelip durdy.

Ýudif düşekde ýatan ýerinden gürrüňiň näme barada barýandygyny eşidip bilmeýärdi. Ony has güýçli bilesigelejlilik gurşap aldy. Ol aşakdakylaryň näme barada beýle çekeleşikli gürlleşändigini ýakyn danlemek isleýärdi. Ogrynça diňlemekligiň gowy dældigine

ol düşünyärdi, yöne bilesigelijilik ahyrsoñunda üstün çykdy oturyberdi. Ýudif aýyk duran penjiräniň ýanyna gelyär. Aşaky gatda, edil özüniň penjiresiniň aşagynda, atasynyň iş otagy bardy. Ol şol ýerde öz myhmanlary bilen çekeleşikli gürrüň geçirip oturdy. İş otagynyň penjireleri aýykdy. Indi Ýudif gürrüniň hemmesini aýyk eşidip bilýärdi.

Gürrüniň “Ýeşuwa“ barada barýandygyna ol derrew düşündi. Bu at atasynyň gürrüniinde köp gezek agzalypdy. Indi dini mugallymlaryň biri “Ýeşuwanyň“ hakykatdanam, Ysraýylyň Mesihi bolandygyny, ýehudylaryň Ony tanaman ret edendigini aýdýar. Ýudifiň atasy bilen beýleki dini mugallym Onuň bary-ýogy ussat ýalançy-kezzap bolandygyny subut etmäge çalyşýarlar. Iki tarap hem çekeleşik wagtynda Musanyň we beýleki ýehudy pygamberleriniň weliliklerine salgylanýardy. Gürrüňçilik käwagt gazaply jedgele we gykylyga ýazýardy. Atasy bilen onuň tarapyňy çalyp oturan beýleki dini mugallymyň näme jogap berjegini bilmän, gazaply gygyryp başlaýandygyna düşündi. Şeýle ýagdaýda garşydaş olary sowukganlylyga, Ýazgyny we pygamberleri sagdyn pikir bilen, birneme çynlakaý we ýüz görmän derňemeklige çagyýar-da:

—Belki, biz atalarymyzyň goýberen uly ýalňyşyny boýun almaly bolarys hem-de toba edip, “Ýeşuwany“ wada edilen, bize gelen, yöne ýalňyşlyp ret edilen Mesih hökmünde kabul etmeli bolarys—diýýär.

Ýudif bütin gijesini diýen ýaly, aýyk penjiräniň önünde oturyp, özüni öňden bäri zyzyklandyryp gelyän zatlary eşidip geçirýär. Iki tarapyň çekeleşigini diňläp oturyşyna Ýudif, ýehudyçylykda bir wagtlar gorkunç ýalňyşlygyň bolandygyna, şol ýaşnyşlygyň şu güne çenli-de dowam edip gelyändigine, muny diňe dini mugallymlar bilip, öz aralarynda gürrüň edýändiglerine, näme üçindir munuň syrny başgalara açmak islemeýändiglerine düşündi. Ýehudy halkynyň öz Mesihini ret edendigine düşündi...

Munuň bilen bir hatarda Ýudif özüni öňden bäri zyzyklandyryp gelyän ýene bir soraga: Müsürden çykylan şol taryhy gijede ýehudylaryň näme üçin bigünä guzyny öldürmeli bolandyklary baradaky kakasyna beren soragyna tötänden jogap aldy. Indi ol atasy bilen jedelleşip oturan mugallymyň şol gijeki Müsürde we ähli ýehudy gurbanlyklarynda damagy çalnan guzularyň “Ýeşuwanyň“

Işaya pygamberiň kitabynyň 53-nji babynda gürrüňi edilýän nyşany we nusgasy bolandygyny subut edişini eşidýärdi. Ölüm perişdesi müsürlileriň ilkinji doglanlaryny öldüren wagty ölümi ýehudylaryň deregine, olaryň orunbasary ýaly bolan guzy öz üstüne alypdy. “Ýeşuwa“ hem edil şol guzy ýaly, halk üçin ölmeli bolandygyny Ýudif bildi.

Ol atasynyň şeýle sorag berenini eşitdi:

—Eger şeýle bolan bolsa, onda indi biz näme etmeli?

—Muny gelejek görkezەر. Ýöne biz dogruçyl bolup, Ýazgyny jikme-jik we tarapgöýlük etmän öwrenmäge başlamalydyrys. Bu ýagdaýda nädip paýhaslyrak hereket etmelidigini Ýazgynyň özi hemmämize öwreder diýip umyt edýän. Bu sorag biziň halkymyz üçin örän çynlakaý bolup, çuň we berk oýlanyşyklygy talap edýär!— diýip, beýleki dini mugallym jogap berdi.

Eýýäm daň atypdy. Asmanda şapak gyzardy, öýden uzak bolmadyk şahalaryň içinden bilbiliň saýrak owazy eşdildi. Salkyn aralaşyp ugrady. Ýudif bolsa entegem özi üçin gyzykly bolan gürrüňi eşidip, penjiräniň önünde oturdy. Kiçi uýasy oýananda ony görüp:

—Näme üçin ýataňok?—diýip sorayar.

Ýudif aljyrap, hakykaty aýtmaga gorkup:

—Gulak as Rut, golaýdaky şahada bilbil diýseň ajaýyp saýraýar— diýip jogap berýär.

—Meniň üçin bilbilleriň aýdymyndan uky süýjiräk—diýip, Put ýorgana dolanyp oturşyna gülüp aýdýar.

—Munyň dogry meniň ukuçyl uýajygym—diýip, Ýudif öz düşegi tarapa ýöräp barşyna aýdýar.

Ukusyz geçen gije sebäpli ýadan, açyk penjiräniň önünde oturyp birneme üşän Ýudif ynalyksyz uka batýar. Düýşünde ol entegem “Ýeşuwa“ barada jedelleşilýänini eşitmegini dowam etdirýärdi. Ýehudylaryň şeýle zabun bolandygy, Ony ýuwaş we bigünä Guzy ýaly öldürendikleri, olaryň Ysraýyla bagt bermäge Geleni öldürendikleri baradaky pikir agyrydan ýaňa Ýudifiň ýüregini dilim-dilim edýärdi. Düýşünde onuň özi “Ýeşuwany“ gorap we atasyna, kakasyna, ejesine, uýalaryna we beýleki ähli ýewreýlere “Ýeşuwany” Mesih hökmünde ykrar etmekligi maslahat bermäge başlaýar. Onuň göwnüne özi hemmeleri ynandyryp biläýjek ýaly bolup görünýär; emma atasy onuň ýanyna gelip, oňa gazaply gözleri bilen seredip, aýylganç gygyryp

başlaýar-da: “Ata-babalarynyň dinini ret eden dönük, dinden çykan. Seniň ýalylyry daşlamak gerek”—diýýär. Bu sözleri eşidende ol gaty gorkup, gazaba münen atasynyň ýanyndan çekiljek bolup bat bilen gyra çekilýär we oýanýar. Gözüni açanda ol ýanynda duran ejesini görýär.

—Saňa näme boldy, düýşünde näme gördüň Ýudif? Düýşünde kim bilen göreşdiň? Sen şeýle bir köp gürlädiň, şeýle bir tolgundyň welin, saňa seredip durmagam aňsat bolmady.

—Ah, eje, öz töweregimde şeýle köp adam gördüm, olaryň hemmesine Hudaýy köpüräk söymelidigini we Onuň halka pygamberleriň üsti bilen aýdan zatlaryna gulak asmalydygyny aýtmak isledim.

—Seni nähili birgeňsi düýşler birahat edýär-ä! Goý Hudaý barada ataň bilen beýleki dini mugallymlar gürrüň etsin, biziň ikimize bolsa bu zatlar barada pikir etmek gerek däl.

—Eje, näme üçin bu soragy diňe dini mugallymlar çözmeli? Eýsem, başgalar munuň bilen gyzyklanmaly dälmi?—diýip, Ýudif ejesine seretdi.

—Hawa-la, meniň eýjejigim, elbetde, başgalaram bu barada pikirlenip we aýdyp bilerler, ýöne Hudaý barada bir zady bilmek üçin, ilki bilen Töwrady we Pygamberleri öwrenmeli. Şunsuz Hudaý barada dogry gürrüň etmeklik mümkin däl. Ataňam, beýleki dini mugallymlaram Töwrady hem Pygamberleri örän gowy bilýärler.

—Eje, sen nähili pikir edýän, Töwrady öwreneniň bilenem, barybir Hudaýy tanamazlyk we Oňa gulak asmazlyk etmek mümkinmi?

—Bolýa-la Ýudif, sen nähilidir birhili bolup barýaň-la. Munuň ýaly pikirleri kim seniň kelläňe guýýar? Bu gürrüňi indiki gezege goýaly, indi bolsa tizräk tur. Sered-ä, eýýäm günorta bolup barýar. Hemmeler bireýýäm kofe içdi. Olaryň tokaýa giden bolaýmagam mümkin; bu gün howa diýseň ajaýyp. Men Ruty seni ertirlik naharyna çagyrmaga goýberdim, ýöne ol seniň bütin gije diýen ýaly bilbilleriň owazyny diňläp oturanyňy, şonuň üçin hem köpüräk ýatsaň gowy boljakdygyny aýtdy.

—Hawa, eje, men agşam uzak wagtlap ýatmadym. Ýöne indi ukumy aldym, birnäçe minutdan bolsa taýýar bolýaryn—diýip, Ýudif gyzaryp jogap berdi.

Şu sözleri aýdandan soň ol ejesiniň boýnuna özünü taşlap, onuň yüzünden posa baryny aldy.

Gün diýseň şadyýan geçdi. Günortanlyk naharyndan soň hemmeler atasy we enesi bilen bilelikde gezelenje gitdiler. Gelen dini mugallymlaram sagat sekizdäki ota ýetişjek bolup, irden stansiýa gidipdi. Atasynyň gaty ýadawdygyny, onuň uzak gije ýatmandygyny bilýän Ýudif bu gün ony haýsydyr bir sorag bilen bimaza etmek islemedi. Ýöne ýüreginde köp zat barada ondan sorama kararyna gelipdi. Ol, aýratynam, “Ýeşuwanyň” nirede we haçan ýaşandygyny, durmuşynyň nähili geçendigini, nädip ölendigini takyk bilmek isleýärdi. Bu sorag ony gitdigiçe gurşap alypdy.

Birnäçe gün geçdi. Adatça bolşy ýaly, agşamlyk naharyndan soň bütin maşgala eýwana üýşdi. Howa-da, ýyly tomus agşamynyň howasydy. Agaçlaryň arasynda bilbiller saýraşýardy. Çagalar oýnap ýördüler, aýallar hem bir zatlar barada gürrüň edýärdiler, garry Weýnberg gamyşdan örülen çuň kürsiniň içinde oturyp, pikirli nazaryny, batyp barýan agşam şapagynyň soňky şöhlelerine dikip otyrды.

Ony synlap oturan Ýudif, özüni gyzyklandyrýan ähli zatlar barada häzir sorama kararyna geldi.

—Ata, sen näme üçin beýle pikire batyp, asmana seredip otyrsyň? Belki, sen ol barada pikir edýänsiň?—diýip, Ýudif ýylgyryp sorady.

—Hawa, balajygym, men dogrudanam şu minutda asman barada pikir etdim—diýip, Weýnberg jogap berdi.

—Ata, ezizim, maňa asman, Hudaý barada bir zatlar gürrüň beräý-dä! Seniň köp okandygyňy, köp bilýändigini ejem bilen kakam birnäçe gezek aýtdylar. Meniňem Hudaý hakda köp zat bilesim gelyär. Öz bilmek isleýän zatlarymyň hemmesini senden soramaklyga kakam hem rugsat berdi. Senem rugsat berersiň, dogry dälmi ata?

—Hawa, balajygym, men öz ömrümde örän köp okadym we öwrendim. Seniň soraglaryňa bolsa höwes bilen jogap bererin. Sen menden nämeleri bilmek isleýärsiň, seni nämeler has köp gyzyklandyrýar?

—Köp, köp zatlar. Eger sen maňa rugsat bersen, häziriň özünde senden soramaga başlajak—diýip, agtyjagy oňa minnetdarlykly gözleri bilen seredip durşuna jogap berdi.

—Bolýa Ýudif, soraber, ýöne hemmesini birden däl—diýip, ol ýylgyryp jogap berdi.

—Ine, ýene-de Hudaý baradaky haýsydyr bir filosofiki

soraglar başlandy. Ol bu soraglary bilen köp ýürege düşýärdi welin, duranja belañ barda. Eger ol oglan bolan bolsa, onda hökman dini mugallymlaryň iň akyllysy bolardy—diýip, olaryň gürrüňini eşidip oturan Ýudufiň ejesi aýdýar.

—Bolýa-la eje, sözümi bölmesene. Häzir men senden däl-de, akyldar atamdan sorayaryn. Häzir men onuň yhlasly okuwçysy bolmak isleýärim hem-de hemme zady üns berip diňlemäge söz berýärim.

Bu sözlerden soň Ýudif öz oturgyjyny atasyna ýakyn süýşürdi-de, ellerini onuň dyzyna goýup hem-de oňa ullakan şadyýan gözleri bilen seredip:

—Indi giriş gutardy-da, soraglar başlanýar—diýip, sözüniň üstüni ýetirýär.

—Onda tizräk bol, seniň girişiň bolsa men ukلامaga gidýänçäm dowam eder—diýip, Weýnberg ýylgyryp aýdýar.

—Ýagşy, ata, birinji sorag: “Ýeşuwa“ kim bolupdyr, ol nähili adam, Ol nirede bolupdyr we Oňa näme bolupdyr?”

Goja dini mugallymyň ýüzi agras keşbe girýär. Ol agtygyna alarylyp seredýär, soň onuň ejesiniň:

—Hawa, bu dogry, Ýudif kyn soraglar bilen meşgullanýar—diýen belligini eşidýär.

—Ata, näme üçin bu sorag kynmyşyn? Men seniň üçin hemme zat aňsatdyr diýip pikir edýärdim. Kakam hem seniň hemme zady bilýändigini aýtdy—diýip, agtygy ýene sorag berýär.

—Bilýänmi, balajygym, bu sorag meniň üçin jinnek ýalyjagam kyn däl, ýöne her hili bilimler peýdaly bolup bilmeýär. Ýöne barybir, eger sen bilmek isleýän bolsaň, onda men saňa gürrüň berjek. Ine tizara biziň ata-babalarymyz bolan ýehudylaryň Hudaýyň Özüniň beren ýurdunda—Palestinada ýaşap ýörenine iki müň ýyl bolýar. Ol wagtlar olar edil häzirkisi ýaly, ähli ýurtlara dargamandyrklar.

—Näme Russiýa biziň ýurdumyz dälmi?—diýip, bilesigeliji Ýudif atasynyň sözünü bölýär.

—Ýok, balajygym, Russiýa biziň ýurdumyz däl, ol butparazlaryň ýurdy. Biziň eziz, Hudaý tarapyndan berlen ýurdumyz bu— Palestinadyr. Bu ýerde biziň ata-babalarymyz, şöhratly patyşalarymyz, pygamberler ýaşap geçdiler. Soňky döwürlerde biziň ýurdumyz, şol döwrüň güýçli butparazlary bolan rimlileriň gol astynda bolupdyrlar. Şol rimliler biziň ata-babalarymyza örän zalym we adalatsyz

darapdyrlar. Biziň diri, ýeri-gögi ýaradan Hudaýa doga hem gulluk edýändigimiz, hudaýlaryny ykrar etmän, olaryň önünde baş egmändigimiz olara ýaramandyr. Ýehudylar şol döwürlerde örän kyn ýagdaýda bolupdyrlar, rimliler olardan güýçlüräk ekenler. Ýöne Ýehowa öz wagtynda özleri üçin mesh edilen Mesihi goýberjekdigini, Onuň ähli ýehudylary ezijileriniň elinden halas edip, öz saýlan halky bilen bütin ýer ýüzünde patyşalyk sürüp başlajakdygyny halkyna wada berýär.

Bu ajaýyp umyt hemişe Ysraýylyň çyn ogullarynyň ýüreginde ýaşap geldi we ýaşaýar. Şol umyt barada Musadan başlap, biziň keraamatly pygamberlerimiziň hemmesi aýdyp geçdi. Biziň dumly-duşa dargamagymyňzyň öň ýanynda birden, Nasyra şäherinden bolan bir garyp agaç ussasyňyň ogly özüni Ysraýylyň Mesihi diýip atlandyran bir ýehudy peýda bolýar. Ol ýehudynyň ady “Ýeşuwa” bolupdyr.

Köp ýehudylar aldanyň, Onuň bilen gyzyklanýarlar-da, Ony Hudaýyň Ogly hasaplap başlaýarlar. Bütin Palestinada güýçli herekete gelýär. Onuň halka eden täsiri tiz güýçlenipdir. Yzyna eýerijiler bolsa Onuň Özüni Ysraýylyň patyşasy diýip yglan ederine, özlerini hem Özüniň ýakyn adamlary, bütindünýä patyşalygynyň şarikleri ederine garaşypdyrlar. Ýöne şol döwrüň paýhasly adamlary Onuň taglymatynda we halka edýän täsirinde ullakan milli howpy görüpdirler. Eger bu hereket barada Rim häkimiýeti biläýse, onda olaryň has köp mukdarda geljegini hem-de ýehudy halkynyň göz-guwanjy bolan mähribän, şöhratly şäher Iýerusalimi ýok etjekdiklerini olar önünden görüpdirler.

Şonuň üçin gysgaly ýagdaýda Ysraýylyň ähli akyldar ýaşullarynyň maslahaty çagyrylypdyr. Bu maslahatda: näme etmeli we golaýlaşyp gelýän gutulgysyz howpuň önüni nädip almaly diýen sorag orta goýulýar. Şol döwrüň in akyldar ruhanysy Kaýafa: bütin halk gyrlandan bir adamyň öleni gowudyr diýip, maslahat berýär. Azajyk sanly agzalary hasaba almasaň, bu maslahat akyldar ýaşullaryň hemmesi tarapyndan kabul edilýär. Şol ýerde-de özüne at beren “Ýeşuwany” öldürme kararyna gelinýär. Şol wagtda Ol bir topar şägirtleri bilen Jelilededi. Oňa Pesah baýramçylygyna Iýerusalimde garaşýardylar.

Dildüwüşük örän paýhasly gurlupdy we şowly amala aşdy, bolmasa bu barada ýalançynyň Özem, ýaranlary-da bilýärdi. Emma Ol bu

karardan gorkmaýardy; görnüşine görä Ol ýönekeý halkyň goldawyna we goragyna bil baglaýardy. Ýöne ýaşulular öz meýilnamalaryny örän seresaplylyk bilen amala aşyrmagy ýüreklerine düwdüler. Halk arasynda tolgunma döretmez ýaly, hiç kim Ony gorap bilmez ýaly, tussag etmäni gije ýerine ýetirmek karar edilipdir. Bu dil düwşüğe, näme üçindir öz serdaryndan närazy bolan Onuň egindeşleriniň biri hem gatnaşypdyr. Ol bu işde ýaşululara uly kömek edipdir hem-de Ony olaryň eline bermäge söz beripdir.

Onuň öňki ýaranynyň we şägirdiniň ady Iuda bolupdyr. Ol şol bellenen gijede baş ruhanynyň goýberen adamlaryny, „Ýeşuwanyň“ şägirtleri bilen gijesini geçirýän gizlin ýeri bolan Getsemani bagyna alyp barypdyr. Şol ýerde-de kezzap tutulypdyr. Tutulanyndan soň Onuň ýaranlary öz serdaryny goramagyň deregine, duş gelen ýerde gizlenip, her tarapa dargap gidipdirler.

Baş ruhany ýaşulular we akylly halk bilen birlikde, şol wagt Rim tarapyndan Iýerusalimde häkim goýlan Pilatusdan, maslahatyň “Ýeşuwany” öldürmeli diýip çykaran kararyny tassyklamasyny alyp bilipdirler. Şol günlerde biziň halkymyzyň hatda öz jenaýatçylaryny jezalandyrmaga-da ygtyýary bolmandyr. Ine, ýehudylar şol watlarda nähili kemsidilmeleri çekipdir! Ahyrsoňunda ölüm kararyna gol çekilenden soň kezzaby Iýerusalimden çykaryp, elini-aýagyňy ullaňan çüýler bilen agaç haça çüýleýärler. Şeýdibem, Ol ölýär.

Onuň jesedi bolsa, adatça edilişi ýaly, itlere ýal bolar ýaly, Gin-nom jülgesine taşlanylmalady. Ýöne şu ýerde ýaşulular tarapyndan görkunç, düzedip bolmajak ýalňyş goýberilýär. Öli jesedi taşlamaly ýerine äkitmezlerden ozal, Onuň ýaranlarynyň biri, hatda ýaşulular maslahatynyň hem agzasy bolan bir adam Pilatusyň ýanyna baryp, “Ýeşuwanyň” jesedini diläp alypdyr hem-de Ony Iýerusalimiň golaýyndaky öz gabyrhanasynda, takwa adam hökmünde jaýlapdyr.

Bu zatlaryň hemmesi bolup geçenden soň, ýaşulular indi häkimleriň garşysyna gidip bilmändir. “Ýeşuwanyň” halkyň önünde gürrüň berende Özüniň öldüriljegini, soň ölümden direljegini aýdandygy ýatlaryna düşende, ýaşulular munda özlerine hem halka täze uly howpuň abanýanyny görüpdirler. Onuň ýaranlary jesedini başga ýere äkidip, soň hem Özüniň dirikä aýdyşy ýaly, direlendigi baradaky myş-myşlary ýaýradyp bilerdiler. Şonuň üçin olar birnäçe saýlama adamy häkimiň ýanyna goýberip, özleriniň heder edýän

zadyny aýdýarlar hem-de ondan gabyrhanany birnäçe günläp gorar ýaly, esgerleriň bir bölümüni sorayarlar.

Esgerler belleniýär, gabyrhananyň önünde garawullar hem goýulýar. Hemmeler arkaýynlaşýarlar-da, şatlykly Pesah baýramçylygyna taýýarlanýarlar. Emma “Ýeşuwanyň” galan dostlary öýlerinde ellerini gowşuryp oturmaýarlar. Bir gije garawulda duran yrymçyl butparaz esgerleri uklatmak ýa-da güýçli gorkuzmak olara başardypdyr. Şonda esgerler gorkudan ýaňa bütinleý ysmaz bolupdyrlar. Özlerine gelenlerinde bolsa, gabyrhananyň gapysyna goýlan möhrüň ýyrtylandygyny, agzyna goýlan daşyň bir gyra togalanandygyny, gabyrhananyň boşdugyny görüpdirler. Jeset ogurlanypdyr, onuň ykbaly barada şu güne çenli-de hiç kim hiç zat bilmeýär. Bu wakalardan soň tizara Onuň ýaranlary “Ýeşuwanyň” ölümden direlendigi baradaky myş-myşlary Palestina, soň hem bütin dünýä ýaýradyp başlaýarlar. Olar ölümden direlenden soň Ony görendiklerini, Onuň bilen gürleşendiklerini, Onuň Hudaý hökmünde göge alnandygyny aýdypdyrlar. Emma bu zatlaryň hemmesi, elbetde, mekir ýalandan başga hiç zat däldir. Muňa biziň halkymyzyň akylly adamlarynyň hiç biri-de ynanmandyr we ynanmýar!—diýip, goja dini mugallym Weýnberg özüniň “Ýeşuwa” baradaky gürrüniňi soňlaýar.

Ýudif demini alman, gözünü ýaşa dolduryp, özi üçin gyzykly bolan “Ýeşuwanyň” taryhyna gulak asdy. Birnäçe minutlap ümsüm oturandan soň ol ýaşdan doly gözlerini atasyna galdyryp, tolgunmadan ýaňa sandyraýan ýuwaşja sesi bilen ondan:

—Ata, eger „Ýeşuwa“ dogrudanam Ysraýyla Mesih hökmünde goýberilen Hudaýyň Ogly bolsa näme?—diýip, ondan sorady.

Şol wagt ol birnäçe gün mundan ozal atasy bilen jedelleşen dini mugallymyň sözlerini ýadyna düşürüp, ol soragynyň üstüni şeýle ýetirdi:

—Eger Ol Hudaýyň Guzusy hökmünde biziň ýehudy halkymyz we ýer ýüzünde ýaşaýanlaryň hemmesi üçin ölen bolsa näme?

Bu sorag sebäpli garry dini mugallym ýerinden atylyp turýar. Gazaply nazaryny Ýudife dikip, öz önünde oturanyň on üç ýaşlyja gyzdygyny ýadyndan çykaryp, gahardan ýaňa özüni ýitirip, gygyryp başlaýar:

—Seni munuň ýaly Hudaýa şek ýetirýän pikirlere kim ynandyryp ýör? Nasyrally ýönekeý agaç ussasyňyň ogly “Ýeşuwa” ýehudy Mesihi

bolupdyr diýip nirede ýazylan? Ol Dawut patyşanyň şöhratly neslin-den gelip çykmaly.

Gorkudan ýaňa ak tam bolan Ýudif, durşuna sandyrap, gazaba münen atasynyň önünde otyrды. Ol entek ömründe-de munuň ýaly gorkunç gaharlanan ýekeje adamy-da görmändi. Şol oturşyna ol atasynyň näme üçin beýle gaharlanandygyna düşünmeyärdi. Ol atasyny beýle gaharlandyran ýaly hiç hili erbet zat aýtmady ahyrın.

Ýudifiň gorkan ýüzjagazyny gören Weýnberg özüne gelyär. Eýýäm birneme ýumşak we mylaýym ses bilen günäsini ýuwmarlajak bolup, ol sözüniň üstüni şeýle ýetirdi:

—Wah, balajygym, men bütin ömrüme biziň halkymyzyň arasyna kürsöp girýän dürli pyrryldaklar bilen şeýle kop göreşmeli boldum. Haýsydyr bir pyrryldak barada bir zat aýdylsa, ylaýtada, pyrryldakçylaryň Hudaýyň Ogly Mesih saýýanlary bolan “Ýeşuwa” barada bir zat gulagyma ýetse, bu meni gazap atyna atlandyryar. Seniň bu ady akyl ýetirmezden tutandygyňa men düşüňärim. Ýöne şonda-da, meniň balajygym, seniň ýalançyny ýakyn gelejekde gelmegine biziň sabyrsyzlyk bilen garaşýan şöhratly Mesihimiz bilen deňemegiň gaty gelişsizdir.

—Ah, ata, Onuň Mesihdigini ýa-da däldigini men bilemok, ýöne Ony birwagtlar Müsurde öldürilen bigünä guzy ýaly, günäsiz öldürendiklerine meniň nebsim agyrды. Şonuň üçin hem men Onuň hakyky Mesihdigini ýa-da däldigini soradym. Belki, şonda adamlar birhili ýalňyşandyrlar?

—Ýok-la, Ýudif, Ol döwrüň akylдар ýaşululary ýalňyşyp bilmez-diler. Eger şeýle bolan bolsa, onda olar toba gelip, öz ýalňyşyny düzetjek bolup, Onuň taglymatyny kabul ederdiler.

—Ata, eýsem, Ol Özünden soň nähilidir bir hili taglymat galdyrdymy?—diýip, bilesigeliji agtygy ýene-de sorag berýär.

—Elbetde, yzyna eýerijileriň Onuň taglymaty hökmünde atlandyryan kitaby bar. Ýöne ine bu kitap welin, hatda yzyna eýerijileriniň özleri-de, Onuň Perwerdigäriň Ogly Mesih däl-de, ýalançy bolandygyna hemme zatdan gowy şaýatlyk edýär.

—Ata, bu nähili beýle bolup bilýär? Onuň yzyna eýerijileriň özleri Onuň Mesih däldigini aýdýarlar, bu maňa düýbünden düşnüksiz.

—Sen nähili bilesigeliji meniň balajygym, sen ejeň aýdyşyndanam beter ekeniň. Seniň hemme zady derrew bilmek isleýändigini

görnüp dur. Ýöne welin, men muny saňa tizara düşündirerin, senem düşünersiň diýip umyt edýäriň. Ine, daş-töweregimizdäki adamlaryň hemmesine seret. Russiýadakylaryň, Ýewropadakylaryň, şeýle hem Amerikadakylaryň, azajygyndan başgalary, özlerini mesihi, ýagny “Ýeşuwanyň” yzyna eýerijiler hasaplaýarlar. Ýöne olaryň hemmesi ýehudynyň yzyna eýerse-de, biz ýehudylary ýigrenýärler! Olaryň ýehudylaryň on münlerçesini gynan we öldüren wagtlaram boldy. Meniň özüm Russiýada ýewreýleri talanlaryny, olary hiç bir günäsiz we sebäpsiz rehimsizlik bilen öldürendiklerini görmeli bolupdym.

Eger Ol ýehudy Mesihi bolan bolsa, onda Öz yzyna eýerýänlere biziň halkymyzy söymelidigini öwrederdi. Ýöne balajygym, bular entek hemmesi däl. Olar biri-birlerini-de ýigrenýärler. Olaryň öz aralarynda rehimsiz we gandöküşikli uruşlary alyp baran, biri-birlerini öldüren, otda diriligine ýakan, biri beýlekisini gorkunç lagnat bilen näletlän, şäherleri we bütin döwletleri weýran eden wagtlaram boldy. Umuman aýdanda, olar öz aralarynda köp millionlarça adamlary öldürdiler.

Onuň adyny göterýänler gowy adamlar bolmadylar. Biri-birini ýigrenýän gödek, ganhor butparazlygyna-da galdylar.

—Waý-eý ata, bu nähili gorkunç zat. Onuň yzyna eýerijiler nähili erbet ekenler! Olar özlerini, Mesihiň Özüni haça çüýlän ýehudylar ýaly alyp barýarlar. Olar Oňa asla meñzeş däl. Eger biriniň yzyna eýermeklik adamy rehimsiz edýän bolsa, onda men hiç kimiň yzyna eýermezdim. Eger Onuň taglymaty şeýle bolsa, şol taglymat ýehudylary ýigrenmäge hem biri-birini öldürmäge adamlary mejbur edýän bolsa, onda “Ýeşuwa” dogrudanam, ýehudy Mesihi bolup bilmez. Sen maňa gaharlanyp dogry edipsiň. Men Onuň yzyna eýerijileriň nähilidigi barada hiç zat bilemokdym ahyrýn. Ony Mesih hasaplanym üçin meni bagyşla. Men bütin ömrüme biziň atababalarymyzyň Hudaýyna gulluk etmek we wepaly bolmak isleýäriň. Görýäňmi, hemme zady bilmekligem käwagt gowy bolup bilýän eken-ä!

Bu sözleri aýdandan soň Ýudif, atasynyň ak gar ýaly sakal basan ýüzünden ogşap, onuň boýnuna özünü taşlady.

—Hawa, indi men Ýudife bu zatlary bilmäge bireýýäm çen bolandygyny görýäriň. Onuň kellesinde munuň ýaly çynlakaý pikirler peýda bolandyr diýip, men pikir hem etmeýärdim—diýip,

Weýnberg, sesini çykarman gürrüni diňläp oturan Ýudifiň ejesine ýüzlenip aýdýar.

Agşam şapagy bireýýäm batypdy, salkynam düşüpdi, garry dini mugallym bilen gyzykly gürrüni bes etme wagty bolupdy.

—Hany çagalar, ýatylýan otaga ugraň, bolmasa Ýudif özüniň bilesigelijiligi bilen hemmämizi daň şapagyna çenli oturmaga mejbur eder, ylaýtada, atasyny halys eder—diýip, ejesi belleýär.

Biri-birine gijesiniň rahat bolmagyny arzuw edişip, hemmeler ýatýan otaglaryna dargaýarlar. Şol gije Ýudif öz düşeginde uzak wagtlaп ukusyz ýatmaly bolýar. Atasy bilen bolan gürründeşlik, onuň “Ýeşuwanyň” durmuşy we ölümi, Onuň biri-birini öldürýän we ýehudylary ýigrenýän gorkunç yzyna eýerijileri baradaky gürrüni, soň hem atasynyň özüni gorkuzan gazaby—bu zatlaryň hemmesi Ýudifiň göz önünde entegem durdy.

“Ýok, Ol Ysraýylyň Mesihi däl eken. Atam öýe gelen dini mugallym bilen jedelleşip dogry edipdir!” diýen pikir bilen ol berk we rahat uka gidýär.

Bu söhbetdeşlikden soň, özüni gurşap alan hemme zady bilip, Ýudif rahatlanýar. Tebigatyň arasyndaky durmuş, ejesiniň we töwerekdäkileriň hemmesiniň söýgüsi, Hudaý baradaky çynlakaý pikirleri düýbünden dyr-pytrak etdi. Baýramçylyk günlerinde şäherden kakalary olary görmäge gelýärdi. Şonda öýüň hemme ýerinde joşgunly şatlyk höküm sürýärdi.

Ýudifiň durmuşy ýuwaş we rahat dowam edip durdy. Olar daçadakalar, atasynyň ýanyna ýene iki gezek dini mugallymlar gelýär. Olar ýene-de bütin günlerini we ukusyz gijelerini gürrüňleşip we jedelleşip geçirýärler. Ýudif bu zatlaryň hemmesini diňleýärdi. Indi olaryň jedellerini diňlemäge Ýudifiň has köpräk gyzyklanmasy bardy. Ol indi hemişe, ýene-de “Ýeşuwa” barada jedelleşýärler diýen netijä gelýärdi. Şonda ol öz atasynyň beýlekilere “Ýeşuwanyň” Mesih däldigini şeýle gowy subut edip bilýändigine şatlanardy.

Şunuň ýaly pursatlarda ol “Biziň halkymyzyň ynamynyň şunuň ýaly berk goragçylarynyň bardygy nähili gowy zat”—diýip pikir ederdi.

2 BAP

GAÇGAKLAR

Bütindünýä urşy. Öýden gaçyş. Täze ýurt.

Ýokarda gürrüni edilen wakalardan soň birnäçe ýyllar geçdi. Ýewropa üçin ýowuz bolan 1914 ýyl gelip ýetdi. Eýýäm bu ýylyň başynda serhetýaka şäherleriň häkimleriniň, hatda halkyň arasynda hem nähilidir birhili birahat we dartgynly ýagdaý duýulýardy. Söwda haýal gidýardi. Hemme ýerde Ýewropanyň üstüne abanyp duran uruş howpy barada gürrüň edýärdiler. German serhediniň golaýynda ýaşayan Weýnbergler hem birahatdylar. Bu gezekki baharda olar daçadaky garry ene-atasynyň ýanyna gitmek üçin öýden hem çykmadylar.

Ahyrsoňunda, iýul aýynda, tiz wagtyň içinde bütin dünýäni diýen ýaly köp wagtlyk elhenç ýangyna beren uruş harasady gopdy.

German goşunlary goragsyz diýen ýaly duran rus serhedinden geçip, serhet ýaka ýerlerine çozup girýärler. Russiýanyň jümmüşinden bolsa gije diýmän, gündiz diýmän rus goşunlary watan goragyna gelýärdiler.

Parahat ýaşajylylar özleriniň oturan ýerlerini, ýaşajyş üçin zerur bolan hiç bir zatsyz diýen ýaly, gyssagly taşlap gitmäge howlugýardylar. Olar uruş oduna gurşalan serheýaka ulkeleri terk edip, hemme ýollar bilen ýurduň jümmüşine siňýärdiler.

Otlular baradaky pikir hiç kimiň kellesine-de gelmeýardi. Ähli demir ýollar goşuny we goşun üçin ok-ýaraqlary gyssagly daşamak bilen meşguldý. Yza gaýdýan otlular bolsa, ýaralanan, maýyp bolan esgerleri äkidýardi ýa-da döwlet edaralaryny göçürýardi. Häkimlikleriň ýerli ýaşajylylar üçin bir zat etmäge güýji ýetmeýardi. Şonuň üçin ygtyýar olaryň öz ellerine berlipdi. Öýsüz—öwzarsyz

galan oturumly halk, hemme taraplardan diri akymy emele getirip, ýurduň jümmüşine gidýärdi. Munuň ýaly köpçüligiň içinde çagalar käwagt ene-atasyny ýitirýärdi. Netijede, köp ýyllaryň dowamynda biri-biri barada hiç zat bilmeyärdiler. Şunuň ýaly diri akymalaryň biriniň içinde Dawut Weýnbergiň maşgalasy hem bardy. Özleriniň ähli emlägini ykbalyň akymyna taşlap, eline kapitaldan nagt edilip alnan bary-ýogy birnäçe ýüzlük puly alyp, är-aýal Weýnbergler üç gyzy bilen, edil beýlekiler ýaly pyýadalap, ýurduň jümmüşine tarap howlугyp barýardylar. Olary—bu giden märekäniň içinde biri-birimizi ýitiräýmäli we mümkin boldugyça jeň meýdanyndan, ýeri sarsdyryp duran top gümmürdilerinden tiz daşlaşmaly diýen—ýekeje pikir eýeläpdi.

Demir ýol bilen ugurdaş gidýän ýolda edilen dört günlük sur-nukdyryjy we dargynly syýahatdan soň, uly tagallalar bilen bolsa-da, stansiýalaryň birinde deňlerinden geçip barýan ýük otlusynyň wagonlarynyň birine münmeklik olara başartdy. Özal görülmedik we külpetli pyýada syýahat sebäpli ezýet baryny çeken ýarym aç Weýnbergler, ýük wagonynyň giňden açyk duran gapysynyň ýanynda oturyp dynç alyp biljekdiler.

Otlynyň ýokary tizlikde ýöreyändigini üçin, wagon içindäkileri iki tarapa siltäp, güýçli çaykanýardy. Wagon edil Weýnbergler ýaly, öý-öwzaryndan mahrum bolan betbagt gaçgaklardan urlup dykylan ýalydy. Emma oňaysyzlyklara garamazdan, otluda barýanlaryň hemmesi frontdan tiz daşlaşyp, ýurduň jümmüşine gidip barýandyklaryna begenýärdiler.

Olaryň arasynda çagalaryny ýitiren ene-atalaram, ene-atasyny ýitiren çagalaram bardy. Olaryň hemmesi nirä we näme üçin barýandyklaryny bilmän, stansiýa yzyna stansiýa geçip gidip barýardylar. Her kim harby ýangyndan tizräk we uzagrak gitmäniň pikirini edýärdi.

Weýnbergler hemmesiniň bir ýerdedigine çyn ýürekden begenýärdiler. Ýöne serhede ýakyn ýaşayan garry ene-atasynyň, megerem, gaçmaga yetişmän, German goşunlary tarapyndan gabanlan ýerde galandyrlar diýen pikir olary ezyýärdi. Ýöne adamlar adatça, gürrüň öz-özünüň halas etmek barada barýarka, başgalar hakda az pikir edýärlär. Är-aýal Weýnbergler bilen olaryň gyzlary hem az-kem şunuň ýaly ýagdaýdadylar.

Ep-esli aralyk geçenlerinden, surnukdyryjy syýahatdan birneme özlerine gelenlerinden soň olar öz ýoluny nirä gönükdirmelidiginiň gürrüňini edip başladylar. Uruş hasasady ýatyp, ýene-de öňki ýerlerine gaýdyp barmaga mümkinçilik bolýança, özleriniň wagtlaýyn ýaşar ýaly öýüni nirede gurmaly? Şol wagt her bir adam, uruş tüweleýiniň derrew geçip gitjegine, ýene birnäçe aýdan hemme zadyň gowulaşyp gitjegine ynanýardy.

Birneme pikir alşanlaryndan soň Weýnbergler G. şäherini özleriniň wagtlaýyn ýaşajak ýeri hökmünde saýlama kararyna geldiler. Ol ýerde ýehudylar köpdi. Weýnbergiň özüniňem täjirçilik meseleleri boýunça gatnaşýan adamlary-da bardy. Ýöne muny ýatlamaklyk olary gaýgylandyrdy. Ähli emlägini ýitirendikleri sebäpli şol gatnaşyklaryň indi kesilendigine olar düşünyärdiler. Goýup gaýdan haryt ammarlaryny, şeýle hem, hemme zat bilen üpjün bolan öýüni geçip barýan goşunlar eýýäm talap, oda berendir we kül edendir diýip, olar ýatlaýardylar. Özleriniň tuwmaýak garyp galandyklaryna, hemme zady başdan başlamalydygyna olar şu wagt düşünyärler.

Ähli emlägini taşlap, beýlekiler bilen bile howlukmaç gaýtmaly bolanda, pyýadalap dört günlük ýoly geçenlerinde, olar geçmiş we özlerine öňde nämäniň garaşandygy barada pikir edip bilmediler. Olaryň bar pikiri, nemeslere ýesir düşmez ýaly, mümkin boldugyça uzagra ga gitmekdi we ýolda biri-birini ýitirmezlikdi. Indi bolsa, wagonda oturan ýerleinde, häzirikçe özlerini howpsuzlykda saýyp oturan ilatly obalaryň deňinden geçip baryşlaryna, Weýnbergler geçen durmuşyny, taşlap gaýdan zatlaryny ýatlaýardylar. Olar özleriniň garry ene-atasyny ýatlaýardylar. Olara näme bolduka? Belki, olar diri galan däldirler? Olar bu durmuşda garrylary ýene görermikäler? Gaçgaklaryň arasynda, nemesleriň hiç kimi ýesir alman, hiç kimi aýamazdan, elhenç gynap öldürýändikleri baradaky myş-myşlar eşdilýärdi.

Geçen günleri ýatlanlarynda, olaryň ýürekleri gelejek üçin aladadan dolýardy. Dogry, olar birnäçe ýüzlük puly ýanlary bilen almaga ýetişipdiler, emma onuň bir bölegi syýahat döwründe eýýäm sowlupdy. Galan puluň mukdary gaty ujypsyzjady. Ýudif ýaňy gimnaziýanyň altynjy synpyny gutarypdy. Kiçileri bolsa entek köp wagtlaý okamalydylar. Gyzlaryna iň gowy bilimi bermäge çalyşan ene-ata, indi bu ýagdaýlar barada-da pikir etdi.

Ene-atalary öz aralarynda kyn pikirleri alyşýarkalar, gyzlary şadyýandylar, aladasyzdylar. Wagonyň açyk gapysynyň önünde durup, üstlerinden geçip barýan ýerleriniň gözle tebigatyndan lezzet alýardylar. Otly şol ýerleriň üsti bilen olary gitdigiçe uruşdan daşlaşdyryp, aňyrsyna-bärsine göz ýetmeýän ýurduň jümmüşine uly tizlik bilen alyp barýardy. Olaryň gaty we aladasyz gülki bilen eşdilýän şadyýan gürrüni wagony dolduryp, ýanlaryndaky adamlaryň köpüsiniň ýüzlerinden gussany kowdy.

Ýöne Ýudif uýalaryny goýup, käwagt ene-atasynyň ýanyna gelýärdi-de, özüniň gara, deňiz ýaly çuň gözlerini duýgudaşlyk bilen olara dikýärdi. Ol eýýäm on alty ýaşyna gadam basypdy, şonuň üçin hem ol özüniň janly aňy bilen ene-atasynyň düşen ýagdaýyna doly düşüňýärdi. Ol diňe bir uýalary bilen hemme zady unudyp gülüşip bilmeýärdi-de, eýsem, ene-atasynyň we bütin maşgalanyň geljegi barada-da pikir edýärdi. Ýudif gelejegi düýbünden başgaça, birneme ýagtyrak görnüşte göz önüne getirýärdi. Gadym döwürlerde öz atababalaryna Hudaýyň köp gezek kömek edendigini ol çagalykdan bilýärdi. Hudaýyň üýtgemändigine ol ynanýardy. Eger Ol gadymda Ýudifiň halkyna kömek eden bolsa, onda bu ýagdaýda-da kömek edip biler.

Wagonyň açyk gapysynyň ýanynda durup, gözden tiz gaýyp bolýan uzaklyklara seredip durşuna Ýudif pikirinde öz halkynyň gadym döwürdäki geçmişine siňdi. Şol wagtlar onuň atababalary töweregine çagalaryny, ellerine jahankeşde hasasyny, eginlerine goş haltasyny alyp, oý-işigini, emlägini taşlap, özleriniň birnäçe ýüzylyklaryň dowamynda ýaşan Müsürini terk edipdiler.

Ýudif özleriniň häzirki ýagdaýyny, Ysraýyl halkynyň taryhynda bolup geçen wakalar bilen deňşdirýärdi.

Ýudif öz-özünden: “Biz hem edil şolar ýaly, özümüz üçin gymmat we mähriban bolan hemme zadymyzy taşlap barýan gaçgaklardyrys. Geçmişdäki atababalarymyz çölün içinden geçdiler, häzir bizem edil şunuň ýaly, nirä barýanymyzy bilemizok. Aňyrsyna-bärsine göz ýetmeýän bu ýurt bolsa, edil şu wagtda, biziň üçin çöl bolup durýar. Biziň atababalarymyz bilen bile ýörän şol Ýehowa, belki, häzir biziň bilen hem barýandyr. Ol bizi bal bilen süýt akýan ýere alyp barýandyr!” diýip pikir etdi.

—Biziň Rebbimiz nähili beýik we ajaýyp!—diýip, Ýudif ýuwaşja

seslendi. Şunuň ýaly pikirleri edip oturşyna onuň nazary, ýaňy her ýerde agşam ýyldyzlary görnüp ugran asmana dikildi.

Tomus agşamy düşdi. Açyk duran gapynyň ýanyna salkyn aralaşdy. Ýudif hem ejesiniň aýagynyň ýanynda aşak oturýar-da, kellesini onuň dyzyna goýýar. Özüniň eý görýän gyzyny gujaklan ene, ony ogşap başlaýar. Şonda Ýudif öz ýüzüne ejesiniň göz yaşlarynyň uly damjalarynyň damýandygyny duýýar. Ejesiniň göz yaşlaryny görende onuň ýüregi çuň agyrydan doldy.

—Ejejan, sen aglaýaňmy?—diýip, duýgudaşlykdan doly ses bilen Ýudif ýuwaşja soraýar—Häzirjek gapynyň ýanynda duranymda, ata-babalarymyzyň bar zadyny taşlap, Müsürden çykyşlary baradaky köne taryhy ýatladym. Şol wagt olar hem edil biz ýaly, gaçgaklar bolupdyrlar. Häzir men öz gaçyşymyzy olaryň ýagdaýy bilen deňeşdirýärim. Eje, men beýik we söýgä baý Hudaýyň şol wagtlarda biziň ata-babalarymyza kömek edişi ýaly bize-de kömek etjegine ynanýaryn. Sen şuňa ynanýarsyňmy eje?

—Wah, eýjejigim Ýudif, men bu hakda asla pikir etmändirin—diýip, ejesi ýüzlenýär.

—Kakasy, sen Ýudifiň näme diýýänini eşitdiňmi? Ol biziň häzirki ýagdaýymyzy ýehudylaryň Müsürden çykyşy bilen deňeşdirýär we Ýehowanyň bizi-de bal bilen süýt akýan ýere alyp barjakdygyna ynanýar—diýip, ejesi eýýäm gülki bilen ýanynda ýüzünü aşak sallap oturan adamsyna ýüzlenýär.

Weýnberg gülýär:

—Görsene Ýudif, sen hemişe biziň şatlyk habar berýän habarçymyzsyň. Häzir bolsa hakyky pygamberimiz bolduň. Indi sen süýt barada arzuw edip başladyň. Ýadyňdamy, dört gije-gündizläp pyýada ýöremeli bolanymyzda, sen hemmelerden köpüräk: “Wah, hiç bolmanda birje käse sowuk suw bolaýsady”—diýip gaýtaladyň. Şu ýadyňdamy?—diýip, ol gyzyna ýüzlenýär. Şonda beýlekileriň üçüsem gülýär.

—Hawa kaka, çolde ýehudylar hem suwsapdylar, hatda Musa şikaýat hem edipdiler. Ýöne soňundan olar barybir süýt alypdylar. Ine, şunuň üçin hem biz şol ýehudylara meňzeşdiris. Eger suw soraşak, onda Ýehowa süýt berer. Kaka, men muňa ynanýan—diýip, Ýudif eýýäm çyny bilen belleýär—Men ýol boýy gürrüňleşen wagtyňyz saňa we ejeme seredip gelyärim. Siz şeýle bir gaýgylydyňyz welin, size

seredip nebsim agyrýardy. Gaýgylanmak nämä gerek? Serediň, biziň hemmämiz sagdyn we güýçli. Ine işläp başlarys welin Reb Hudaý hem bize kömek eder, hemme zadam gowulaşyp gider!

—Sen ejeň ikimiziň pikir edişimizden düýpgöter başgaça pikir edýärsiň. Eger şeýle ynansaň, onda hakykatdanam hemme zat gowy bolar. Ejeň ikimiz diýseň ruhdan düşüpdik, sen bolsa öz ynamyň bilen biziň hakyky teselliçimiz bolduň—diýip, kakasy aýtdy.

Bu gürrüni eşidip oturan beýleki gyzlar hem deňine diýen ýaly:

—Hawa, kaka, bizem işläris—diýişdiler.

—Men dükanda seniň bilen bile satyjylyk ederin—diýip, kiçi gyzy Sara aýdýar.

—Men tikiňçä bolaryn. Men tikiň tikmäni gaty gowy görýärim—diýip, Rut hem gürrüňe goşulýar.

—Eger eýýäm etmeli işler paýlanýan bolsa, onda men hem öz islegimi beýan etmeli bolýaryn. Kiçi çagalar bilen işlemegi gowy görýändigim üçin men, belki, mugallymçylyk kärini saýlaryn—diýip, Ýudif şadyýan gülüp aýdar.

Weýnbergler kä pyýada, kä-de ýük çekýän ota münüp, käte-de başga ota münülýän stansiýalarda garaşyp, bir hepdeden gowrak ýolda bolýarlar. Ahyrsoňunda olar özleriniň wagtlaýyn ýaşamak üçin saýlan ýerlerine gelýärler. Weýnberg aralarynda söwda aragatnaşygy bolan bu şäherdäki birnäçe täjire ýolda telegramma berip, özüniň gelýändigini habar berýär. Indi şol dostlary gelýän gaçgaklary gadyrly garşy alýarlar.

Täze ýerde Weýnbergiň durmuşy adaty tertipde gidip durdy. Bu ýarym ýehudy bolan şähre gelenler tiz tanyşdylar we öwrenişdiler. Weýnberg dostlarynyň kömegi bilen tizara mata söwdasyny ýola goýýar. Ýetip gelýän gýşa çenli maşgala hemme amatlyklary bolan jay we zerur bolan zatlaryň hemmesi bilen üpjün bolýar. Gyzlaryň üçüsem ýerli gimnaziýada okuwlaryny dowam etdirýärler. G. şäherindäki söwda dünýäjigi Weýnbergler üçin eýýäm özüniňki bolupdy.

Ilkinji üç aýda goýup gaýdan ölkelerine tiz gaýdyp barma umydy olarda entegem bardy. Weýnberg front wakalaryna gazet boýunça syn edýärdi. Uruş başlanan wagty, onuň üç aýdan köp dowam etmejegine hemmeler ynanýardylar. Emma wagt uzaga çekdigiče, hemmeler uruşň gowşamaýan ýagdaýa uzaga çekjekdigine ynanmaly bolupdylar. Şu sebäpli-de Weýnbergler, ahyrsoňunda öňki bar zatlarynyň

düýbünden we gaýdyp almasyz ýitirilendigine kaýyl bolup, öňki ýerlerine gaýdyp barma umydyndan el çekip, her haýsýsý öz işini edip başlady. Kakalary täze başlan söwda işi bilen gümra boldy, çagalary okap başladylar, mümkinçilik bolanda bolsa ejeleriniň öý işlerine kömek edýärdiler.

* * * * *

Iki ýyl geçdi. Weýnbergler G. şäheriniň hemişelik ýaşajýlaryna öwürüldiler. Olaryň söwda işi, gapdaldan maddy kömek berilmegine mätäç bolman, eýýäm berkleşipdi.

Gyzlar ulalýardylar, ylaýtada, ene-atasynyň guwanjy we bütin ýehudy jemgyýetiniň gowy görýän gyzy bolan Ýudif ulalypdy. Hanym Weýnberg käwagt öz adamsyna şäherdäki ähli ýehudy gyzlarynyň içinde öz Ýudifine taý geljeginiň ýokdugyny aýdýardy.

Bu ýyl Ýudif gimnaziýany gutardy. Iň gowy okuwçy hökmünde altyn medal hem aldy. Ene-atasynyň ony indiki ýyl uniwersitete okuwa goýberme niýeti bardy. Emma soňky döwürlerde käbir ýagdaýlar gyzlarynyň geljegi barada oýlanmaga we şol ýagdaýlar sebäpli onuň geljekki okuwy babatda gelen kararlaryny üýtgetmäge olary mejbur edýärdi.

Mata söwdasynyň uly söwdagäri bolan olaryň iň ýakyn dosty Bernşteýn eýýäm birnäçe gezek olara ýekelikdekäler: “Eger biziň çagalarymyz, Süleýmen bilen Ýudif, ykballaryny birikdirseler nähili gowy bolardy“ diýip aýdypdy.

Gowuja we zehinli ýaş ýigit bolan Bernşteýniň ogly Süleýman Weýnbergler bilen bolan ilkinji duşuşykda olaryň göwnüne ýaraýar. Ol şol ýyl söwda institutyny gutarypdy-da, indi ene-atasynyň ýanynda ýaşajýardy.

Weýnbergler bu dostlukly kakdyrma häzirligçe seslerini çykarman oňýardylar. Emma ýekelikdekäler bolsa bu sorag barada pikir alyşýardylar. Olar Süleýmanda öz gyzlary üçin amatly ýigidi görýärdiler. Mundan başga-da, soňky wagtda ýygy-ýygydan bile bolýan Ýudif bilen Süleýmanyň biri-birini söýýändigini aňýardylar. Bu ýagdaýlaryň hemmesi ene-atany öz gyzlary barada oýlanmaga mejbur edýärdi.

Ahyrsoňy, iýul aýynda Süleýman ene-atasynyň razylgy bilen

Ýudife resmi taýdan söz aýtdy. Weýnbergler salykatly we zehinli ýigidi çyn ýürekden gowy görýärdiler. Ýudifiň hem ýaş ýigidi gowy görýändigini görensoňlar, ene-atasy hem razylyk berýär. Toýy indiki ýylyň baharynda etmeklik belenilýär. Häzirikçe bolsa olary ýehudy halkynyň önünde gelinlik we ýigit diýip yglan edip goýupdylar.

Hemme zadyň şeýle gowy bolup çykandygyna Ýudifem, Süleýmanam, ene-atalary-da bagtyýardylar we hoşwagtdylar. Ýudif okuwy dowam etdirmek baradaky pikiri goýup, birneme wagtlyk ejesiniň ýanynda bolmalydy, sebäbi başga maşgala gideninden soň ol ejesi bilen aýrylyşmaly bolýardy.

Tizara bolmaly aýrallyk ýadyna düşende enäniň ýüregi çuň agyrydan dolýardy. Ol öz Ýudifine bütin jany bilen ysnyşyklydy. Şonuň üçin hem onsuz ýaşayyşy göz önüne getirip bilmeýärdi. Ýöne öz söýgüli gyzyny Süleýman ýaly gowy adama tabşyrýandygy baradaky pikir ony köşeşdirýärdi, hatda ene ýüregini guwançdan doldurýardy.

3 BAP

GÖZLÄŇ, TAPARSYŇYZ

Janyň gözleginde. Hoş Habar ýygnanyşygy.

Gelen Hoş habarçy. Isa—Mesihdir.

Hudaý bilen ýaraşmaklyk.

Içgysgynç güýz pasly geldi. Bütin tomsuň dowamynda dürli güllerden emele gelen ajaýyp haly bilen örtülen çemenlikler, gurap galan sary otly düzlüğe öwrülip ýatyrdy. Dag etegindäki tokaýlarda indi tomusdakysy ýaly bilbiller saýraşmaýardylar. Diňe ýalaňaç bolup, görkünü ýitiren agaçlaryň depesinde eýmenç ýel öwüsýärdi. Güýz paslynyň şunuň ýaly günlerinde Ýudif ýekeje özi ullakan şäher seýilgähiniň jümmüşine gidýärdi.

Aşak gaçyp, ýeri sary haly kimin örten we öz aýagynyň aşagynda şygyrdaşýan ýapraklara seredip, ol käwagt birnäçe sagatlap aýlanyp ýöreýärdi. Onuň ýüregi özüne düşnüksiz gussadan dolýardy. Bu gussanyň, özüniň ýaş we syzgyr ýüreginiň nirä, nämä okdurylýandygynyň sebäbi nämekä? Nämäniň nämedigine Ýudifiň özü-de düşünmeýärdi. Ony hemmeler gowy görýärdiler, ol hem hemmeleri gowy görýärdi. Nämä ýetmezçilik edýärkä? Şunuň ýaly pursatlara onuň ýüregi ýerden bolmadyk ýokarky, hiç haçan solmaýan we geçip gitmeýän söýgä tarap okdurylýardy.

Ine-de, onuň aýagynyň aşagyna ýeliň üzen soňky sary ýapragy gaçýar. Ýudif oňa gözüne ýaş aýlap seredýär hem solup ýere gaçan sary ýapragy ýerden galdyrýar-da, dodagyna ýetirip ogşaýar. Edil ýüregine ýakyn bir diri zat ölen ýaly, Ýudifiň nämä üçindir bu ýapgara gaty nebsi agyrýar.

Ýudifiň kellesine şeýle pikir gelyär: “Ine, biziň bütin durmuşymyz hem şu solan ýapragyň durmuşy ýalydyr. Bu gün biz ýaş, söýýäris we

söýülýäris, ertir bolsa, sowuk ýaşayş ýeli öwser welin, bizem sara-larys, solarys, süllereris; indiki öwsen güýçli ýel bizi ýaşayş şahasy-ndan ýolup taşlar. Bizem şu ýaprapk ýaly, ýere gaçyp, topraga gary-larys. Belki, tiz wagtda kimdir biriniň aýagy seniňem üstüňden basar, eýjejik Ýudif!“

Soňky sözleri ol daşyna çykaryp aýtdy we öz sözlerini eşidip, birden sandyrap gitdi. Ol munuň ýaly pikir ýaña özüni gaty erbet duýdy.

“Men birhili geň adam bolupdyryn-laý. Esasynda biziň durmuşymyzyň özi durşuna geňliklerden, haýsydyr bir çözümedik tapmaçalardan we aralaşyp bolmajak syrlardan düzülen ahyryn. Hawa, dogrudanam meniň durmuşym näme bilen gutararka? Diňe şu ýaprapk ýaly, ýere gaçyp çüýräýermikä? Ýa-da ölümden soň hem bir zat barmyka? Ýöne näme bärka? Köp adamlar janyň ölümsizdigine, gabryň aňyrsyndaky durmuşa ynanýarlar, hiç kim ol barada hiç zat bilmeyär. Meniň atam hem şeýle. Belki, onuň kysmaty eýýäm dolup, bu dünýäden gidendir, oňa näme bolduka? Ol köp okaýardy, Hudaý hakda gürrüň berýärdi ahyryn, ýöne eger Hudaý bar bolsa, baky ýaşayş bar bolsa, Ol Öz ýaradan adamlaryna şol baky ýaşayş açyp görkezmedimikä?

Atam “Ýeşuwa“ ölümden direlmedi diýýärdi. Indi meniň bilşime görä, köpler oýlanýarlar-da, Onuň direlendigne ynanýarlar. Wagty gelende Özüne ynanýanlaryň hemmesini direltjekdigine-de, ine, şonda baky ýaşayşyň başlanjakdygyna-da ynanýarlar. Bularyň hemmesi nähili birgeňsi zatlar! Biziň ýerdäki dünýämiz tapmaçalardan doly. Biz bu ýerde edil düýşdäki ýaly, gury hyýalda ýaly ýaşayarys. Meniň häzirki gussamyň sebäbi şu syrda dälmi? Belki, solup, ýere gaçan şu ýaprajyklar düşünmesem-de, ýüregim bilen duýýan şol syrymy maňa öz dillerinde aýdýandyrlar“.

—Bu zatlaryň hemmesiniň jogaby nirede-kä?—diýip, Ýudif gaty aýdyp goýberdi. Uzyndan ýañlanan ýañ hem onuň sesini gaýtalap, agaçlaryň arasyna siňip gitdi.

—Bu ýerdäki ýaprapklar gonamçylygynyň içi nähili elhenç!—diýen sözler bilen Ýudif seýilgähi taşlap, öýüne tarap ugrady.

Şunuň ýaly pikirleriň Ýudifi birinji gezek gaplap alşy däl. Nura, hakykata tarap atygsap duran içki sesi, ýüreginiň sesi onuň kalbynda öçüp galmady.

Süleýman bilen ýekelikde bolan wagtlary onuň öz pikirlerini oňa aýdan gezeklerem bolupdy. Süleýman köp zatda oňa gowy düşünyärdi. Ol dar pikirli dine berlen ýehudy däldi. Süleýman dini ene-atanyň öýünde terbiýelenendigine seretmezden, Hudaýa düýbünden ynanmaýan adamdy. Ýudifiň beýleki hemme pikirlerini we höweslerini paýlaşsa-da, ol onuň Hudaýa tarap bolan okgunlylygyny, Ony giňden tanamaklyga bolan höwesini doly paýlaşyp bilmeyärdi. Ýöne ol Ýudifiň, käwagt ýehudyçylyk bilen doly ylalaşman aýdýan pikirlerini dine garşy pikir hasaplamady. Käwagt Süleýmanyň sowuk ynamsyzlygy Ýudifi gynandyrýardy, ýöne şunuň ýaly pursatlarda onda, wagtyň geçmegi bilen ol hem dine ynanyan adam bolar diýen umyt peýda bolýardy.

Günler aýak aldygyna oňe ylgaýardy. Ýüregysgynç güýz, sowuk rus gysy bilen ýerini çalyşdy. Aňyrsyna-bärsine göz ýetmeýän düzlükler, çemenlikler we tokaýlar ak gar bilen örtülipdi. Kristal görnüşindäki arassaja garjağazlar howada gaýmalaşýardy we misli öz örtügi bilen ýeri gazaply aýazdan gorajak bolýan ýaly, ony gowuja örtmäge çalyşýardy. Weýnbergleriň maşgalasy gyş gijeleri adatça myhman kabul edýärdi ýa-da myhmançylyga gidýärdi. Ene-ata bilen çagalar öňki ýaşan ýerlerini we emläklerini ýatdan çykaryp başlapdy. Olar täze ýaşayan ýerlerinden razydylar we bagtyýardylar. Diňe Ýudif pikire çümüp ýöreyärdi we gaýgylydy. Teatr we beýleki güýmenjeler onuň ýüregindäki boşlugy dolduryp we teňneligi gandyrýp bilmeyärdi. Käwagt ol ybadathana gidýärdi, ýöne ol ýerdäki dini çäre onuň göwnüne ýat we birgeňsi, ýüregine uzak bolup görünýärdi. Ol ruhany bilen kömekçisiniň okan zatlarynyň ujypsyzja bölegine düşünyärdi.

Şol wagtda onda beýleki dinler bilen ýakyndan tanyşma islegi möwç alýardy. G. şäherinde prawoslaw dinine ynanyanlar, lüteranlar hem-de azat rus protestant ybadathanasynyň uly bolmadyk topary bardy. Olaryň hemmesiniňem ybadathanasy we doga-dileg edýän öýleri bardy. Ýudif hem olara baryp görme kararyna geldi. Emma bu islegi ýerine ýetirmek örän kyndy. Eger haýsydyr bir ybadathana ýa-da doga-dileg edilýän öýe gitse, onda beýtmek bilen ene-atasynyň dini duýgularyny kemsitjekdigini ol bilýärdi. Onuň özünde-de käwagt, eger özi, ysraýyl gyzy, başga doga-dileg öýüne gitse, ýalançy “Ýeşuwany“ öz Hudaýy hasaplaýan adamlaryň ýanyna barsa, onde bu Ýehowanyň önünde günä bolmazmyka diýen pikir peýda bolýardy.

—Ýöne Ýehowa hakykatdanam hemme zadyň başy bolýan bolsa, onda Ol meniňem ýüregimi görer: Ol meniň Özüne gulluk etmek, ýakyndan tanamak isleýändigimi görer. Beýleki adamlaryň nädip ynanyandygyny we doga-dileg edýändiklerini bilmek isleýändigim üçin Ol meni ýazgarmaz-a —diýip, Ýudif pikir etmegini dowam etdirdi.

Şonda Ýudif özüniň gimnaziýadaky jorasy, çuňňur ynamly bolan rus protestant wagyzçysynyň gyzy Liza Miroşniçenkony ýatlady. Ýudif onuň in salykatly we in göreldele okuwçy bolandygyny ýatlady. Ýudif ony baryp şol wagtlar gowy görüpdü. Olary diňe bir zat ikä bölýärdi: Liza hemişe “Ýeşuwa” barada gürrüň bermäge ýa-da Ol hakdaky kitaby bermäge çalyşýardy. Ähli ýehudy okuwçy gyzlar, Ýudifiň joralary, Lizany buta sežde edýän we butparaz diýip atlandyryp, ony äsgermeýändigini gizläp oturanokdylar. Şolar sebäpli Ýudif şonda Liza bilen ýakyn jora bolup bilmändi, ýöne ýüreginiň jümmüşinde öz ýeňilkelle ýehudy joralarynyň hemmesini şol “butparaza” çalyşmaga taýyndy.

Ýudifiň özüni beýlekilerden gowy görýändigini Liza duýýardy. Bir gezek Lizanyň mawy gözleri bilen özüne seredip, gussaly äheňde:

—Mähriban Ýudif, seniň Isa Mesihe ynanmaýandygyň nähili gynandyryjy zat. Biziň Hoş Habar ýygmanyşyklarymyza baryp, Ol hakdaky wagyzlary eşidip bilmeýändigine gynanýaryn. Ýöne bilýäňmi näme, biziň ilkinji duşuşygymyzdan başlap, Rebbe iman ederiň ýaly, Onuň seniň ýüregiňi açmagy üçin doga edýäriň, Onuň şunuň ýaly etjegine-de ynanýaryn. Sen entek Onuň şägirdi we meniň Rebdäki eziz doganym bolarsyň—diýeni onuň ýadyna düşdi.

Şonda şol sözler birgeňsi eşdipdi, hatda ol birneme gaharlanypdy hem we Liza “Ýeşuwanyň” kezzapdygyny, ýalan Mesihdigini aýtmak hem isläpdi. Ýöne Lizanyň Oňa çyn ýürekden ynanýandygyny, aýdan zatlaryny çyn ýürekden aýdandygyny görüp, beýle etmäge milt edip bilmändi. Ol, ysraýyl gyzy hökmünde, özüniň hiç haçan “Ýeşuwa” ynanyp bilmejekdigini bilýärdi.

Ol özüniň bezeglije otagynda el işini eline alyp, öteni ýatlap oturşyna şeýle pikir etdi: “Hemme zat birhili düşnüksiz! Görnüşine görä “Ýeşuwanyň” yzyna düşýänleriň hemmesi, atamyň aýdyşy ýaly, ýehudylary ýigrenmeýärler, biri-birlerini öldürmeýärler. Liza bir gezek öz ýygmanyşygynda urşa çagyrylanlaryň köp agzalarynyň, başgalary öldürmek üçin eline ýarag almakdan ýüz öwrendikleri sebäpli türmede oturandyklaryny, sebäbi “Ýeşuwanyň” biri-birini, hatda

duşmanlaryny hem söymelidigini öwredenini aýdypdy. Bu ýerde hakykatdanam nämedir biz zat düşnüksiz. Umuman, beýlekileriň aýdan zatlaryna gulak asyp, ynanar ýaly indi men çaga däl. ”Iň gowusy hemme zady özüm bilmeli we öwrenmeli” —diýip, Ýudif elindäki işinden gözünü galdyrýar-da, daşyna çykaryp aýdýar.

Ýöne muny nädip etmeli? Karara gelmeklik, ýerine ýetirmeklikden aňsatdyr. Seresapsyzlyk bilen edilen ýekeje hereket, maşgalada we ýehudy jemgyýetiniň içinde uly tupan turzar; meni dinden çykan hasaplarlar. Hemme zady Süleýmana aýdaýsammykam? Iň gowusy şeýdeýin. Ýöne ol muňa nähili gararka?” Şeýle pikir eden wagty Ýudifiň ýüzüne şatlykly ýylgyryş çaýyldy. Ol Süleýmana öz pikirleriniň hemmesini ynanýardy. Indi bu kynçylykda hem onuň özüne kömek etjekdigine umyt baglaýardy. Süleýmanyň hiç zada ynanmaýandygyna gitdigiçe çuň göz ýetirse-de, onuň hiç haçanam Ýudifiň Hudaýa bolan ynamyny bozmaga jan etmejekdigini bilýärdi.

Bu gün Ýudif üçin gaty uzaga çekdi. Onuň Süleýmanyň adatça, gaýragoýulmasyz işi bolsa-da, hiç bolmanda birnäçe minutlyk gelip-gidýän wagty bolan aňşama çenli garaşmaga takaty ýokdy. Bu gün ol oňa sabysyzlyk bilen garaşýardy, sebäbi özüniň başga dinler bilen tanyşma islegini, mümkin boldugyça tiz habar bermek isleýärdi.

Ahyrsoňy, aňşam sagat sekizlerde, Süleýman öz ene-atasy bilen bile geldi. Hojaýynlar bilen myhmanlar derrew aýratyn toparlara bölündiler-de, dürli mowzuklar barada gürrüň etdiler. Ýudifiň entek gimnaziýa gatnap ýören uýalary bir gyrada öz sapaklarynyň daşyndady. Maşgalalaryň kakalary özleriniň söwda işleri we Russiýadaky soňky wakalar barada gürrüň edýärdiler. Ejeler hojalyk işleri we beýleki şäher täzelikleri hakda gürlleşýärdiler. Weýnbergleriň öýünde diňe Ýudif bilen Süleýmanyň arasynda adaty bolmadyk gürrüň gidýärdi.

Ilkinji salamlaşykdan soň Ýudif ene-atasyna ýüzlenýär-de, ýylgyryp şeýle diýýär:

—Bu gün Süleýman бүтин aňşamyň dowamynda eliňizden alynýar. Biz ikimize örän wajyp maslahat garaşýar.

—Siz bizi taşlap, Amerika gaçyp gitmäge dil düwüşjeg-ä dälsiňiz-dä?—diýip, Weýnberg gülüp sorayar.

—Ýok, kaka, ýöne bu Amerika gideniňden-de gowu, gyzykly zatdyr—diýip, Ýudif ýigide şadyýan ýylgyryş bilen seredip aýdýar.

—Olar oturybersinler Süleýman, goý özleriniň söwda maslahatyny geçiribersinler, sen bolsa, bütin agşamyň dowamynda meniňki bolarsyň.

—Bolýa Ýudif, menseniň ygtyýaryňda, seniň ählimeýilnamalaryňy diňlemäge taýýar. Eger sen nirädir bir ýere çakmaklygyň pikirini edýän bolsaň, onda bileje gaçyp gideris, dogry dälmi?

—Elbetde, men seniň bilen razylaşýaryn—bu sözlerden soň Ýudif bilen Süleýman başga otaga geçýärler.

Ýekelikde galansoňlar Ýudif Süleýmana stoluň ýanynda duran oturgyçda oturmaga ýer görkezýär. Özü-de onuň ýanyna baryp oturýar-da, öz pikirini eýelän zatlary beýan etmäge başlaýar.

—Bilýäňmi Süleýman, bu gün, hakykatdanam, meniň saňa örän çynlakaý haýyşym bar. Men saňa soňky döwürlerde tiz-tizden öz aňmy eýeleýän pikirler barada gürrüň bermek isleýärim. Meni ilki başdan çynyň bilen diňlemekligi senden haýyş edýärim, soň bolsa, eger pikirleri samsyklyk ýaly bolup görünse, onda öz Ýudifiňi bagyşla. Sen meni bagyşlajakdygyňa öňünden wada bermeklige taýynmy?

—Elbetde, Ýudif, sen kellejigiňi eýeleýän ähli zady maňa gürrüň berip bilersiň, menem saňa, ýeke özüň baş alyp çykyp bilmeyän hemme zadyňda, güýjümiň yetdiginden kömek etmäge taýýar—diýip, Süleýman jogap berýär.

—Bolýa, onda men hemmesini aýtjak. Meniň çyn ýürekden Hudaýa ynanýandygymy we şol ynamy hemişelik saklamaga synanyşandygymy sen bilýärsiň Süleýman.

—Hawa, Ýudif, men muny gaty gowy bilýärim. Öz Süleýmanyňyň muňa hiç hili garşylygynyň ýokdugyna ynanaý. Gaýtam tersine, men muňa ýokary baha berýärim. Käwagt, çyn ýürekden ynanyş bilýändigini üçin sen nähili bagtly diýip, pikir edýärim. Belki, haçanam bolsa bir wagt meniňem pikirlerim seniňkiler bilen razylaşar!

—Bolýa Süleýman, haçanam bolsa bir wagt şeýle bolar diýip, men çynym bilen umyt edýärim. Indi gürrüň ine, nämede: biziň ýehudy dinimiziň beýleki dinleri butparaz dini hasaplaýandygyny we bize, ýehudylara, şol dinlere degişli adamlar bilen gatnaşmaklyga rugsat bermeýändigini sen bilýärsiň. Öz Ýudifiňi we onuň samsyjak gürrüňlerini diňläp, sen gülyärsiň Süleýman, ýöne gulak as, bu zatlaryň hemmesi meniň üçin samsyklyk däl-de, örän çynlakaý soragdyr!

—Eýjejik Ýudif! Seniň gürleýşiň däl-de, adamlaryň özlerine şeýle köp hudaýlar, dinler oýlap tapandygy, olaryň şol hudaýlara biri-birlerinden öňe geçip guwanýandygy, şonuň üçin hem biri-birini gaty kemsidýändigini meniň gülkimi tutdurýar. Men Hudaýyň bardygyna ynanmaýaryn. Meniň ynamsyzlygymyň esasy sebäbi—her hili dinleriň köplügindedir. Eger Hudaý bar bolsa, onda Ol ýekejedir, hemme halklaryň dini hem bir bolmaly ahyryn. Biz bolsa ýüz dürli hudaýlara we dinlere duş gelmeli bolýarys. Her din hem özüne ynanýan adamlar tarapyndan beýlekilerden gowy hasaplanylýar. Ine, şunuň özi hem her halky öz pikirine we durmuş şertlerine laýyklykda özi üçin hudaý we şol hudaýyna gabat gelýän dini oýlap tapandyryn diýip pikir etmäge mejbur edýär. Çaga ýönekeýligi bilen ynanyp bilýärsiň, şonuň üçin hem seniň bagtlydygyňy men saňa eýýäm aýdypdym, Ýudif. Ýöne hiç haçan başgalara biziň ata-babalarymyzyň seredişi ýaly we häzirki güne çenli ýehudy dindarlarynyň seredip gelşi ýaly seretme. Eger Hudaý bar bolsa, onda Ol diňe bir ýehudy halkynyň Hudaýy däl-de, eýsem, hemme halkyňam Hudaýydyr!

Süleýman bu sözleri şeýle joşgunly aýdanda Ýudif oňa söýgüden doly nazary bilen seredýär.

—Ine, men şu gün seniň bilen şu hakda gürleşmek isläpdim, meniň Süleýmanym. Bu meniň ýüregimi hemme zatdan beter eýeleýär. Çagalýk döwürümden başlap, maňa diňe özümiziň ýehudy halkymyzy we onuň dinini söýmekligi, başga adamlaryň hemmesine bolsa hudaýsyzlara sereden ýaly, olaryň dinine bolsa ýalan hem Hudaýa garşy din hökmünde seretmelidigini öwrettiler. Başga adamlaryň aýdanlaryna köre-körlük bilen ynanar ýaly men indi çaga däl. Şonuň üçin hem söýýän zadymy näme üçin söýmelidigimi, ýigrenýän zadymy näme üçin ýigrenmeligimi bilmek isledim. Bu dogry dälmi?

Men öz halkymyzy we onuň dinini näme üçin söýmelidigini men eýýäm gowy bilýärim. Bu zatlar barada men köp eşitdim we okadym. Öz halkymyzyň taryhyny bilýärim, entek özüme köp zadyň düşnüksizdigine, meniň aňymda ýerleşmejekdigine garamazdan, onuň dininiň Hudaýyň Özi tarapyndan berlendigine ynanýaryn. Ýöne biz ýaşayarys hem-de her gün özümüzden başgaça ynanýan köp adamlara gabat gelýäris. Olaryň arasynda örän gowulary-da az däl.

Munuň yz ýanyndan hem mende töweregimizi gurşap alan

adamlaryň dini bilen ýakyndan tanyşmak, olaryň sežde edişini görmek, şeýdibem, öz gören zatlarym boýunça netije çykarmak isleýärim. Dürli dinleri diňe kitaplar boýunça öwrenmeklik, meniň pikirimçe, gaty bir dogry däldir. Ony gowusy, şol dine ynanyan adamlary synlamak bilen etse bolar. Eger men ybadathana ýa-da doga-dileg edilýän öýe baryp, dini çärä gatnaşsam, ene-atalarymyza ýaramajakgyny sen bilýärsiň ahyryn. Ine, men hemme zady saňa açma we maslahat sorama kararyna geldim. Ejem bilen kakama men bu zatlary aýtmaýaryn, eger aýdaýsam, şunuň ýaly pikir edýändigim üçin olaryň menden nägile bolmaglary mümkin. Indi sen meniň kazym bolup bilersiň; eger meniň pikirlerim nädogry bolsa, onda bu gürrüňi ýatdan çykararys. Ýöne maňa kimdir birine ýüregimi açmak hem gerekdi.

Süleýman Ýudifiň aýdan zatlaryny ünsli diňleýär. Ol Hudaýa ynanmaýardy, ýöne Ýudifiň ýehudylara nätanyş bolan dini çärelere gatnaşma islegi oňa birgeňsi bolup göründi. Ol başyny egip birnäçe minut sessiz oturýar. Ýudif onuň yüzündäki üýtgäp duran alamatlara birahatlyk bilen seredýär.

—Näme Süleýman, Senem öz Ýudifiňi pyrryldaga ynanyan, atabalarymyzyň dininden çykan hasaplaýarsyňmy?—diýip, Ýudif gysga dymyşkylykdan soň öz elini Süleýmanyň dyzynyň üstünde duran eliniň üstüne goýup, oňa ýüzlenýär.

—Ýokla Ýudif, dinleriň hemmesi barada-da nähili pikirdedigimi men saňa aýtdym-a. Ýöne sen ýehudylara nätanyş bolan dini çärelere gatnaşma islegiň barada aýdanyňda, bu maňa bolmajak zat ýaly bolup göründi. Munuň ýaly duýgynyň näme üçin peýda bolandygyny özüm hem bilemok. Belki, entek özüm pikirlenmegi öwrenmänkäm, çagalykda içinde terbiýelenen täsirlerimiň we nukdaýnazarlarymyň netijesidir. Bilýänmi näme Ýudif, goý, biziň gürrüňini eden zatlarymyz häzirlilikçe syr bolup galsyn. Bu barada öz ene-ataň bilenem, meniň ene-atam bilenen gürrüň etme, bolmasa olaryň kellesine, Hudaý bilýär nähili pikirler geler. Bu belki, olary gaty gynandyrar. Ikimiz barada aýtsam bolsa, haçan hem bolsa bir wagt birnäçe ybadathana baryp, ol ýerde näme edilýändigini görsek we näme gürrüň berilýändigini eşitsek, dogrudanam, gowy bolardy. Men munuň ýaly soraglar bilen hiç haçan hem gyzyklanyp görmändim, şonuň üçin öz ybadathanamyzdan başga ýerde bolup görmedim. Öz ybadathanamyza-da diňe

ene-atamy öýkeletmejek bolup barypdym.

Süleýman hemmeler bilen hoşlaşyp, ene-atasy bilen öýüne gaýdandan soň Ýudif uzak wagtlap uklap bilmedi. Şatlyk we gaýgy duýgulary gezekli-gezegine onuň ýüregini doldurýardy. Ýudif özüniň dürli doga-dileg edilýän öýlere baryp görmek baradaky meýilnamasyny aýdanda, Süleýmanyň ýüzüniň üýtgeýşini görüp, ony entek düşüňjeli ateistleriň hataryna goşmaly dældigini bildi. Süleýman Hudaýyň bardygyna ynanmaýandygyny aýtsa-da, barybir, özi düşünmese-de, ýüreginde entek ýehudylaryň dinine bolan söýgi ýaşaýardy. Wagtyň geçmegi bilen onuň hakyky dini adam bolaýmagam mümkindi. Bu açyş Ýudif üçin uly şatlyk boldy. Ýöne, başga bir tarapdan, onuň ”ýehudylyga ýat bolan dinler” diýen jümlesi Ýudife, Süleýman öz halkynyň beýleki dinlere we olara ynanýanlara garaşsyndan närazy bolsa-da, barybir, belki düşünmezden, ýehudylaryň tarapynda durandygyny gürrüň berýärdi. Onuň dine berlen uly adam bolaýmagam mümkindi. Bu ýagdaý onuň ýüregini birahatlykdan we sessiz gaýgydan doldurýardy.

—Eý, Ýehowa! Eger Sen hemme ýerde bar bolsaň, hemme zady gönükdirýän bolsaň, onda meniň ähli pikirlerimi bilýänsiň. Maňa Özüňe, Seniň hakykatyňa akyl ýetirmäge kömek et. Garaňkylykda azaşmazym we doly bihabarlykda bolmazym ýaly, meni taşlama!— diýip, Ýudif köp pikirlenenden soň, ýüzlendi.

”Men nähil-ä, çagalykda-ha Hudaý baradaky soraglarym bilen ejemiň, kakamyň, atamyň ýüreklerine düşýärdim, indi bolsa Süleýmanyň ýüregine düşüp başladym. Şu günki gürrüňlerden soň ol men hakda näme pikir eder? Umuman-a, men onuň özümi söýýändigini bilýärim. Eger bu zatlar meniň samsyklygym bolan bolsa, hemme zady bagyşlar-da, muny ýatdan çykarar. Hemme adamlaram durmuşynda köp zatlary edip, biderek zatlary aýdýarlar-a!”

* * * * *

Ýokarda suratlandyrylan gürrüňden soň iki aý töweregi wagt geçdi. Gyş aňsamlarynyň birinde, Süleýmanyň ene-atasynyň öýünde, Ýudifiň ene-atasy bilen olaryň arasynda diýseň çynlakaý gürrüňdeşlik boldy. Gürrüňleşýänleriň hemmesiniň ýüzünde çuň gaýgy bardy. Hanym Weýnberg gözüne inip gelýän ýaşlary tiz-tizden süpürýärdi.

Süleýman hem kellesini egip otyrdy. Onuň gursagyndan agyr howur çykýardy.

—Indi men oňa hiç hili täsir edip bilemok, kakasam şeýle. Biz bütinleý kellämizi ýitirdik, näme etjegimizi hem bilemzok. Çagamyzyň pidä bolanlygy bize diýseň agyr düşýär, beýlekileriň önünde-de ýere girýäris. Ýöne ol akly üýtgän ýaly ýa-da özüne çekiji güýjüň täsirine düşen ýaly, biziň haýyşlarymyza we haýbatlarymyza şol bir jogaby berip: ”Size agyr düşýändigini men bilýärim, maňa-da ýeňil däl, ýöne Hudaýa däl-de, adamlara köp gulak asmak bilen men özüm üçin mukaddes bolan zatlaryň hemmesini taşlap biljek däl”—diýip jogap berýär. Waý-waý-eý!—diýip, hanym Weýnberg möňňürip aglady—Ýudif, Ýudif, meniň görgüli Ýudifim! Sen biziň üçin, bizi söýenleriň hemmesi üçin, doly ýitiriläýdiňmi!

Hemmeler kellelerini aşak sallap, gözleri ýaşly otyrdylar.

—Menem ondan hiç hili zat alyp bilemok, ýöne hemme zat gowulaşar diýip, entegem umyt edýärim. Öz güýmenjesini meniň, ene-atalarymyzyň, öz halkynyň hatyrasyna taşlamagyny haýyş edip, men onuň bilen gürleşmäge eýýäm üç gezek synanyşdym, ýöne ol: ”Ýok Süleýman, beýdip bilmen! Men ene-atamam, senem, öz halkymam öňkimdenem güýçli söýýärim, ýöne siziň hemmäňiz üçin öz Gutulyşymy taşlamaklyk—bu hakykatdanam, örän erbet bir zat bolar. Bu özüňe kast etmekdenem beter bir zat bolar. Bu ýerde gürrüň iru-giç ölmeli bolan tendäki özüňe kast etmäni däl-de, janyňa kast etme barada barýar!”—diýip şol bir jogaby berýär. Bu sözler meniň üçin düýbünden düşnüksizdi, şonuň üçin hem oňa näme diýjegimi bilmedim. Meniň pikirimçe, ol soňky döwürde örän köp pikir etdi, şeýdibem, öz nerwisine zyýan ýetirdi. Munuň üstesine-de, bu elhenç adam peýda boldu-da, onuň duýgur kalbyna güýçli täsir etdi. Ýöne wagtyň geçmegi bilen hemme zadyň düzeljekdigine meniň uly umydym bar.

Bu gürründeşlik Bernşteýniň öýünde aşakgy waka mynasybetli boldy:

Ýudif Süleýmana özüniň başga dinler bilen tanyşma niýetini aýdanyndan, takmynan, üç hepde dagy soň G. şäherine rus protestant ybadathanasynyň wagyzçysy bolan bir adam geldi. Şu ybadathananyň doga-dileg edilýän öýünde bolmaly bolan ýygnak barada şäher halkyna şäheriň hemme ýerine ýelmenip çykylan bildirişler arkaly

habar berildi. Bu bildirişlerde ýehudy halkyna-da çagyryş bardy. Olar hem bu ýygnaga çagyrylýardy. Bildirişleriň awtory Ysraýyl üçin hem peýdaly boljak köp gzykly zatlary aýtmaklygy wada berýärdi. Bu bildirişler, diňe bir özleri diňlemäge gitmejek bolman, eýsem, başgalara-da okatmak islemeýän ýehudylar we beýleki Hoş Habar wagzynyň garşydaşlary tarapyndan ýok edilen bolsa-da, barybir olaryň birini köçeden geçip barýan Süleýman bilen Ýudif görýär.

—Ynha Süleýman, görýäňmi,—diýip, bildirişiň tekstini okan Ýudif ýylgyryp, oňa ýüzlenýär—Biz birazrak mundan öň, beýleki adamlaryň ýygnanyşygyna barmak we görmek üçin birnäçe mesihi ybadatnahalaryna baryp görmeklige dil düwşüpdik. Indi bolsa bizi çagyryrlar. Ruslarda çagyrylmadyk myhmanyň tatardan hem beterdigini aýdýan nakyl bar, gowy zada çagyrylýan ýere barmakdan boýun towlaýan adam ondan gowy bolmaz. Biziň ýehudylarymyzyň hem köpüsi bu ýygnanyşyklara bararlar, şonuň üçin hem bizi göräýseler-de, hiç kim geň galmaz. Eger ene-atalarymyz muny biläýseler hem örän parahat bolarlar. Amatly ýagdaý döredi, dogry dälmi?

—Bu dogry—diýip, Süleýman jogap berdi—bu gezek men seniň bilen doly ylalaşýaryn. Bu adamyň ýehudylar hakda ýehudylara näme aýtjakdygy meni-de gzyklandyrýar. Ýagşy, diýmek gidýäris. Sekiziň ýaryna men seniň zýyňdan bararyn. Şondan soň seniň öňden bäri dowam edip gelýän bilesigelijiligiňi kanagatlandyrmaga gidýäris, umuman, indi meniňem bilesigelijiligimi—diýip, Süleýman sözünüň üstüni şadyýanlyk bilen ýetirdi.

Süleýman bilen Ýudif ol ýere baran wagty, doga-dileg öýüniň uly zaly hyryn-dykyndy. Gelenlere nazarlaryny aýlanlarynda, olar takmynan ýigrimi sany tanyş ýehudysyny gördüler. Iň soňky setirdäki oturgyçlarda oturan iki sany nätanyş adam ýerlerinden turup, olara ýer berdiler, özleri bolsa, gapynyň agzyndaky oturgyçlarda ýerleşdiler. Nätanyş we daşky görnüşi boýunça gödek görnen bu adamlar tarapyndan görkezilen mylaýymlyk Ýudifi gaty geň galdyrdy. Bu adamlara mylakatlylygy üçin minnetdarlyk bildirip, olar görkezilen ýerde oturdylar.

Birnäçe minutdan soň zalda kiçijik horuň aýdymy ýaňlanyp ugraýar. Aýdymyň sözleriniň manysy we sazy derrew Ýudifiň ýüregini gaplap aldy. Bu sözlerde öz ýüregine ýakyn, mähriban bolan zatlar oňa eşdildi. Bu onuň kalbynyň bir wagtlardan bäri aýdyp gelýän aýdymydy.

Hemme zatda ýönekeýlik we ýürekdeşlik ýaňlanýardy. Aýdymyň sözlerine gulak asyp oturşyna Ýudif: „Bu adamlar hem edil biz ýehudylyar ýaly, şol bir Hudaýa ynanýarlar we Ony şöhratlandyryýarlar, ýöne bu ýerde ýönekeýlik bilen hormat köpräk bar“—diýip pikir edýär. Hor şeýle diýip aýdym aýdýardy:

Eý, Ýehowa tolkunlaryň,
Çölüň üstünden äkit bizi
Biz-ä ejiz, güýç ber bize,
Öz bagryňa basda bizi.
Gökden inen mannaň bilen
Rebbim doýur ejizleri.

Mukaddes sowgat gaýasyndan
Çeşmelerňi açsana;
Seniň uzyn otly sütüniň
Bizi duşmandan gorasyn!
Halasgärim, Halasgärim!
Janymyza galkan bolsun.

Biz Iordanyň boýunda durus;
Derýa üstünden ýol çekäý,
Goý, Kenganyň düzünde
Seniň halkyň dynç alsyn.
Goý, şol ýerden Seň adyňa
Şöhrat nagmasy ýagsyn.

Bu sözler uzak geçmişiň, goja gadymyň, aýratyn ýaňy ýaly bolup, Ýudifiň ýüreginde seslendi. Ýudifiň önünde Ysraýyl taryhynyň keşpleri, Ýehowanyň güýçli ýol görkezmesi we berk elleri astynda Ysraýylyň wada berlen topraga barşy janlandy.

Aýdymyň soňky: “Goý, Kenganyň düzünde Seniň halkyň dynç alsyn”—diýen sözleri giňişlikde ýitip gitdi. Ýudif bolsa entegem kellesini aşak egip otyrdy; onuň okara ýaly gözleri ýaşdan dolupdy. Süleýman hem salykatly, oýa batan keşpde otyrdy.

Ine, gysgajyk dymşlykdan soň hor, öz manysy bilen Ýudifiň ýüregini parran dilen başga bir aýdymy aýdyp başlady.

Zemin sandyraýar, hem-de lowlaýar,
Gümmürdi aýlanýar o ýan bu ýana.
Bu Hudaýyň: Meniň halkym, Ysraýyl,
Gulak as! diýýän çagyryşy ýaňlanýar.

Ybadathana gurýaň Maňa Ysraýyl,
Ol hem altyn kimin şöhlesin saçýar,
Içinde fimiamlar gije-gündizläp
Aýlanyp müşk-anbar ysyny seçýär.

Maňa jansyz daşdan, ýer topragyndan
Guran ybadathanaň nämäme gerek?
Ýerem, suwam Meniň Özüm ýaratdym,
Gögüde Öz elim bilen döretdim.

Ýer göwsünden alnan altyn nä gerek?
Ol otda eredilen metaly
Ýagyş suwy kimin edip,
Baky gaýalar göwsüne Men guýdum.

Ot nämä gerek? Kelläñiziň üstünde
Nur saçsyn diýp şemi ýakan Men dälmi?
Körükden çykan uçgun deý, garaňka
Ýyldyz baryn goýan Men dälmi?

Seň sowgadyň uyjypsyz, Hudaýyňa ýaraýan
Iň gymmat sowgadam bardyr bu taýda,
Onuň bilen gelip ýaraşaysaň sen
Bar sowgadyň derew kabul edýän Men.

Maňa altyndan päk ýürek,
Zähmetde berk erk gerek
Dogan söýýän dogan bilen
Özüme wepaly gerek.

Bu aýdymyň her bir sözi Ýudifiň ýüregini dilip geçdi. Birinji aýdymda göz önünde Ysraýylyň Müsürden çykyşy bilen çölde sergezdançylyk çekişiniň peýda bolşy ýaşy, ikinji aýdymda öz halkynyň bütin soňky taryhy onuň önünde açyk-aýdyň ör-boýuna galdy.

Hoşboý ysly tüsse, altyn we gurbanlyklar nämä gerek. Eýsem Oňa, älem-jahany Ýaradana, Onuň Öz zadyny alyp, ol zady edil özümiňki ýaly edip, ýene-de Özüne eltip bermegimizi isleýärmí? Hawa, altyndan-da arassa ýürek we bir adamyň beýleki adama bolan söýgüsi—bu, hakykatdan hem, Onuň üçin iň uly sowgatdyr!—diýip, aýdymyň sözlerini gaýtalap, Ýudifiň dodaklary pyşyrdady.

Şu pursatda pikirleriň birgideni onuň kellesini gaplap alypdy, ýöne edil şol minutda olar bilen meşgullanmaga wagt ýokdy. Ol ýere üýşen diňleýjileriň önünde, üstüne ak örtük ýapylan stoluň ýanyndaky ýokary galdyrylyp goýlan ýerde, eli açyk kitaply bolan orta ýaşlaryndaky adam peýda boldy. Onuň ýakymly, gujurly ýüzi uly gara sakgal bilen aýlawlanypdyr. Ol özüniň ýürege aralaşýan nazaryny, her bir diňleýjiniň ýüregine seretmäge çalyşýan ýaly, oturanlaryň hemmesine aýlaýar.

Soň ol güýçli sesi bilen şeýle diýýär:

—Siziň eýýäm bildirişlerde okaşyňyz ýaly, şu agşamdan başlap, Mukaddes Kitaby okap we düşündirip, ýygnaklar geçirilip başlanýar. Hudaýyň Özüniň adam ogullaryna sowgat beren bu ajaýyp kitaplar kitabyňy okap başlamazymyzdan ozal, özüme ak pata berer ýaly hem-de Öz Sözüne düşünmegimiz üçin akyl-paýhas berer ýaly, Hudaýa dogada ýüzlenmekligi teklipe edýärim. Görüşüňz ýaly, bu ýerde bizde, Hudaýy hezzetleýän göze görnüp duran zat ýok, ýöne Ol Öz adynyň hatyrasyna ýygnanan adamlaryň ýanynda islendik wagtda we islendik ýerde bolýar. Diri we hemme ýerde bar bolan Hudaý Özüni ýatladýan öli zatlara mätäç dälendir, sebäbi Özüniň ýanlaryndadygyny adamlara Onuň Özi ýatlatmak isleýär. Eger ýat adama salam bermek üçin ýerimizden turýan bolsak, onda Hudaýyň bardygyny bilip, Oňa ýüzlenýän bolsak, Onuň önünde hormat bilen ýerimizden turmalydyrys. Şonuň üçin hem ýerimizden turup, doga edeliň! Nämä etmelidigini bilmän biri-biriniň ýüzüne seredişip oturan ýehudylardan başga hemmeler ýerlerinden turdular. Olaryň käbirleri ýaýdanjyrap ýerinden turdy—beýlekileri bolsa oturmagyny dowam etdirdi. Hemmelerden yzda oturan Ýudif, olaryň hereketlerini synlap otyrdy. Onuň özi birinji gezek aýdylanda ýerinden turdy. Onuň yzyndan Süleýman hem turdy.

Hemmeleriň önünde duran adamyň agzyndan gyzgyn çaganyňky ýaly ýönekeý doga çykdy. Öz kakasyna ýüzlenip, islegini aýdýan çaga ýaly, bu adam hem ýönekeý sözler bilen Hudaýa ýüzlendi.

Ýudif ömründe-de munuň ýaly zady eşidip görmändi. Ol birnäçe münýýlyklar mundan öň ýazylan, ýat tutulan, manysyna düşünilmezden köp gaýtalanylýan ýehudy dogalaryny öz ene-atasynyň okaýşyny eşdipdi, olary özü-de okapdy. Bu doga edilişini ruhlandyryjy güýji bolmadyk öli görnüşidi. Emma bu ýerde ýat tutulan öli sözler ýa-da jümleler aýdylan, eýsem, ýürekden çykýan derwaýys mätäçlik baradaky sözler ýaňlanýardy. Bu adamyň Hudaý bilen diri, imanda aralaşan söhbetdeşligidi.

Doga edýän soňunda “Omyň” diýeninde, beýleki ynanyanlar hem onuň zyzndan bu sözi gaýtalaýar.

—Omyň,—diýip, Ýudif hemmelerden soň gaýtalady.

Süleýman düşünmän oňa garady.

Saňa näme bolýar, Ýudif? Sen özüňi edil şu adamlar ýaly alyp barýarsyň, teklipe edenlerinde ýeriňden turýarsyň, olaryň sözlerini hem gaýtalaýarsyň. Seret, biziňkileriň hemmesi, ýekejeşem gymyldaman, ümsüm otyrlar. Sen ýagşy zat edýänmi?

—Men erbet zat edemokmykam diýip pikir edýärim, meniň Süleýmanym. Eger hakykaty birinji gezek eşidýän bolsak, näme üçin biz onuň tarapynda durup, hakykat bilen razylaşmaly dälmişik? Şu ýerdäki görýän we eşidýän zatlarymyzda men diňe hakykaty görýärim we duýýarym.

Wagyzy hemme diňleýjileri ünsli bolmaga çagyryp, Mukaddes Kitabyň bir parçasyny okamaga başlanda, olaryň gürrüni şu ýerde bes edilýär. Ol parça Işaya pygamberiň kitabyň 53 babyndandy. Şol parçada gysgaça, ýöne güýçli ýagdaýda Isa Mesihniň doglanyndan tä Golgota haçyndaky ölümüne çenli bütün durmuşy gürrüň berilýärdi.

Ol okamasyny gutarandan soň, Ýsraýyl halkynyň taryhyna we Mesihniň geljegine bolan ajaýyp umydyňa gysgajyk degip geçdi. Wagyzy Mesihniň pygamberlikler esasynda, Hudaýyň Guzusy hökmünde, halk üçin ölmeli bolandygyny görkezdi. Mesih Öz ölümi arkaly, Müsürde şol taryhy gijede öldürilen guzularyň ýehudy halkyny Müsür patyşasynyň gulçulygyndan we müsürliler bilen bile ölmeklikden gutaryşy ýaly, adamlary günäniň gulçulygyndan we baky ölümden azat etmelidi. Onuň ýigrenilendigini, kemsidilendigini, ezýet çeken Kişidigini, Onuň damagy çalynmaga äkidilen Guzy ýalydygyny, sebäbi Onuň biziň günälerimizi Öz üstüne alandygyny gürrüň berýän Işayanyň kitabyndaky wakalar, gadym döwürde

Müsürde bolan wakalaryň diňe nyşany, geljegiň nusgasy bolupdy. Soň Hudaý olaryň hemmesini Isa Mesihde ýerine ýetirdi.

—Mähribanlar,—diýip, wagyzçy öz diňleýjilerine ýüzlenýär— geliň indi nasrally Isa Mesihni durmuşyna seredip geçeliň. Eýsem, Ol şol wagtlarda ýigrenilmedimi, kemsidilmedimi? Kanunçylar bilen fariseýler Ony, tä haçdaky masgaraçylykly ölüme tabşyryp, öz aralaryndan ýok edýänçäler ýigrenmedilermi? Rim esgerleri, kanunçylar tikenden halka örüp, onu-da Isanyň kellesine geýdirip, soň taýak bilen hem kellesine urup: “Şatlan Ýahudanyň Patyşasy!” diýişip üstünden güldüler. Eýsem, bu kemsitme dälmidir? Eýsem, Ol jeza çekmeli ýerine Öz haçyny Özi göterip, onuň agramy astynda ýykylyp gidip barşyna, damagy çalynmaga alnyp barylýan Guza meňzänokmydy? Şonda-da Ol, hakykatdanam, sessiz-üýnsüz Guzy ýalydy: Özüni gynaýanlardan nalanokdy, arz edenokdy.

Bu wakalar şol uzak geçmişde bolup geçdi, ýöne Işayanyň Isa baradaky şol weliligi biziň günlerimize çenli ýerine ýetip gelýär. Bu ýerde görşüm ýaly meniň köp ýehudy dostlarym hem bar. Men siziň şu gün birneme geçmişniňize we häzirki wagtyňyza seretmegiňizi isleýärim. Eýsem, biziň günlerimizde-de, dini ýolbaşçylaryňyz güýjünde baryny edip, Hudaýyň Ogly Isa Mesih, Ysraýylyň hakyky Mesihini, ýalançy we kezzap hökmünde siziň önüňizde goýmagyny dowam etdirmeýärlermi? Eýsem, bu Mesih köp asyrlaryň dowamynda ýigrenmekligi we kemsitmekligi aňlatmaýarmy?

Ysraýyl halkynyň dindarlarynyň hemmesiniň Mesihni gelmegine garaşmagyny dowam etdirýändigini hakykat. Ýöne tizara gelmeli Bolan kim Ol? Gelmegine garaşylýan Mesih kim bolmaly? Eger bu barada kimiň nahili pikir edýändigini barada gürrüň edip başlasak, onda ýalňyşmagymyz mümkin. Ýöne Mesih goýbermekligi wada beren Hudaý, Ol barada önünden aýtmagyň hem aladasyny etdi. Hudaý tarapyndan ruhlandyrylan pygamberleriň biri bolan Zekerya pygamberiň, öz kitabynyň on ikinji babynyň onunjy aýatynda näme diýendigine garap geçeliň. Ine, geljek Mesih barada onuň aýdan sözleri: „Olar böwrüne näýza sanjan Adamyna serederler we Onuň üçin, ýeke-täk ogul üçin bagryny paralap aglaýyşlary ýaly, möňňürerler“.

Ýehudylar öz taryhynda haçan kimiň böwrüne bireýýäm näýza sanjypdy? Olaryň geçmişdäki böwrüne näýza sanjan Adamlary, Dawut ogly Isadyr. Bu Hudaýyň öňden belleýşi ýaly bolmalydy:

çirksiz, şeksiz Guzynyň gany Ysraýyly we bütin dünýäni halas etmek üçin, adamlary günälerinden azat etmek üçin dökülmelidi. Bu barada Işaya pygamber, Danyél we beýlekiler welilik etdiler. Ýöne indi başga welilik ýerine ýetmeli: Ysraýyl öz ata-babalarynyň böwrüne naýza sanjan Kişisine iman bilen nazaryny dikmelidir.

Bu gün Hudaý meniň üstüm bilen size, Ysraýyl ogullary, we beýleki şu ýygnaňyşa gelenlere, ýene bir gezek ýüzlenýär...

Edil şu pursatda ýehudylaryň köpüsi uly goh bilen ýerlerinden turup, zaldan çykyp gitdiler. Hemmeler ýene rahatlanandan soň, wagyzçy dowam etdirdi:

—Eý Ysraýyl çagalary, Ol Özünüň şöhratly direlmesinden soň şägirtlerini ilki bilen Hoş Habary wagyz etmäge size goýberdi... Bu sähere gelmek bilen menem özümüň ilkinji sözümi size gönükdirýärim. Hemme halklaryň arasynda Reb ilki bilen siziň ýürekleriňize parahatçylyk we durmuş şatlygyny bermek isleýär. Siziň nesilbaşy ataňyz Ybraýyma wada beren beýik ak patalaryny Ol ilki bilen size bermek isleýär. Öz kanunsyzlygyňyz sebäpli Özünüň bigünä ganyny Dökeniň garşysyna kejrlik we garşydaşlyk etmäňizi bes ediň. Rehimsizligiňiz bilen Onuň tikenli halkasyna täzeden-täze tikenleri goşup örmäňizi bes ediň. Özynamsyzlygyňyz bilen Onuň böwrüne naýza sançmaňyzy, kemsitmäňizi we ret etmäňizi bes ediň. Bütin ýüregiňiz bilen tobada Oňa ýüzleniň!

Ata-babalaryňyzyň elleriniň böwrüni dilen Kişisini görjek şol şöhratly gün şu ýerdäkiler siziň üçin haçan gelerkä? Haçan toba göz ýaşlary bilen Onuň öz günäleriňiz sebäpli deşilen aýaklaryna ýykylarsyňyz? Ol garaşýar! Edil şu pursatda-da, Onuň nazary söýgi bilen size her biriňize gönükdirilendir. Ysraýylyň ýiten guzusy hökmünde Ol seni öýüňe gaýtaryp getirmek isleýär. Ol şu gün hem sizi çagyryýar. Onuň näme diýýändigine gulak asyň: “Eý argynlar, agyr ýüklüler, Meniň ýanyma geliň, Men size dynçlyk bereýin“. Bu dünýäde günä zerarly agyr ýükli bolan, gussa çekýän we rahatlyk tapmaýan ýürek, şu gün gel, gel, Ol saňa rahatlyk berýär, baky rahatlyk berýär...

Joşgunly çagyryşyň soňky sözi kesildi. Ýygnaňyşykda galan birnäçe ýehudydan başga ýygnaňanlaryň hemmesi wagyzçynyň teklibi boýunça, doga etmek üçin, dyzalaryny epdi. Toba we kömege çagyryş dogalary şol ýerdäkileriň köpüsiniň ýüreklerinden gyzgyn

akym ýaly bolup döküldi.

Bütün çykyşy ünsli diňläp oturan Ýudif, gözlerini ýaşa dol-duryp otyrды. Entek on üç ýaşlyja gyzjagazka, atasynyň daçasyna myhmançylyga gelen dini mugallym bilen atasynyň arasyndaky “Ýeşuwa” baradaky jedel we söhbetdeşlik derrew onuň ýadyna düşdi. Baryp şol wagtlarda gelen dini mugallymlaryň biri atasyndan mamlarak bolup görnүpdi. Ine, bu gün bolsa ol Mesih baradaky janly Hoş Habar wagzyny eşidýärdi.

Nähilidir bir içki ses hemişe onuň ýüregine: “Hawa, bu zatlaryň hemmesi şübhesiz hakykatdyr, sen ony kabul etmelisiň. Ol—Mesihdir, ähli ýehudylar, bütün dünýä we seniň üçin gurban bolan Guzudyr. Biz böwrüne naýza sanjylany kabul etmelidiris!”. “Senem şeýle etmelisiň”—diýip, içki ses çawuş çakdy durdy.

—Menemmi?—diýip, göze görünmeýän söhbetdeşe sorag berýän ýaly, Ýudifiň dodaklary ýuwaşja pyşyrdady.

Süleýman ýaş gyzyň ýüzüne gözüni aýyrman seretdi durdy. Ol üç gezek ýygnanyşykdan çykyp, öýe gitmekligi teklip etdi. Bu ýerde Mesih baradaky hakykatyň beýle açyk we arkaýyn wagyz edilmegi oňa ýaramady. Ýöne Ýudif her gezegem ýene biraz garaşmagyny ondan haýyş edip oturды.

Süleýman Hudaýa ynamsyzlyk modasyna ýykgyň edýän ýaş ýehudy bolsa-da, ol ynamsyzlyk, görnüşine görä, diňe ýukajyk örtük eken; ýüreginiň jümmüşinde ol entek hakyky ýehudylygyna galypdy. Mesih baradaky hakykat, Onuň ýehudylara bolan garaşy hakda eşidende, onuň ýüreginde özüniň çuň duýgusy gitdigiçe ýüze çykdy. Onuň bütün ýüregi bilen söýýän Ýudifine nebsi agyrýardy, sebäbi oňa wagyz edilen zat ýarapdy, bu adamyň sözleri oňa çyn ýaly bolup görnүpdi. Ýüzüniň keşbine, gözündäki ýaşlara seretsen-ä, ol aýdylan zatlar bilen doly ylalaşýardy.

Hemmeler doga etmek üçin dyzларыny epenlerinde, Süleýman ýehudy hökmünde, bu ýerde galmaklyk, bu adamlar doga edende ýanларында durmaklyk özi üçin kemsitme boljak ýaly duýdy. Gödeklik bilen diýen ýaly, gaharly ses bilen ol ýene-de Ýudife zaldan çykyp gitmekligi teklip etdi.

—Ýok, Süleýman, men edil şu minutda gidip biljek däl; görnüşine görä häzir gutarýar. Men bu ýerde soňuna çenli galmak isleýärim—diýip, Ýudif ýuwaşja jogap berdi.

Ysraýlyň iman etmegi baradaky dileglerden doly bolan gyzgyn dogalary eşidende, onuň ýüregi güýçli urup başlady. Ýudif özüniň hem günälidigini duýdy. Ol hem edil beýleki ýehudylar ýaly şol güne çenli Isa Mesihe garşy durupdy we kesirlik edipdi. Ol Ony ýalançy we kezzap hasaplapdy, kemsidipdi we ýigrenipdi.

Bu pikirler, edil ýyldyrym ýaly, onuň aklynda iki ýana at saldy we çuň agyrydan ýaňa ýüregini gyýym-gyýym etdi.

”Indi näme, men näme edýärim? Hemmeler Onuň önünde hormat bilen dyz epende-de, men doňňara daş bolup otyryn. Eý Hudaý,—diýip, Ýudif pyşyrdady.—Süleýman, ene-atam, il-gün näme diýerkä? ...” ”Ol, Hudaýyň söýgä baý Guzusy, näme diýerkä?”—diýip, içki ses jogap beren ýaly boldy.

Ene-atasyny, Süleýmanyň bardygyny ýatdan çykaryp: ”Eý ”Ýeşuwa”, meni bagyşla”—diýip, ol dyza çökdi. Ýalynly topanyň tol-gundyryjy, uzak saklanan dogasy—özi, ene-atasy, bütin halky üçin doga—onuň ýüreginden çogup çykdy. Ýygnanyşykda entegem oturan ýehudylar geň galyp we hiç zada düşünmän, Ýudif tarapa seretdiler. Süleýman dyza çöküp başyny egip duran Ýudifiň ýanynda nämäniň nämedigine düşünmän, gorkan nazaryny oňa dikip otyrdy.

—Eý Rebbim, Hudaýym, Ýeşuwa-Mesih!—diýip, Ýudif dowam etdirdi—Mundan beýläk men Saňa bütin ýüregim bilen gulluk etmek, Seniň guluň bolmak, durşuma Seniňki bolmak isleýärim. Seniň zyň bilen gitmäge maňa kömek et! Omyň.

—Omyň! Omyň!—diýişip, onlarça doga edip oturan adam gaýtalady.

Ýygnanyşyga ýolbaşçylyk edip oturan adam, öz Çopanynyň ýanyna gaýdyp gelen Ysraýyl öýüniň goýny üçin minnetdarlyk dogasyny etdi. Süleýman birden özüne geldi-de, dyza çöküp duran Ýudifi gödeklik bilen ýerinden turuzýar we elinden tutup, güýç bilen diýen ýaly, ony ýygnanyşykdan alyp gidýär. Onuň ýüreginde dinine berlen ýehudy bar güýji bilen oýanýar. Bu ýagdaýda ol Isa Mesihe dogada ýüzlenip, Oňa ”Rebbim” diýeni üçin, şeýle gyzgyn söýen gyzyny öz elleri bilen bogmaga ýa-da daşlamaga taýýardy. Ýudif kiçigöwünlilik bilen, edil ukuda ýaly, ýekeje agyz söz aýtman we Süleýmanyň gödekligine üns bermän, onuň yzyna düşüp gitdi.

Öýe ýetýänçäler olar bir agyz hem gürlемеýärler. Süleýman agyr dem alýardy. Döşünde bir zat lakyrdap gaýnap duran ýalydy.

Ol wagyzça, ol ýerde bolan adamlaryň hemmesine we Ýudife bolan gahardan ýaňa demigýärdi. Tersine, gyzyň ýüregi çuň parahatlykdan doludy. Onuň ýanynda barýan Süleýmana nebsi agyrýardy. Onuň ýüreginde nämeleriň bolup geçýändigini Ýudif duýýardy, şonuň üçin hem beter gaharlandyrmajak bolup, dymmaklygy makul bildi.

Öýüne ýakynlaşanda bolsa, ol ene-atasynyň we бүтин ýehudy jemgyýetiniň indi özüni nähili kabul etjekdigi barada pikir edýär. Ýehudylaryň köpüsi onuň toba edendiginiň şaýady boldy. Megerem, şu gijäň özünde bolan waka ýehudy halkynyň arasynda ýaýrar.

Tiz ýöräp barýan Süleýmanyň yzyna ylgap zordan eýerip barýan Ýudif, ýuwaşjadan Rebbi kömege çagyýar. Ol hemme zady görýän we hemme ýerde bar bolan Rebden, ene-atasy bilen duşuşmaly sagatda özüni berkitmegini hem-de akyldarlyk bilen sabyrlylyk bermegini soraýar.

Olar öýüň ýanyna gelenlerinde Ýudif düýbünden köşeşipdi. Onuň sessiz eden dogasyny, kömek sorap doga eden Rebbi eşidýär. Haýsydyr bir içki ses oňa: "Gorkma Ýudif, berk dur, Meniň Özüm seniň ýanyňda bolaryn"—diýýär. Rebbiň özüni taşlamajagyna düşündigi üçin, sessiz şatlyk gyzyň ýüregini doldurdy we onuň ýüzüne ýylgyryş çäýlydy.

Süleýman bilen Ýudif öýe gelenlerinde ene-atasy, uýalary her haýsýsy öz işleri bilen gümra bolup otyrdylar. Süleýman çykarynman, papagyny eline alyp, agyrlyk bilen özüni kürsiniň üstüne goýberýär, Ýudif bolsa ýuwaşjadan öz otagyna geçip gidýär.

Kellesini aşak goýberip, aljyraňňy ýagdaýda ellerini döwere getiren Süleýman oturmagyny dowam etdirdi. Ýudifiň ene-atasy bilen uýalary geň galyp biri-biriniň ýüzüne sessiz seredişdiler. Olar Ýudif bilen Süleýmanyň arasynda bir zadyň bolandygyna düşündiler.

Hanym Weýnberg hemmeden öňürti ene ýüregi bilen, öz üstlerine haýsydyr bir belanyň abanyp durandygyny syzýar. Ol Süleýmanyň ýanyna baryp, elini onuň egip duran kellesine goýýar-da:

—Saňa name boldy Süleýman? Siziň araňyza tow düşäydimi?— diýip soraýar.

Edil ukudan oýanan ýaly bolup, gözlerini hanym Weýnberge gönükdiren Süleýman, mundan artyk saklanyp bilmän, gahardan ýaňa demigip diýen ýaly gygyryp:

Ýudifden soraň, goý onuň özi size gürrüň bersin. Aý, ondan

sorabam oturmaň, gerek däl. Ol—dinden çykan! Ol biziň hemmämizi: sizi, meni, bütün ýehudy halkymyzy masgara etdi. Muny eýýäm bütün säher bilýändir!

Hanym Weýnberg ýüzüni ak tam ýaly edip, Süleýmanyň ýanynda duran oturgyja özünü goýberýär; ol entek nämäniň nämedigini bilmän we hiç zada düşünmän onuň ýüzüne seretdi. Dawut Weýnberg gazet okamasyny goýup, ýaş ýigidiň ýüzüne çyny bilen seredýär. Şu wagta çenli ol Süleýmanyň keýpsizligi, onuň Ýudif bilen ýöne bir adagly edilip goýulandygy üçindir diýip pikir edýärdi.

—Näme boldy? Ýudife näme boldy, ol nädip hemmeleri masgara etdi?—diýip, ol berk sorady.

—Biziň gyzymyza näme boldy? Tizräjik aýtsana Süleýman,-diýip, ene tolgunyp sorady—Sara, tizräk Ýudifi çagy, näme üçin ol biziň ýanymyza gelenok? Goý, näme bolanyny onuň özi gürrüň bersin—diýip, ol kiçi gyzyna ýüzlendi.

Ýudif myhman otaga girýär. Hemmäniň nazary oňa dikilýär, ýöne onuň özi gaty arkaýyndy. Onuň adaty şadyýan ýüzünde agraslyk bilen ünsülük duýulýardy. Ol häzirjek Reb bilen gürründeşligini tamamlapdy. Myhman otagda ýokarda gürrüňi edilen zatlar bolup duran wagty, Ýudif öz otagyna girip, Halasgäriň aýaklary önünde dyza çöküp doga etdi. Ýudif Ondan, Mesihi öz Halasgäri hökmünde kabul eder ýaly, ene-atasynyň ýüregini açmagyny diledi.

—Halasgärim, indi maňa kömek et—diýip, uýasy gapyny kakan wagty ol sözüni jemledi.

—Sen meni çagyrdyňmy eje?—diýip, ol ejesine ýüzlenýär.

—Şu ýerde otur—diýip, ejesiniň deregine kakasy oňa oturgyjy görkezýär.

Ýudif sesini çykarman oturýär. Özi üçin çynlakaý pursadyň—düşündiriş pursadynyň— gelendigini ol duýýär. Indi ene-atasynyň, uýalarynyň, Süleýmanyň önünde Hudaýyň Ogly hökmünde Isa Mesihe bolan ynamyny açyk aýtmalydygyny ol bilýärdi. Bu bolsa ýaňyja Rebbe iman eden we entek aýnaly, ýetişmedik Ýudif üçin diýseň agyr, çynlakaý ädimdi.

—Gulak as, Ýudif—diýip, kakasy oňa ýüzlendi—Süleýman ikiñiziň araňyzda näme bolandygyny biz seniň özüňden eşitmek isleýäris. Sen näme etdiň? Ol biziň we halkymyz üçin bolan haýsy masgaraçylyk barada aýdýar?

Ýudif sesini çykarman, kellesini aşak egip otyrды. Hemmeler jogaba garaşyp, oňa seredýärdiler.

Ahyrsoňy, birnäçe minuda çeken ümsümlikden soň ol kellesini galdyrýar-da, kakasynyň ýüzüne seredip, ýuwaşja, ýöne tutanýerli ses bilen gürläp başlaýar:

—Hawa eje-kaka, bir zat boldy, ýöne Süleýman bilen meniň aramda däl-de, mende boldy. Ýöne bu sizi-de, Süleýmany-da, başga birini-de masgara etmez. Şunuň ýaly zadyň sizde-de, biziň halkymyzda-da, umuman, ýerde ýaşayanlaryň hemmesinde bolmagyny isleýärim.

—Tizräk we düşnükliäk gürlä, bizi beýle uzak wagtlaп ejir çekmäge mejbur etme—diýip, ejesi dillenyär.

—Eje, men seniň ýa-da başga biriniň ejir çekmegini islämok, gaýtam, hemmähiziň meniň bilen şatlanmagyňzy isleýärim. Şu minutda öz ýüregimi dolduryp duran zady, şu günki agşamda meniň durmuşymda bolup geçen zady men birnäçe söz bilen düşündirip bilmerin. Şonuň üçin, mähriban eje, gysgajyk aýdyp bilmeýändigim sebäpli meni bagyşla.

—Ol biziň hemmämizi masgara edip, dinden çykan—diýip, Süleýman tolgunyp gygyrды. Ol mundan artyk saklanyp bilmedi we Ýudifiň bir ýol bilen özüni aklamagyny ýa-da ene-atasyna täsirini ýetirmegini islemedi.

—Dinden çykan?—diýip, ene-atasy we uýalary bir ses bilen sorap, Ýudifiň ýüzüne soragly garadylar.

—Hawa, dinden çykan, siz näme oňa gulak asyp otyrsyňyz, ol—mesihi!

—Mesihi? Biziň Ýudifimiz—mesihi?-diýip, hemmesi ýene-de bile gaýtaladylar.

—Garaş Süleýman,—diýip, indi Weýnberg gygyrды.

Ol oturan kürsüsinden turup, gyzynyň ýanyna gelýär. Özüniň gazaply nazary bilen seredip, ondan:

—Süleýmanyň diýýän zatlary dogrumy?—diýip sorayar.

Hemmeler lal-jim bolýar: kakasy bolsa gyzynyň ýanynda durды. Ol özüni gurşap alan gahardan ýaňa sandyraýardy.

—Neme, Dawut, köşeşsene; goý hemme zady Ýudifiň özi gürrüň bersin—diýip, hanym Weýnberg ara goşulýar. Adamsynyň bolşy onuň üçin hem gorkunç bolup görnüpdі. Ol ony şunça ýyl bir maşgala

bolup ýaşan döwrüniň içinde şunuň ýaly halda görmändi.—Ine şu ýerde, meniň ýanymda otur.

Weýnberg uludan demini alyp, aýalynyň ýanynda duran oturgyçda oturýar.

—Hany aýdyber, sen bize näme aýtjak bolduň?—diýip, ejesi ýene-de gorkudan ýaña sessiz –üýnsüz oturan gyzyna ýüzlenýär. —Süleýman, senem tagapyl et, bu aňsamky bolup geçen zatlaryň hemmesi barada goý, onuň özi gürrüň bersin.

—Hawa,—diýip, ol gujurly we aýgytly ses bilen gürrüň bermäge başlady—Süleýman dogry aýtdy: men, dogrudanam, ýehudylaryň Mesihi we öz Halasgär Rebbim hökmünde Isa Mesihe iman etdim.

Bu sözleri eşidende Weýnberg, ýylan çakan ýaly, oturgyçdan atylyp turýar, ýöne aýaly ony saklaýar.

—Men Ol barada baryp çagalykda eşidipdim. Onuň Mesihidigini ýa-da dældigini biljek bolup, meniň ýüregimde birnäçe gezek galagop turupdy. Bu soragy meniň özüm gutarnykly çözüp bilmändim. Bu barada bir gezek atamdan soranym meniň ýadymda. Onuň “Ýeşuwanyň” Ysraýylyň Mesihidigini subut eden başga bir dini mugallym bilen eden jedeli-de ýadymda. Şu gün biz Süleýman bilen mesihi ýygnaşygyna bardyk. Olara başga şäherden wagyzçy gelen eken. Mukaddes Kitapdan okalan parçalary, ol adamyň wagyz sözünü eşidip, men bir zada doly göz ýetirdim. “Ýeşuwa” hakykatdanam, biziň ata-babalarymyz tarapyndan haça çüýlenen we şol ýerde bütin dünýä niýetlenen Hudaýyň Guzusy hökmünde gurban bolan Gudratygüýçliniň Ogly Mesih eken. Bu zatlary açyk-aýdyň görenim üçin men Oňa ýüregimi berdim; mundan beýläk men, siziň gyzyňyz, Onuň guly we yzyna eýerijisidirin.

Düşündiriş gidip duran mahaly ejesi bilen kakasynyň ýüzüniň tiz üýtgeýändigini ol gördi. Olaryň ýüreginde elhenç söweşiň gidýändigini hem-de özlerini zordan saklap oturandygyny ol bildi.

Gyzynyň söňky sözlerini eşidende ejesi, kellesini tutup, gaty aglady. Kakasy ýerinden turup, ellerini owkalap, otagyň içinde öňe-yza ýöräp başlady. Uýalary bilen Süleýman hem gözlerini ýaşa dolduryp otyrdylar.

—Gözümiň önünden ýok bol!—diýip, Weýnberg gahardan ýaña boglup gürläp, gyzyna gapyny görkezýär.

Ýudif başyny aşak salyp, otagdan ýuwaşja çykyp gidýär...

4 BAP

ISANYŇ ADY ÜÇIN KOWLAN GYZ

Ene-atanyň duşmançylygy.

Enäniň öz gyzyny öldürjekdigine eden kasamy.

Öýünden kowlan gyz. Rebbe ynanan gyz.

Enäniň aýylganç agysy ýarym sagat dagy dowam etdi. Kakasy beýleki gyzlaryny ýatmaga goýberýär. Süleýman kellesini aşak salyp otyrды.

—Rahel, gynanç we göz-ýaşlar bilen bu işe kömek edip bilmeris— diýip, birneme köşeşeninden soň Weýnberg aýalyňa ýüzlenýär. —Bir zatlar etmek gerek. Biziň üçimizem Ýudifi hemmeden gowy görýäris. Onuň äden ädiminiň özi üçin näderejede heläkçiliklidigine, biziň üçin agyrdygyna düşünýäris. Belki, biz umumy güýjümüz bilen ony entek bu gyzyklanmasyndan halas edip bileris. Süleýman, eger sen hemme zadyň nähili bolandygyny bize tertip boýunça arkaýyn gürrüň berseň gowy bolardy. Soňky döwürlerde bize garanda onuň bilen sen köpüräk bolduň. Biz gyzymyzy saňa doly ynandyk.

—Hawa, Süleýman, hemme zady bize gürrüň ber—diýip, möňňürüp aglap bolan hanym Weýnberg adamsynyň sözünüň üstünü ýetirdi.

Ýaňja bolan zatlardan soň birneme köşeşen Süleýman, bize eýýäm belli bolan zatlaryň hemmesini şu aňşamky waka çenli gyzyň enetasyna jikme-jik gürrüň berdi. Ol Ýudifiň soňky döwürlerde dini soraglar bilen güýçli meşgullanandygyny, öz pikirlerini Süleýmanyň özi bilen paýlaşandygyny, özüniň hiç hili erbet zat barada pikir hem etmändigini, kawat bolsa Ýudifiň pikiri bilen razylaşandygyny gürrüň berdi.

Bu aňşam bolsa ol Ýudifiň önden bari bar bolan beýleki dinler

bilen tanyşmak islegini, şeýle hem, bir gelmişegiň ýehudy halkyna çagyryşy bilen ýaýradan bildirişleriniň özünde oýaran bilesigelijiligini kanagatlandyrmak üçin ol Ýudif bilen mesihi ýygnanyşygyna gitme kararyna gelipdi.

Süleýman birazajyk dymyp oturanyndan soň sözünü dowam etdirdi:

—Ine, şol ýerde-de, ýagny şol ýygnanyşykda, meniň garaşmadyk we kelläme-de gelmeýän zat boldy duruberdi. Gelmişek wagyzçy “Ýeşuwanyň“, hakykatdan hem, Ysraýylyň Mesihidigini hem-de dünýäniň Halasgäridigini subut etdi. Şonda ol Mesihiň geljekdigi barada aýdyp geçen ýehudy pygamberleriniň ýazgylaryna salgylandy. Ýudifi synlap oturşyma onuň ýekeje sözü-de sypdyrman, gürrüni ünsli diňläp oturandygyny gördüm. Men ony alyp gaýtjak boldum, ýöne onuň haýyşyna gulak asyp, ol ýerde oturdym. Onuň bolup oturşy maňa hiç ýaramady, soň hem meniň oňa nebsim agyrdy. Hawa, men Hudaýa ynanamokdym, ýöne, göwnüme bolmasa, gürrüni göni ýehudylary “Ýeşuwany“ öldürmeklikde aýyplamaga gönükdirilen bu adamyň sözlerine Ýudifiň üns berşi, ýehudy hökmünde, meniň nebsimi agyrtdy.

Gürläp duran adam sözünü gutaranda, hemmeler onuň teklibi boýunça, doga etmek üçin dyza çökdüler. Ýehudylaryň köpüsi ol ýerden çykyp gaýtdylar. Käbirleri bolsa, bilesigelijilik edip galdylar. Menem ýerimden turup gaýtjak boldum, ýöne Ýudif bu gezegem meni saklady...

Biz hemmeleriň yzynda otyrdyk. Ine, birden Ýudif, bir adam doga edenden soň, derrew dyza çökdü-de, edil şol adamlar ýaly doga etmäge başlady. Öňümüzde oturan ýehudylar bize tarap seredip başladylar. Men bu zatlardan ýaña özümü ýitirdim-de, näme etjegimi bilmedim. Agyry meniň ýüregimi püre-pür etdi. Özümize seredip duran ýehudylaryň ýüzüne garamaga utandym. Men soňky derejä çenli kemsidildim we masgara boldum.

Birneme özüme gelenimden soň, Ýudifi dyza çöküp oturan ýerinden turuzyp, onuň bilen bile, ylgap diýen ýaly, ol elhenç jaýdan çykyp gaýtdym. Meniň bilýän we size Ýudif barada gürrüň berip biljek zatlarymyň hemmesi şular. Meniň gursagymda Ýudife bolan güýli söýgim indi şu waka sebäpli dörän başga duýgular bilen göreşýär. Özüme näme bolýandygyna men anyk düşünişip bilemok. Şu güne

çenli men Hudaýa ynanamokdym, dindar adam hem däldim, ýöne Ýudifiň mukaddes çuň duýgularymy kemsidendigini duýşuma welin haýran galaýmaly. Bu ýagdaýlardan soň men Hudaýyň bardygyny görýärim. Ýehudylaryň hem dünýäde Hudaý barada dogry düşünjesi bolan ýeke-täk halkdygyny, dininiň Hudaýyň Özi tarapyndan berlen dogry dindigini bilýärim. Ýudif bolsa, hemme zadyň aňrsyna ýetibem, bilgeşleýin Hudaýdan we ata-babalarynyň dininden ýüz öwürdi-de, hemme zady taşlady we äsgermezlik etdi.

Indi men näme etmeli? Ol meniň gelinligim ahyryn. Biz tizara nikalaşmalydyk. Indi nätmeli? Men mundan beýläk ýehudylaryň arasyna onuň bilen bile çykyp biljek däl. Biziňkileriň köpüsi onuň “Ýeşuwadan” бүтін ýehudy halkymyzy Özüne öwürmegini sorap eden aýylganç dogasyny eşitdi. Olar onuň ýanynda meni-de gördüler... Indi ol meniň üçin бүтінleý ýitirildi!.. Biz indi biri-birimizi söýüp bilmeris. Biz hatda dostlar hem bolup bilmeris... Eý Taňrym, bu nädip beýle bolup bildi?.. Ýudif, Ýudif!—diýip, ýere egilip duran kellesini elleri bilen tutan Süleýman nalady.

Süleýman gürrüň beren wagty Ýudifiň ene-atasy, gussadan ýaňa sustupes bolup, ümsüm oturdylar. Kakasynyň ýüzünde elhenç içki göreş göründi. Ejesi bolsa, gözünü ýaşa dolduryp, kellesini aşak egip otyrды. Olaryň ikisem ýaş ýigidiň ýagdaýyna çyny bilen gyýylýardylar we onuň düşen gününe düşünyärdiler. Olar öz gyzlary sebäpli ezýet çekýärdiler.

Süleýman sesini kesen badyna, Weýnberg onuň elinden tutup, aýalynyň ýanyna getirýär.

—Bilýärsiňmi Süleýman, biziň ýüregimiz saňa, edil öz oglumyz ýaly, ysnyşypdy. Biz seni çyn ýüregimiz bilen söýdük, häzirem az söýemizok. Seniň hem bizi söýýändigini bilýäris. Indi bizi biri-birimiz bilen şeýle berk baglaşdyran, hemmämiziň şeýle güýçli söýen gyzymyzy biz ýitirdik. Biziň hemmämiz geljekde ol özümize köp şatlyk getirer öýdүpdik, emma ol düzedip bolmajak şeýle aýylganç betbagtlyk getirdi.

Bir sagat mundan ozal ol şu ýerde oturyp, özüniň mesihidigini aýdanda, özüme näme bolýandygyna düşündim. Eger aýalym ara düşmedik bolsa men şol pursatda öz çagam, bilemok, näme ederdim. Näme etmelidigini men entek bilemok, oňa nähili daramalydygyny hem bilemok. Ýöne barybir umydymy üzmeк islämok. Ýudif çagalыk

döwründen başlap, özüniň akly we ýaşyna gabat gelmeýän çuň manyly soraglary bilen bizi haýran galdyrdy. Munuň üstesine-de ol diýseň duýgurdy. Belki, entek ony ata-babalarymyzyň dinine gaýtaryp getirmek bize başardar. Bu biziň hemmämiziň şatlygymyza öwrülerdi. Oňa täsir etmek üçin indi biziň üçimiz elimizden gelenini etmelidiris we ähli serişdeleri ulanmalydyrys. Meniň pikirimçe, häzir biz oňa birnäçe günläp öz gününe goýmaly. Goý, eden zady barada onuň özi oýlanyp görsün. Talap edililik bilen bir iş bitirmek başartmaz. Ýaňky sabysyzlyk edenime diýseň ökünýärin. Bu babatda entek biziň halkymyz köp zat etmeli, ýöne nätjek-dä—ganygyzgyňlyk! Indi maksadymyza söýgi, ýalbar-ýakar etme, haýyş bilen ýetmäge synanyşarys. Eger gerek bolsa, onuň bilen söhbetdeşlik etmek üçin, biziň hormatly dini mugallymymyzy çagyrarys. Soň näme etmelidigini görübereris—diýip, Weýnberg sözüni tamamlady.

—Hawa, dogry aýdýaň Dawut,—diýip, hanym Weýnberg makul-lady,—öz çagamyzy, söýgüli Ýudifimizi halas etmek üçin biz elimiz-den gelenini etmelidiris. Bu işde bize Süleýman senem kömek edersiň, dogry dälmi? Sen oňa güýçli täsir edip bilersiň, sebäbi Ýudifiň seni nähili güýçli söýýändigini men bilýärim.

—Elbetde, gyzmalyk edenim üçin meni bagyşlaweriň. Belki, entek Ýudifim meniň üçin doly ýitirilen dälidir. Onuň üçin men elim-den gelen zatlaryň hemmesini etmäge taýýar!

Süleýman öýüne baran wagty, gije sagat üçler töweregidi. Gijäniň galan bölegini Süleýmanam, Weýnberglerem ukusyz diýen ýaly geçirdiler. Ýudifiň mesihilige öwrülmegi olar üçin garaşylmadyk zat we agyr urgy boldy.

Emma öýüň beýleki tarapynda, birinji söhbetdeşlige meňzeş bolmadyk, başga bir söhbetdeşlik gidip durdy. Ol söhbetdeşlik adamlar arasynda däl-de, adam bilen Hudaýyň arasynda gidip durdy.

Kakasynyň buýrugy boýunça öz otagyna girende Ýudif özüni diýseň ysgynsyz duýdy. Ol çagalykdan töweregindäkileriň söýgüsü bilen gurşalyp ýaşamaga endik edipdi. Häzir bolsa, ömründe birinji gezek ol şol söýgini ýitirendigini duýdy. Ol iň ýakyn we mähriban adamlaryň özüni ýigrenendiklerini gördi.

Ýudif öz ene-atasyny, Süleýmany bütün ýüregi bilen söýýärdi. Munuň ýaly eýjejik çaga ysnyşkylygyna seýrek gabat gelinýär. Süleýman onuň ýüregi üçin gaty gymmatdy. Olaryň duşuşyp, biri-

birini söýüp başlaly bäri eýýäm birnäçe ýyl geçdi. Süleýman Ýudife hemişe diýseň ünslülük we mylaýymlyk bilen seredýärdi. Ýudif Süleýmanyň özüni çyn ýürekden söýýändigini bilýärdi. Ine, indi bolsa olar Ýudifi otagdan çykaryp kowdular.

Hemişe mährem we aladaçyl bolan kakasy bolsa, bütin göwresi bilen sandyrap gyzynyň öňünde duran wagty şeýle bir gorkunçdy welin, eger ejesi ara düşmedik bolsa, gyzyny duran ýerinde öldürmäge-de taýýar ýaly bolup göründi. Bu zatlar ýadyna düşende, gzyň ýüregi sanjyly agyrydan doldy.

Indi ol özüni bu dünýäde bütinleý ejiz we ýalňyz duýýardy. Özüniň çekerden çökder gelyän hasratyny paýlaşar ýaly adamlar indi ýokdy. Ýüregini gurşap alan zatlaryň agsyny aglar ýaly, döşüne kelle goýara adam ýokdy. Ejesi, kakasy, Süleýman, uýalary we bütin halk—bularyň hemmesi, Reb sebäpli özünden ýüz öwrüpdiler. Olaryň hemmesi bilen arada bar bolan zatlaryň üzlendigine Ýudif açyk düşünýärdi. Ol özüni gämiden deňze taşlanan, aýagynyň aşagynda gaty ýeri duýmaýan we bäri-ýakynlarda kenar gözüne ilmeýän adam ýaly duýýardy.

Bu gije onuň otagynda ümsüm agy sesi uzak wagtlap ýaňlandy durdy. Bu onuň durmuşynda başyna düşen ilkinji agyr betbagtlykdy. Agynyň birinji möwjji gutarandan soň Ýudif, otaga girenden soň özüni oklan düşeginden turup, penjiräniň öňündäki oturgyçda oturdy. Gije diýseň asuda, aýly gjiedi. Ýyldyzlar öwşün atyşýardylar we yşyk ýaly ýylpyldaşýardylar. Ýudif aglamakdan ýaňa gyzaran gözlerini, gys gününüň ýyldyzly asmanyň ajaýyp keşbine dikdi. Ol synlamalara batyp, ep-esli gapt oturdy.

—Öz ýaradan zatlaryňda Sen beýiksiň, meniň Hudaýym!—diýip, ol ýyldyzly asmandan gözlerini aýryp durşuna gürlledi. Onuň ýüregi parahatlykdan dolup-daşdy. Ol penjiräniň öňünde oturan ýerinde çagalygyndan başlap, özüniň bütin durmuşyny ýatlamaga başlady. Ol indi Russiýadan daşda galan günbatar ülkede ene-atasy bilen ýaşanyňy hem ýatlady. Kakasy uýalary bilen özüne halkynyň taryhyny gürrüň berende, Hudaý baradaky ýüreginde dörän soraglary ýatlady. Şol gürrüňler onuň çaga aklyny şeýle bir oýatdy welin, onda Hudaý hakda bilme islegi möwç alypdy.

Şeýle hem, ol öz durmuşyndaky eşiden ähmiýetli söhbetdeşligini, ýagny atasy bilen beýleki dini mugallymlaryň söhbetdeşligini

ýatlady. Şondan soň atasy bilen öz arasynda bolan söhbetdeşligi-de ýadyna saldy.

Çagalyk döwrüniň suratlary: uruş başlananda özleriniň gaçýşy, frontdan G. şäherine çenli geçilen ýol, Süleýman bilen ilkinji duşuşyk, özleriniň adagly bolup geçiren şatlykly we bagtyýar döwri—onuň göz önünden birin-birin tiz geçdi. Geçmişň bu bütin keşbi onuň nazarynda tiz gaýyp boldy.

—Bu ornuny gorkunç, gazaply hakykat bilen çalşan süýji düýş eken—diýip, Ýudif pikir etdi—Hawa, indi näme bolarka? Indi bu gazaply hakykatda maňa näme garaşýarka? Düýş gutardy, durmuşyň keşbem üýtgedi. Bu ukudan alyp çykandygy üçin Halasgärime şöhrat! Baklyga geçjek wagtyň gözüni açyp, öz önünde ýerdäki ruhy ukynyň gorkunç netijelerini göreniňden, bu ýerde, ýeriň yüzünde oýananyň ýagşy.

Ýudif kesgin we ösen akly bilen özüniň şu günki gelen kararynyň tarapdary ýa-da garşysyna bolan zatlaryň hemmesini ölçerip dökdi. Ol öňde duran durmuşyň ýasama şekilleri bilen özüni aldamak islemedi. Soňky döwürlerde ol ýehudy Mukaddes Kitabyny köp okapdy. Şonda Ýehowanyň wepaly gullukçylary bolan pygamberleriň hemmesiniň her dürli yzarlamalary çekendikleri, käbirleriniň bolsa, gynalyp öldürilendigi baradaky aýdylanlar ony diýseň geň galdyrypdy. Ol Reb Isa Mesihniň Özüniň hem haça çüýlenip, iň ejirli ölüm bilen ölendigini ýatlady.

—Eger sen Onuň yzyna düşjek bolsaň, Onuň guly hem-de şägirdi boljak bolsaň, Ýudif saňa-da şonuň ýaly ykbal garaşýar—diýip, ol daşyna çykaryp aýtdy.—Birinji ädim eýýäm ädildi. Bu barada bütin şäher eşiden bolsa gerek. Ertir köçede biziňkileriň hemmesi men tarapa kellelerini atyp ümlär we barmaklaryny uzadyp meni görkezzerler... Yza gitmelimi? Eý halasgärim, meni munuň ýaly pikirden goraweri!—diýip, ol ýene-de gürlledi. Bu sözleri aýdandan soň ol öz Halasgäriniň we Rebbiniň aýaklarynyň önünde dyzyny epip, Onuň bilen söhbetdeşlikde bolup, hemme zady unudty. Biribara edilen zyzgiderli we gyzgyn dogalar onuň aýyň şöhesi düşüp duran otagynda ýaňlandy:

—Sen bilýärsiň Rebbim, meniň ýüregim Seni çagalygymdan bäri gözleýär. Bu gün Sen merhemetiň bilen Öz Sözüňde maňa Özüni açdyň. Sen meniň ýüregimi Öz ganyň bilen ýuwduň. Emma Sen

sebäpli meni hemmelerin taşlandygyny bilýärsiň we görýärsiň. Şeýle güýçli söýýän ýakynlarym meni ýigrendiler hem-de özlerinden iteklediler. Indi ýer ýüzünde meniň dostumam galmady. Maslahat berip kömek eder ýaly, göreşde goldar ýaly hiç kimimem ýok. Men ýeke-ýalňyz galdym. Meniň ejizligimi, Seniň ýollaryňy bilmeýändigimi, olardan nädip gitmelidigimi bilmeýändigimi Sen bilýärsiň. Meni terk etme, indi öz ejizligimde we güýçsüzlüгимde Özüňden yza çekilmäge ýol berme. Indi durmuşymda maňa duş geljek zatlaryň hemmesini Sen bilýärsiň. Men bolsa muny bilemok. Tapdan düşüp, olar bilen göreşmäge güýjüm ýetmedik wagtky ähli kyn ýagdaýlarda maňa kömek et, eý, Rebbim!

Bu yönekey çaga dogasy Ýudifiň otagynda uzak wagtlap ýañlandy durdy. Ýudif gijäň asudalygynda, edil Ol Özüniň tendäki görünüşinde öz önünde duran ýaly, Halasgäri bilen gürrüňleşdi. Gijäniň bu asuda sagadynda Onuň, hakykatdanam, öz ýanynda durandygyna Ýudif ýekeje-de şübhelenenokdy. Bu yönekey çaga dogasynyň kömegi bilen çuň rahatlyk onuň ýüregini püre-pür edip doldurdy.

—Men Seniň zyzña düşüp nirä gitmelem bolsa gitmäge taýýar. Rebbim, goý, şu günden başlap, meniň durmuşymda Seniň erkiň hemişelik höküm sürsün!—diýip, Ýudif Reb bilen söhbetdeşligini tamamlady.

Ol dzzynyň üstünden aýak üstüne galanda, aýyň şöhesi düşüp duran ýüzi sessiz içki şatlykdan we doly rahatlykdan ýaña nur saçdy. Öz Halasgärinde doly rahatlyk tapyp, ol berk we parahat uka gitdi. Onuň dogada ýüzlenen Kişisi, Ýudifi gökdäki baky watanyna barýan ýolda gorar we goldar ýaly, Özüniň maslahat beriji Perişdesini iberdi.

* * * * *

Indi Ýudif üçin agyr günler: güýçli synaga salynma, meýlinden el çekdirmäge synanyşmalar, hemme tarapdan yzarlanmalar—başlandy. Ene-atasy bilen Süleýman Isa Mesihe bolan ynamyndan el çekdirjek bolup, güýjünde baryny edýärdiler we mümkin bolan serişdeleriniň hemmesini ulanýardylar. Ýalbar-ýakarmalar hem, teatra, tansa çagyrmalar hem we ş.m. boldy. Ýöne ozalky gowy gören güýmenjeleriniň hemmesinden ol kes kelläm boýun gaçyrdy. Ol teatra gitmeklik ýa-da tansly agşamlyklara barmaklyk Hudaýyň önünde jenaýatdyr

hasaplaýardy. Ol: „**Men öz Rebbim Isanyň ýok ýerine barmaryn. Men diňe Onuň bar bolan ýerine bararyn**“ diýýärdi. Ene-atasynyň we Süleýmanyň ýalbar-ýakarlary biderek bolup çykdy. Olar gitdigiçe umydyny ýitirýärdiler, onuň bilen bilelikde sabyr-takatlylygy-de ýitirýärdiler.

Ejesi birnäçe gezek onuň bilen ýekelikde galyp, gözüne ýaş aýlap, öz pikirlerini taşlap we toba edip, ata-babalarynyň dinine gaýdyp gelmegini özelenipler haýyş etdi. Söýgüli enäniň bu ýalbaryşlary bilen göz ýaşlary iň güýçli we beýik synagdy.

—Ýudif, öz geljegiň barada pikirlen—diýip, ejesi bir gezek söze başlady.—Sen öz halkyňy düýbünden terk edýärsiň ahyryn. Bütün şäher saňa dinden çykan gyz hökmünde garaýar. Bize nebsiň agyrsyn. Eýsem, sen ejeň bilen kakaň özüň sebäpli nähili ejir çekýändiglerini göreňokmy? Ýetişip gelýän uýalaryň hem her gün diýen ýaly seniň etmişň sebäpli göz ýaş dökmeli bolýarlar. Olara ýehudylaryň arasyna barmaklyk agyr düşýär. Sen sebäpli olara-da ýigrenç we gülki bilen garaýarlar. Düýn olar aňsamlyk dabaradan aglap geldiler. Rut özüniň öýden hiç ýere çykmajakdygyny aýtdy. Hemmeler seniň nirededigiňi, biziňem mesihilige geçmek isleýängimizi ýa-da däldigimizi soraýarlar. Ýudif, biziň çekýän ezyetlerimiz, dogrudanam, seniň parhyňa-da dälmi? Öz Süleýmanyňa bir seret, sen näme ony ezyärsiň? Igençli gülküler bilen gyjytlar onuň üstüne-de hemme tarapdan dökülip dur. Indi sen onuň bilen göwün açyjy ýerleriň birine-de gideňok. Ol hem elmydama öýünde otyr. Eger bu zatlar mundan beýläk hem dowam etse, onda ol ahyrsoňunda senden ýüz öwrer. Kim dinden çykan, boş pyrryldaga ynanýan gyza öýlenmek islär?

—Bilýärsiňmi eje—diýip, Ýudif jogap berdi.—Men bu zatlaryň hemmesinem görýärim we bilýärim. Meniň yüregim siziň hemmäňiz, Süleýman, biziň bütün halkymyz üçinem agyrýar. Ýöne, eje, men Hudaýy, Onuň tabşyryklaryny taşlap bilmerin-ä. Eger häzir men şunuň ýaly etsem, onda hakykatdanam, dinden çykan bolaryn. Meniň Onuň önündäki günäm hem agyr, bilgeşleýin edilen günä bolar. Şeýtsem, meniň baky zady wagtlaýyn, gökdäki zady ýerdäki zada çalyşdygym bolar. Menem sizi az söýemok-da, tersine, öňkimdenem köp söýýärim. Süleýmanam edil şunuň ýaly söýýärim, ýöne onuň bilen her dürli şady-horramlyk bolýan ýerlere gidip biljek däl. Munuň ýaly ýerleriň hemmesi meniň Rebbimiň, gökdäki ýigidimiň, göwnüne

ýaramaýar. Adamlaryň biriniň däl-de, Onuň wepaly gelinligi bolmak isleýärin.

Hanym Weýnberg gyzyny şoňa çenli sabyrly diňledi, emma edil şu ýerde ol gahar bilen we tolgunmadan ýaňa demigip, gygyrdy:

—Hudaýsyz pyrryldakçy, dinden çykan, sen biziň adymyza, tohum-tijimize ysnat getirdiň! Sen biziň maşgalamyza, öz halkyňa gara tegmilt bolup ýapyşdyň! Gözümiň öňünden ýok bol, meniň mundan artyk seni göresim gelenok!—diýip, ýerinden atylyp turdy-da, otagdan ylgap çykyp gitdi.

* * * * *

Ýudifiň ejesi bilen bolan bu gürründeşliginden soň, biziň üçünji bapda gürrüni edeni söhbetdeşligimiz, ýagny Ýudifiň ene-atasy bilen Süleýmanyň arasyndaky söhbetdeşlik boldy. Mundan soň olar gürrüňleşmek we öwüt-nesihat bermek üçin öýe dini mugallymy çagyрма kararyna geldiler. Bu gürründeşligiň netijesinde Ýudif Injiliň hakykatyna we ýehudy halkynyň dini ýolbaşçylarynyň güýjünde baryny edip, adamlary Isa Mesihden hem Onuň Injilinden bihabar saklaýandyklaryna has berk göz ýetirdi.

Gündiz on birler töweregi Ýudifiň otagynyň gapysy güýçli kaklydy. Bu wagt ol el işini edip otyrdy. Soňky günlerde ol daşary gaty seýrek çykýardy. Sebäbi onuň gidere ýeri ýokdy. Öňki dostlary bilen tanyşlary ondan ýüz öwrüpdiler. Isa iman eden ýerindäki ýygnaýyşyga gideýin diýse, ene-atasy berk gözgeçilik edip otyrdy hem-de gitmeklige päsgel berjek bolup, elinde baryny edýärdiler. Umuman aýdanda, onuň her ädimini yzarlaýardylar, şonuň üçin ol öýde oturmagy makul bilipdi.

Gapynyň kakylanyny eşiden Ýudif ene-atasyndan biri ýa-da Süleýman ýene-de öz haýyşlary bilen gelendir öýdüp, girmegi haýyş etdi. Gapy açylanda Ýudif bosagada özüne tanyş bolan garryja dini mugallymyň duranyny görüp haýran galdy. Ol onuň näme üçin gelendigine derrew düşündi-de, oturgyjy süýşürüp, oturmagy teklipt etdi.

—Bilýärsiňmi gyzym, men bu gün senden käbir zatlary bilmek üçin geldim—diýip, ol Ýudife ýüzlendi.—Öňüräk men seniň Ýehowanyň Özünüň bize beren dinini, ata-babalarymyzyň dinini

üýtgedip, mesihilige, has dogrusyny aýtsam, butparaz pyrryldaga geçeniňi eşitdim. Ýöne düýn agşam seniň ene-ataňdan eşidýänçäm, şöhratly Weynbergler nesliniň agzasynyň dinden çykan adam bolandygyna hiç ynanmadym. Men seniň halyňa gaty gynanýan gyzym. Sen öz ybadathanaňa we halkyňa dolanarsyň diýip umyt edýäriň. Seniň ýaşlygyň we tejribesizligiň ynam ýolunda birden büdremegiňe alyp barypdyr, ýöne biziň halkymyz bilen ybadathanamyz, bu işi edendigiňe toba etseň, seni ata-babalaryňň hatyrasyna bagyşlar. Bu ýagdaýdan çykmaklyga kömek etmäge menem taýýar. Gyzym, hany sen maňa aýt, sen barada aýdylýan zatlar dogrumy? Eger bu şeýle bolsa, onda eden agyr günäňe toba edip, ötünç soramaga taýýarmyň?—diýip, dini mugallym, öz garşysynda oturan gyza mähirli atalyk nazary bilen garady.

—Elbetde, hormatly mugallym, men bolan zatlaryň hemmesini size aýtmaga taýýar. Ýehowanyň Özünüň beren dini barada aýtsam, onda men oňa dönüklük etmedim—diýip, Ýudif jogap berdi.

Dini mugallym makullap başyny atdy.

—Eger meniň özümiň mesihilik ynamyna ýa-da siziň atlandyryşyňyz ýaly, butparaz pyrryldaga geçendigim barada aýtsam, onda, hormatly mugallym men size aýdýaryn, men onuň ýaly pyrryldak hakda hiç zadam bilemok.

—Gyzym, bu nähili beýle bolýar, diýmek meniň eşiden zatlarymyň hemmesi nädogru-da?—diýip, haýran galan dini mugallym sorady.—Onda seniň bu edenleriň diňe bir ýaşlyk oýnu-da? Gyzym, beýtmegem gowy zat dälidir.

—Ýok mugallym, haýyş edýäriň, meni soňuna çenli diňläň. Ine gürrüň nämede. Baryp, men çagalyk döwürümde, başlangyjyny Nasyraly “Ýeşuwa” atly bir ýehudydan alyp gaýdýan mesihi pyrryldagynyň bardygyny eşidipdim. Şonda maňa şol “Ýeşuwany” ýigrenmekligi, onuň yzyna eýerijileri bolsa ganhor hasaplamaklygy öwredipdiler. Entek çagakam bu zatlaryň hemmesine ynanypdym hem-de şeýtmekligi Hudaý talap edýändir öýdüp, aýdylyşy ýaly hem etdim. Ösüp-ulalyp pikirlenmegi öwrenenimde bolsa, özüme: “Eger men birini söýýän bolsam, onda näme üçin söýýändigimi bilmelidirin, eger ýigrenýän bolsam, onda näme üçin ýigrenýändigimi biläýmeli” diýipdim. Şeýle dälmi, hormatly mugallym? Siz menden paýhaslyrak, şonuň üçin hem meniň gelen netijäm nädogry bolsa, onda aýdyň.

—Bu dogry gyzym, sen örän dogry pikir edýärsiň—diýip, dini mugallym oňa gaty bir düşünmän hem-de aladaly jogap berdi.

—Ine şeýle, menem şol kadany şu ýagdaýda, ýagny “Ýeşuwa” babatda ulanyp görme kararyna geldim. Men özüme Ony näme üçin ýigrenmelidigini bilmelidigimi aýtdym. Şonuň üçin hem Töwrady we pygamberleriň kitaplaryny öwrenip başladym. Soň bolsa, Injiliň üsti bilen “Ýeşuwanyň” durmuşyny öwrendim. Şol barlaglarda men Onuň, maňa çagalykda öwredişleri ýaly, ýalançy däl-de, Hudaýyň wada Berenidigine we Öz halkynyň ýanyna gelen Mesihdigine, Perwerdigäriň Ogludygyna, başga sözler bilen aýtsak, Ysraýyla Özünü dürli görnüşlerde we keşplerde açyp görkezen, soňundan hem adam tenini alyp, Nasyraly “Ýeşuwa” hökmünde gelen şol Ýehowadygyna has-da çuň göz ýetirdim. Hormatly mugallym, men muňa çyn ýürekden ynanýaryn. Şeýle hem, ene-atamyň, siziň we бүтин Ysraýyl halkynyň Oňa indi garşy çykman, Ony öz Mesihi hökmünde kabul etmegini Rebbimden sorawaryn. Mugallym, ir-u-giç Ysraýylyň “Ýeşuwany” kabul etmeli boljakdygyna, Zekariýanyň aýdyşy ýaly, özüniň paralan Kişisine nazaryny dikjekdigine ynanýaryn.

Garry dini mugallym Ýudifiň gürrüňini eşitdigiçe, yüzündäki mylaýym nazary ýitip ugrady. Ilki başda ol salykatlyja bolup oturdy, soň bolsa, gahar uçgunlary peýda boldy. Ahyrsoňy, gahardan ýaňa gözlerini ýaldyradyp, oturgyçdan böküp turdy-da, sakgalyny barmaklary bilen gaharly daraklap, otagyň içinde iki ýana ylgap başlady. Onuň mundan artyk diňlemäge takaty ýokdy. Akylly-paýhasly öwüt-nesihat bermäniň ýa-da gürründeşiniň mamla dældigini subut etmäniň deregine ol gahardan ýaňa özüni we sypaýyçylygy düýbünden ýitirip, gyzy, hemme mesihileri we Isanyň Özünü näletlemäge başlady.

—Munuň ýalylary biiziň halkymyzyň arasyndan köki-damary bilen sogrup ýok etmeli—diýip, dini mugallym Ýudifiň ene-atasy bilen hoşlaşyp durşuna aýtdy.—Ol yzyna dolap bolmajak derejede ýitirilipdir. Onuň üçin nämendir bir zat etmeklik asla mümkin däl. Ýaşayan ýurdumyzyň butparaz kanunlary bize öz däbimizi ýerine ýetirmäge, ýagny ony daşlamaga, bize rugsat bermeýändigine gynanýaryn. Ol şeýtmeklige doly mynasypdyr. Ony biziň jemgyýetimiziň arasyndan ýok etmekligi men size maslahat berýärim. Ol başga-da köp ýehudylara duzak bolmaz ýaly, ony mümkin bol-dugyça tiz çykarmaly. Pyrryldaga ynanýan adam hökmünde siz onuň

bilen asla gatnaşmaly dälşiňiz, muny ybadathana gadagan edýär.

Ýudif, dogrudanam, gitdigiçe ýehudy jemgyýeti üçin howply bolýardy. Öňünde goýlan böwetlere garamazdan, ol öz ýoly bilen gitmekligi dowam etdirýärdi. Ol mesihi ýygnanyşyklaryna barmaklyga çalyşýardy. Sähelçe mümkinçilik bolan ýerinde, Isanyň hakykatdanam Ysraýylyň Mesihidigini, dünýäniň Halasgäridigini aýdyp, şaýatlyk edýärdi. Hakykatdan el çekdirmek üçin hemme serişdeleri ulanyp gören ene-atasy bilen Süleýman, indi oňa bolan garaýyşlaryny üýtgedipdiler. Olar Ýudifiň ganyň duşmanyna we sütemkeşine öwrülipdiler.

Onuň Süleýman bilen arasy gutarnykly üzüldi. Muny ybadathana we iki tarapyň ene-atasy talap edipdi. Indi ol özüni ýigrenýän adamlar bilen gurşalypdy. Soňky wagtda oňa öýden çykmagam gadagan edipdiler. Weýnberglere tanyşlaryndan biri gelende, adatça, otagyny onuň üstünden ildirip goýýardylar. Ýehudy jemgyýetiniň arasynda ene-atasy öz gyzynyň ruhy taýdan näsagdygy baradaky myş-myş ýaýratdylar. Käwagt myhmanlar Ýudifiň nirededigini, ony görmek isleýändiklerini aýdanda ejesi, onuň däl-porhan bolýandygyny, ony otagdan çykarmagy ýa-da ýanyna barmagyň howpludygyny aýdýardy.

Ejesiniň özi barada aklyndan azaşan hökmünde başgalara gürrüň berişini Ýudifiň özem birnäçe gezek eşidipdi. Şonuň ýaly pursatlarda onuň ýüregi has-da güýçli agyrydan dolýardy. Şunuň ýaly ýagdaýlarda ol hemişe öz Halasgärine dogra edýärdi. Halasgäri ony özi çekerden çökder gelýän bu agyr synaglarynda goldaýardy.

Dini mugallym gelip gidenden soň, onuň teklibi boýunça ene-atasy Ýudifi öýden kowma kararyna geldiler. Bir gün ejesi bilen kakasy öz haýyşlary, galyberse-de, haýbatlary bilen oňa täsir etmek üçin, ýekelikde güleşjek bolup, Ýudifiň ýanyna geldiler.

Eden tagallalarynyň biderekdigini gören kakasy şeýle diýdi:

—Seni halas etjek bolup, biz elimizden gelenini etdik. Biz seni göze görünüp duran ölümden gutarmaga synanyşdyk, ýöne hemmesi biderek boldy. Bu pyrryldagy taşlamagyň deregine sen, biziň görşümüz ýaly, gitdigiçe oňa çuň çümýärsiň. Sen bu zatlar bilen hem çäklenmän, güýjünde baryny edip, öz uýalaryňy, ýoluňda duş gelen adamlaryň hemmesini şol pyrryldak bilen zäherlemek isleýärsiň. Indi bu zatlar dowam edip bilmez. Indi ikiden birini saýla: sen ýa-ha

şol pyrryldakdan el çekersiň, ýa-da ertir öýden çykyp, islän ýeriňe gidersiň. Ertire çenli sen bu soragy gutarnykly çözmelişiň. Bu—biziň iň soňky sözümidir!

Biziň görşümüz ýaly, Ýudifiň ene-atasynyň öýündäki durmuşy gitdigiçe çekip-çydar ýaly däl. Olaryň iň soňky aýdanlary bolsa onuň üçin iň uly urgy boldy. Ol öz otagynda ýene-de ýeke galanda, ýüreginde güýçli göreş turdy. Ol özüne mähriban we gymmat bolan adamlar bilen özüniň arasyndaky uçudyň gün geçdigiçe ulalandygyny gördi. Öz halky bolsa ondan ýigrenç bilen ýüz öwürdi. Süleýman bilen arasyndaky hemme gatnaşyklar kesildi. Indi bolsa iň agyr pursat ýetip geldi. Onuň Mesihe iman etmeginiň netijesinde bu pursatyň geljekdigi gürrüňsiz bolan bolsa-da, ol beýle bolar diýip, hiç haçan pikir etmändi. Ene-atasý özüne beýle zatlary eder diýip, ýatsa-tursa oýuna-da gelmeýärdi.

Indi ol ömründäki iň kyn soragyň önünde durdy. Ony çözmäge bolsa onuň güýji ýeter ýaly däl.

Ýöne, hemişe we asyrlaryň ahyryna çenli Özüne gulluk edýänler bilen bolmaklyga wada Beren, bu wajyp pursatda-da Ýudifiň ýanyndady. Kyn pursatlarda kömek sorap Oňa ýüzlenmekligi Ýudif bireýýäm endik edinipdi. Munuň ýaly ýagdaýlar Mesihi kabul eden-den soň onuň durmuşynda köp gezek bolupdy. Kynçylyklar edil dag-lar ýaly bolup, biri-biriniň zyndan onuň önünde keserip durupdy. Ejiz hem ýalňyz bolsa-da, ol barybir Onuň kömegi we goragy bilen hemme zada döz gelipdi. Bolan zatlary unudyp, öz Rebbiniň we Mugallymynyň yzyna düşüp, iman bilen öňe sary gidýärdi.

Şu pursatda-da, bu ýagdaýda näme etmelidigi we ene-atasyna näme jogap bermelidigi barada oýlanmazdan ozal dyza çöküp, güýji ýeterden agyr gelýän ýüki tabşyrjak Rebbiniň önünde doga etdi. Ol öz Rebbi bilen eden söhbetdeşligini tamamlap, gutarnykly we kesgitli karar bilen ýerinden galdy. Ýudif indi ejesi, kakasy ýa-da başga kim-dir biri üçin Halasgärini terk etmek barada pikir hem etmeýärdi.

Özüniň geljegini hem ol gyzygyn dogada öz Rebbiniň ellerine tabşyrdy. Ýudif Rebbiň Öz merhemetini we söýgüsini bermän, özüni taşlamajakdygyna berk ynanýardy. Ol argynlar bilen agyr ýüklüleri ýöne ýere Öz ýanyna çagyranok ahryr! Ýudif ene-atasynyň öýünde soňky gezek öz düşeginde ýatdy. Onuň kalbyny çuň rahatlyk gaplap aldy. Ol ertir bu öýi hemişelik terk etmäge doly taýýardy.

Ýudifiň ýekeje günem bu şäherde galma niýeti ýokdy, şonuň üçin hem, öňki dostlaryndan we tanyşlaryndan mümkin boldugyça daşrakda boljak bolup, M. şäherine gitmekligi ýüregine düwdi. Ol M. şäherinde ullakan mesihi ýygnanyşygynyň bardygyny bilýärdi. Ol şol ýygnanyşykdaky ýaly mesihileriň arasynda bolanda Rebbini tapypdy. Şonuň ýaly uly şäherde ýaşaýyş üçin gazaň etme mümkinçiliginiň boljakdygyna ol umyt baglaýardy. Bu kakara gelenden soň ol süýji uka batdy.

Ertesi ertirlik naharynyň başynda ene-atasy bilen duşuşan Ýudif, eger talap edýän bolsalar, öýi terk edip gitjekdigini gözüne ýaş aýlap aýdty.

—Kaka,—diýip, ol kakasyna ýüzlendi—agşam ejem ikiňiz meniň Rebbi ýa-da sizi saýlamalydygymy talap etdiňiz. Men bu barada köp pikirlendim, doga etdim we şeýle karara geldim, eger siziň talabyňyz şeýle bolsa, onda men öýden gidýärim...—ol mundan artyk ýekeje agyz hem gürläp bilmedi, sebäbi joşup gelýän agy ony stoluň başyndan turup, öz otagyna gitmeklige mejbur etdi.

—Hiç zat edip boljak däl. Bu adamlar halys Ýudifiň ýoguna köýdüler,—diýip, Weýnberg gyzy çykyp gidenden soň aýtdy.—Goý gidibersin, ony mundan artyk öýde saklamaklyk, asla mümkin däl!

—Hawa, bu şeýle,—diýip, ejesi onuň sözünüň üstüni ýetirdi.—Ýudif biziň üçin ýitirildi. Ýöne mende käwagt ol gaýdyp geler diýen umyt döreýär. Arada men onuň entek mesihilik ýygnagynyň agzasy dældigini bildim. Görüp otursam, olar öz toparyna täze agzany kabul edenlerinde, adatça ony suwda çokundyrýan ekenler. Meniň bilişime görä, ol entek çokundyrylmadyk. Bu ýagdaýyň özi onuň entek gaýdyp geljekdigine umyt etmeklige meni mejbur edýär. Entek hemme zat ýitirilenok. Onuň bu şäherde galmazlygy üçin biz elimizden gelenini etmelidiris. Ol bu ýerde galsa, biziň üçin uly masgaraçylyk bolar. Eger bu ýerde galaýsa, onda ýygnanyşygyň ýakynynda bolup, oňa gutarnykly goşular, ine, şonda hemme zadyň gutardygy bolar. Ol bu ýerden gitse gaty gowy bolar. Öýden uzakda ýaşamaklyk hem onuň özüne gelmegine ýardam eder. Goý, özbaşyna ýaşamaga synanyşyp görsün!

Şu pursatda joşup gelen agydan soň köşeşen Ýudif ýene-de ene-atasynyň ýanyna gelýär-de, öz ýerine gelip oturýar hem-de sözünü dowam etdirýär:

—Men size öýden gitmek isleýändigimi aýtdym. Meniň pikirmçe bu ýerde galmaklyk siziň üçinem, meniň üçinem gowy däl, şol sebäpli-de men M. şäherine gitme kararyna geldim. Şeýle bolsa has gowy bolar!

Birneme wagt dymyşlyk bolandan soň kakasy dilleniş, şeýle diýdi:

—Ýagşy, sen gidip bilersiň. Şu gün men saňa M. şäherine çenli bilet tapjak bolaryn. Soň sen ertir irki otly bilen gidersiň. Oňa eşik we ýola gerek bolan hemme zatlary taýýarla—diýip, ol aýalyňa ýüzlendi—meniň işim köp, gitmeli—diýdi—de, öýden çykyp gitdi.

Goşlaryny ýygnaşdyrandan soň Ýudif, hoşlaşmak we gidýändigini aýtmak üçin mesihi ýygnaşygyň birnäçe agzalarynyň ýanyna gysga wagtyň içinde baryp gaýtмага ýetişdi. Mesihiler eýýäm köpden bäri Ýudifiň çekýän ezýetlerini bilýärdiler. Doga ýygnaşyklarynda we öýlerinde Rebbe güýçli dogalar edýärdiler—de, Ondan şol kynçylyklaryň hemmesini ýeňip, hakykatda berk durmakda Ýudife kömek etmegini hem—de onuň kynçylyklaryny ýeňilleşdirmegi soradylar. Şonuň üçin hem mesihileriň hemmesi gitmeklik baradaky habarda özeriniň eden dogalaryna berlen göni jogaby görüp begendiler. Ýudif bilen hoşlaşyp duruşlaryna olar oňa ak pata bermegini Rebden haýyş etdiler we ak ýol arzuw etdiler. Ýygnaşygyň wagyzçysy birnäçe tanyş mesihileriniň salgylaryny berdi we olardan hat üsti bilen, Ýudifi Mesihiniň wepaly gullukçysy hökmünde kabul etmelerini, özüne nätanyş bolan şäherde oňa kömek etmelerini haýyş etdi.

Ene—atasydyr uýalary bilen bolan hoşlaşyk gysga we sowuksala boldy. Olaryň hemmesi oňa duşmanyna sereden ýaly seredýärdiler. Hatda ejesi bilen uýalary ony ugratmaga wokzala hem gitmediler. Hoşlaşyk wagtyndaky ýakynlarynyň sowuksalalygy onuň ýüregine agyr daş ýaly bolup batdy. Emma özüni bagyş eden, Öz hatyrasyna hemme zada hötde gelen Rebbe, onuň bu şäherden beýle gussaly gitmegini islemedi—de, oňa dabaraly ugradylyşy gurady.

Kakasy bilen wokzala gelende Ýudif, garaşylmadyk zatdan ýaňa aňk—taňk boldy. Perronda ýygnaşygyň hemme agzalary bardy. Onuň mekdepdäki jorasy bolan wagyzçynyň gyzy, mesihi ýaşlar toparynyň adyndan oňa ter güllerden bogulan uly çemeni gowşurdy. Mesihileriň gidip barýan Ýudif bilen bolan bu hoşlaşygy, dogrudanam,

täsirli boldy. Olaryň her biri oňa göwünlik berdi, ruhlandyrdy we ak ýol arzuw etdi. Ýudif bilen bile gelen kakasy aňyrsyna öwrülip, tanyş ýehudylary bilen gürleşip durdy.

Otly ýerinden gozgalan badyna, perronda ajaýyp mesihi hoşlaşyk aýdymy ýňlandy: “Eýýäm aýralyk wagty geldi, biz aýrylyşmaly bolduk, ýüregimiziň hasratyny diňe Hudaýymyz bilýär...we ş.m.” Köpler bu sözleri gözlerine ýaş aýlap aýtdylar. Ýudif bilen aýrylyşýandyklaryna hemmesi-de gynanýardy. Mesihiň wepaly gullukçysy hökmünde olaryň hemmesi-de ony gowy görüpdi. Aýralyk sebäpli gelen gussanyň üstüni, ene-atasynyň öýündäki çeken synaglaryndan we görgülerinden dynandygy baradaky şatlyk örtüdi.

Wagonyň açyk duran gapysynyň agzynda durup, özünü ugradyp galan Mesihdäki ýakynlaryna ýaglyjagyny bulap duranda, onuň kalbyny şatlyk we çuň tukatlyk duýgusy gaplap aldy. Öz kakasyndan ýekeje-de hoşlaşyk ýa-da ak ýol arzuw etme sözünüň çykmanlygy oňa diýseň agyr degdi. Otly bilen öz gyzynyň gidýändigini ol bilmeýän ýalydy, hatda adatça aýdylýan “sag boly” hem aýtmady.

Otly bat alyp gitdigiçe wokzaldan daşlaşýardy. Ýudif yzda galyp barýan şäheri synlap, wagonyň açyk duran gapysynyň agzynda ýene-de ep-esli wagtlap durdy. Bu şäherde ol soňky ýyllarda köp zady başdan geçirmeli bolupdy. Ol bu ýerde Süleýmana bolan ilkinji söýgini başdan geçiripdi we iň bagtly gelinlik bolupdy, şu ýerde-de, öz ýaş ýüregini hemişelik beren Rebbiniň we Halasgäriniň hatyrasyna, şol söýgüden yüz öwrüpdi. Bu ýerde durmuşynda ilkinji gezek agyr synaglary we adam ýigrenjini başdan geçirmeli bolupdy. Şol synaglar şeýle bir agyr bolupdy welin, eger Reb bolmadyk bolsa, onda onuň özi olaryň hötdesinden gelip bilmezdi. Bu ýerde, ýagny şu şäherde, ol çyn ýürekden söýýän ene-atasy, uýalary, öz halky bilen gatnaşyklaryny kesmeli bolupdy. Gökdäki, geçip gitmeýän, zatlara ýetmek üçin ol ýerdäki, wagtlaýyn, özüne gymmat we mähriban bolan zatlaryň hemmesinden el çekmeli bolupdy.

Bu zatlaryň hemmesi Ýudife güýçli, gahrymançylykly içki göreşsiz we öz bähbidinden el çekmesizlikli ýetdirmedi. Diňe Rebbe bolan çyn söýgi hemme zatlara döz gelmekde, saýlap alan ýolunda durmakda, onuň ejiz ýüregine batyrylyk berdi. Indi ol—öz dogduk öýünden, halkynyň arasyndan kowlan adam!

Bu zatlaryň pikirini edende, onuň ýüregi tukatlykdan ýaňa

ýene-de sançdy hem-de solgun ýaňagyndan uly gözýaşlar syrygyp akdy. Ol uzaklarda gizlenip barýan şähere soňky gezek seretdi, şonda agyr dem onuň gursagyndan atylyp çykdy. “Hemme zatlar, belki-de, hemişelik hoş galyň”—diýip, ol daşyna çykaryp aýtdy-da, wagona girdi.

Wagonyň küpesinde hiç kim ýokdy. Birazrak wagtlyk ýeke bolup biljekdigi üçin Ýudif şatlandy we Rebbe minnetdarlyk bildirdi.

“Ine menem Ybraýym ýaly, mysapyr hem gelmişek boldum. Hemmeler—ýakynlarym, dostlarym—yzda galdy. Ybraýymy we Öz wepaly gullukçylaryňy taşlamadyk, indi ejizjek gullukçyňam taşlamajak Halasgärim, Saňa şöhrat”—diýip, gyz pikir etdi. Ýudif gysgajyk dogra edenden soň, imanlylar ýygnaşygynda, agyr synag günlerinde öz otagynda ýekelikde aýtmagy gowy gören aýdymyny ýuwaşjadan ýakymly sesi bilen aýdyp başlady.

Mundan beýläk Öz ýanyňa al meni.

Ýaşayyş ýolundan ýöretgin Rebbim.

Men Seniň ýodaňdan gidip bilmezdim,

Sen meň bilen bolsaň berkdirin Rebbim.

Bu aýdym ýakyp barýan dileg ýaly bolup, Ýudifiň ýüreginiň jümmüşinden çykdy. Özüne ýüregini bagyş edenler bilen hemişe, asyrlaryň ahyryna çenli bile bolmaklygy wada beren Reb, Ýudif babatda hem wadasyna wepalydy.

Gowy çopan hökmünde Ol Özünüň ýalňyz guzujygynyň aladasyňy hem edýärdi. Ýudif hemişe, islendik ýagdaýda Onuň döşünde rahatlyk tapyp bilýärdi. Ol synag günlerinde hemme zatda we doly Oňa bil baglamaga endik edinipdi. Edil şonuň ýaly, häzirem özüniň näbelli geljegini dolulygyna Oňa ynanyşygy. Nätanýş şäherde özüni ilki bolup garşy aljak dostunyň, G. şäherinden Ugradanyň, häzir hem ýolda gorap Barýanyň Özi boljakdygyny Ýudif bilýärdi. Hudaý Öz perzentleriniň girişini-çykyşyny ýerde gorajakdygyna söz beripdi ahyryn!

Ýudifiň Hudaýa baglan umydy puç bolup çykmady. Hudaý, dogrudanam, ony taşlamandy. Ýudif Onuň hatyrasyna ene-atasyny, öýüni we halkyny terk edip gaýtdy, indi bolsa ýüz esse köp doganly boldy. Ol diňe bir ady boýunça däl-de, eýsem, düzümine Hudaýa bolan

ynamy we Rebbe bolan imany arkaly giren ýer ýüzünde ýaşayan ähli milletleriň wekillerinden ybarat bolan, Rebbe hakykatdan degişli bolan, Oňa çyn ýürekden gulluk edýän, başga halka goşuldy. Elinde birnäçe mesihiniň salgysy hem-de M. şäherindäki ýygnyşygyň wagyzçysyna ýazylan haty bolan Ýudif, wokzaldan göni soňky salga gitdi. M. şäherindäki bütün ýygnyşyk we mesihi ýaşlar, Ýudife häzirki ýagdaýynda kömek etmek üçin elinden gelenini edýärdi.

Şolaryň kömegi bilen Ýudif şäher guramalarynyň biriniň konselýariýasynda özüne iş tapdy. C. şäherinden gaýdanda, şeýle hem täze ýerde Rebbiň çagalary tarapyndan görkezilen söýgi onuň ýüregini gaty tolgundyrdy we Rebbe minnetdarlykdan dolup daşdy. Mesihileriň bu aladasynyň we söýgüsiniň kömegi arkaly ol Reb Mesihe bütün ýüregi bilen ýapyşdy, imanda berkeddi, Onuň halkyny has-da güýçli soýdi we şol maşgalanyň agzasy boldy.

Ýudifiň M. şäherindäki durmuşy Hudaýyň ak patasyndan doludy. Ol indi onuň gören görgüleriniň öwezini doldurýan ýalydy. Güzerany üçin gazanç edýän we hiç kime garaşly bolmadyk Ýudif, hiç bir kynçylyksyz Hudaýa gulluk edip bilýärdi. Ýudif, dogrudanam, çyny bilen gulluk etdi. Gysga wagtyň içinde mesihi ýaşlar toparynyň agzasy bolup, ol hora kömek etdi. Çagalary söýýändigini üçin ol ýekşenbe mekdebinde işlemäge başlady. Ýaşlar ýygnyşyklarynda, ýygnyşyklarda we sähelçe mümkinçilik bolan ýerde Mesihe şaýatlyk etdi.

Ol sözi bilen şaýatlyk eden zadyny iş ýüzünde-de görkezýärdi. Hiç hili agyr hyzmaty bilmän, hiç zada zar bolman ulalan gyz indi güýjünde baryny edip, ejizlere we işe ýarawsyzlara kömek etmäge çalyşýardy. Mesihi uýalar topary bilen bilelikde ol syrkawlaryň öýlerine barýardy, olara seredýärdi, edip bildiginden kömek edýärdi. Ýakynlaryna we mätäçlere berlen bu kömekler özi we beýlekiler üçin uly şatlyk hem ak pata bolýardy. Onuň sadaja ýakynlaryna hyzmat etme tagallalary, ýaşlar toparyndaky doganlary hem özüne çekdi. Şeýdip, Ýudif bu topara şatlygyň we ak patalaryň täze akymyny getirdi.

Bahar geldi. Ýene-de hemme zatlar gülledi we ýaşyla bürendi. Guşjagazlaryň şadyýan aýdymларыndan dolan tokaýlar we çemenzarlyklar özleriniň toý lybasларыny geýdiler. Uzaga çeken sowuk gışdan soň ýaşayş täzededen direlen ýaly boldy. Käwagt mesihi ýaşlar

bilen şäheriň daşyna dynç almaga gidende, tebigatdan lezzet alýan Ýudif, indi ýeri doňduryp barýan sowukdan azat edeni üçin, şeýle hem, öz ýüregini sowukdan, ölüm tümlüğinden we günäden halas edip, kalbynda täze ýaşayşy döredendigi üçin öz Ýaradyjysyna öwgi aýtdy. Ýudifiň ýüreginde-de baky bahar, ebedi kuýaş başlandy. Günäli durmuşyň we ölümiň buz ýaly örtügi hemişelik serpildi!

“Ýaşayş, ýaşayş başlandy! Ýaşayş”—diýen ses Ýudifiň ýüreginde ýaňlandy. Ol hakykatdanam ýaşayşa ýetipdi. Ol diňe özi ýaşayşa ýetmek bilen çäklenmän, eýsem, ony daşyny gurşap alan ruhy taýdan öli adamlara ýetirmäge-de çalyşýardy. Baýramçylyk günleri ol kiçijik mesihi ýaşlar toparlary bilen şäheriň golaýyndaky obalara gitmegi gowy görýärdi. Şol ýerde ol ýygnanan sowatsyz, ýönekeý adamlara Injilden Reb baradaky bölekleri söýgi bilen okap berýärdi. Mesih barada hiç zat bilmeyän bu sadaja adamlar oňa şeýle ýakyn bolup görünýärdiler. Ýehudylyga ynanýanlar diýen ady alan bolsalar hem, olara özleri üçin haçda ölen Halasgäri barada hiç aýdylmadyk bu adamlara Ýudifiň nebsi agyrýardy. Ozal şäherde ýaşap, hemişe ýehudylaryň içinde bolan Ýudif ýönekeý rus halkyny asla bilmeyärdi. Berk ýehudy ruhunda terbiýelenendigi üçin ol bu halka, Hudaýa garşy bolan butparazlar hökmünde garaýardy. Emma bu halk bilen ýakynan tanyşanyndan soň, ol bütin ömrüni oňa bagyş etmäge-de taýýardy.

Isanyň Ysraýylyň Mesihi dældigini subut edip, prawoslaw, katolik we beýleki dinlere ynanýanlary Onuň yzyna eýerijiler hökmünde görkezzen atasy bilen bolan gürründeşligi Ýudif ýadyna saldy. Şonda Ýudif olaryň ýehudylary näme üçin ýigrenýändiglerine, şeýle hem, öz aralarynda dürli dawalary, dini we beýleki uruşlary alyp barýandyklaryna, biri-birlerini yzarlap ýok edýändiglerine gowy düşündi. Mesihiň adyny düşünmän göterýän bu görgüli adamlarda indi ol, edil ýehudylar ýaly, Mesihiň garşydaşlaryny gördi. Bu adamlaryň hem edil ýehudylar ýaly, Mesihi, Onuň Injilini bilmeyändiglerini, Mesihiň dünýä üçin açan söýgüden doly durmuşynda ýaşamaýandyklaryny Ýudif gördi. Bu düşünje onuň ýüregini Mesih barada has-da köp şaýatlyk etme isleginden püre-pür etdi. Ol hemişe şeýle etmäge hem çalyşdy.

Prawoslaw rus halkynyň arasyndaky iş bilen bilelikde Ýudifiň ýüreginde öz halkyna, ýagny Ysraýyl halkyna, bolan gyzgyn söýgi

hem ýaşaýardy. Ýygnanyşyklarda bolşy ýaly, şäherde-de, ýehudylar bilen duşuşan mahaly, onuň Halasgär Isa Mesih hakda şaýatlyk etmäge synanyşan gezeklerem boldy. Emma ol olardan hemişe kinaýaly güлки bilen duşmançylyk alýardy. Ýönekeý adamlara Mesih barada gürrüň berende bolsa, başgaça bolýardy—olar ony uly üns we gyzyklanma bilen diňleýärdiler. Ýygnanan aýallaryň biri-birleriniň yzyndan gözlerinden çogup çykýan ýaşlaryny süpürýändiglerini ol görýärdi.

Mesihi ýaşlar toparynda Ýudif hemişe obalara gitmekligi teklipl edýän agza bolýardy. Haýsydyr bir oba gitmeklik bellenen gün haçan gelerkä diýip, ol şol günün gelerine sabysyzlyk bilen garaşýardy.

Bir gezek mesihi ýehudylardan bolan bir missioneriň wagyz eden çagyryş ýygnanyşygyndan soň, birnäçe adam ýerinden turup, agza hökmünde özlerini ýygnanyşyga kabul etmegini ýygnakdan sorady. Bu teklipl Ýudifiň hem ýüreginde şeýle islegi oýardy.

Ýygnanyşyga birleşme pikiri onuň kellesine özalam birnäçe gezek gelipdi. Onuň ýüregi köpden bäri Mesihe degişlidi, ýöne ol entegem mesihi ýygnanyşygyň agzalygyna kabul edilmändi. Ähli mesihileriň özüni dogany hasaplaýandygyny, söýýändigini ol bilýärdi, olaryň, mesihiler hökmünde, hemmesiniň suwda çokundyrylma arkaly ýygnaga kabul edilendiklerini hem bilýärdi. Hudaýyň Sözüni öwrenip, özüniň hem şeýle etmeginiň zerurdygyny ol gördi. Emma şol güne çenli, soňky ädimi ätmeklige gaýraty çatman durdy. Ony ýygnanyşygyň agzalygyna girmeklikden iki sebäp saklapdy. Birinjiden, ol entek özüni imanda berkän hasaplamaýardy we mesihilik ýolunda ýykylaryndan gorkýardy, şeýdibem, haýsydyr bir ýygnagyň agzasy hökmünde mesihi dälleriň özüne gyjalat bererinden çekinýärdi. Ikinjiden, bu ädimden ony ejesine bolan gyzgyn söýgüsi saklaýardy.

Ýygnanyşyga doly birleşmek bilen, entegem hat alşyp duran enetasy bilen arasynyň gutarnykly kesiljegine ol düşüňýärdi. Emma indi, beýlekileriň gelen kararlaryny görüp, suwda çokundyrylmanyň wajyplygyny bilenden soň, ahyrsoňy, bu ädimi ätme kararyna geldi. Suwda çokundyrylmadan soň ol özüniň Ysraýyl halkyndan we onuň dininden gutarnykly daşlaşdy. Içki daşlaşma bireýýäm bolup geçipdi, indi ol muny, aç-açan mesihilige birleşmek bilen, daşky görnüşde hem amala aşyrdy.

Ýerinden turup, özüniň hem ýygnanyşygyň agzasy bolma

kararyna gelendigini aýtdy. Bu çözgüt hemmeler tarapyndan uly şatlyk we Hudaýa minnetdarlyk bilen kabul edildi. Şeýdip, Ýudif, özüni geçmişi bilen baglanyşdyryp duran soňky sapagyny üzdü-de, Rebbiň Özünüň görkezzen täze durmuş ýoluna ymykly düşdi. Ol yzyna seretmän, bu ýoldan gitme kararyna geldi...

* * * * *

Ýudifiň ene-atasynyň öýünden çykyp gaýdyp, M. şäherine gelenine eýýäm bir ýyl geçdi. Kāwagt ol ejesi we uýalary bilen hat alyşýardy. Ejesinden gelen her bir hat oňa ata-babalarynyň dinine, öz halkyna we ene-atasynyň öýüne gaýdyp gelmäge edilen täzededen-täze ýalbar-ýakarmalary we haýyşlary getirýärdi. Ol her gezek şol hatlary okanda aýy göz ýaş dökýärdi. Ýudif her gün olaryň hem Rebbe gelmegini sorap, Hudaýa çyn ýürekden doga edýärdi. Ýöne olardan gelýän hatlar, ene-atasynyň ýüreginiň Hudaýdan näderejede daşdadygyny görkezýärdi.

Kakasy täjirçilik işleri bilen iki gezek M. şäherine gelende, Ýudifiň ýanyna hem gelip gidipdi. Ol gysga wagtlyk gelip gidýärdi. Kakasy hemişe sowuksalady we gazaplydy. Ol gyzynyň gyzyklanmalary barada hiç haçan soramaýardy we gürelemeýärdi. Saglygynyň nähilidigini, nähili ýaşaýandygyny sorap, ejesiniň we uýalarynyň adyndand salam aýdanyndan soň ol derrew hoşlaşmaga hem-de gitmäge howlugýardy.

Ejesi soňky hatlarynda tutanýerlilik bilen onuň öýe gelmegini haýyş edýärdi. Ýene bir gezek ejesini we uýalaryny görmeklige köpden bäri teşne bolup ýören Ýudif, indi bu duşuşykdan gorkýardy. M. şäherine gelen kakasynyň beýleki ýehudylardan özüniň durmuşy, mesihilige bolan garaýşy barada bilmäge synanyşandygyny ol bilýärdi. Ýudifiň suwda çokundyrylyp, mesihi ýygnyşygyna birleşendigini entek ejesiniň bilmeyän bolmagy ahmal, ýöne onuň bu barada soraymagy mümkindi. Bu bolsa ony hemme zatdan betergorkuzýardy.

Şonda-da, ejesiniň haýyşlaryna we ýüreginiň emrine boýun bolup, bir aýlyk rugsat alandan soň ol öýüne gidýär. Ol ene-atasynyň öýüniň ýanyna gelende şatlyk we nähilidir bir düşnüksiz birahatlyk duýgulary onuň ýüregini gaplap aldy.

Ejesi bilen uýalary ony uly şatlyk we söýgi bilen garşy aldylar. Hemişe bileje berk dostlukda ýaşamaga öwrenişen, ine indem bir ýyl gowrak wagt bäri hem onuň bilen aýralykda bolan ýakynlary onuň gelerine sabyrlylyk bilen garaşýardylar. Ejesiniň ýüreginde bolsa, şu wagta çenli ýakynlary bilen aýralykda ýaşap, güzeranyny dolamak üçin gazaň etmegiň nämedigini bilen Ýudif ahyrsoňy öz haýyşlaryna boýun bolup, yzyna dolanar diýen umyt ösýärdi.

Ene-atasynyň öýünde geçen birnäçe gün onuň üçin gaty gowy geçdi. Uýalary geçen wagtyň dowamynda bolan zatlary habar bermäge çalyşýardylar. Rut gimnaziýany tamamlapdy. Ol indiki ýyl uniwersitetiň medisina fakultetine okuwa girmäge taýýarlanýardy. Indi ol bu barada Ýudif bilen köp gürrüň edýärdi.

—Sen entek M. şäherinde ýaşabersň nähili gowy bolardy. Menem ol ýerde okajak. Şonda biz ikimiz bir jaýda bileje ýaşardyk— diýip, ol käwagt gürrüň edýärdi.

Ýudif hem uýalaryna köp zat aýtmak isleýärdi. Bu babatda özi ýaly, uýalary hem onuň gzyklanmalary barada soramakdan gaça durmaga çalyşýardylar. Ejesi birneme saklanmaga çalyşýan bolsa-da, hemişe Ýudif bilen gatnaşyklarynda mylaýymdy. Şeýle-de bolsa, Ýudifi we uýalaryny, onuň häzirki wagtda ýehudylyga bolan garaýşy baradaky wajyp mesele hemişe alada goýýardy. Ýudif öz hatlarynda ejesiniň jynyny atlandyrmajak bolup, bu zatlar barada hiç zat ýazmaýardy.

Bu mesele ilkinji ýekşenbe güni öz-özünden çözüldi dururberdi. Bu gün kakasynyň dükany kada boýunça ýapyk bolmalydy. Weýnbergler hem maşgala bolup teatra gitmekçi boldular. Özleri bilen gitmek isleýändigini ýa-da ýokdugyny öňünden Ýudifden hiç kim soramady. Ýöne gitmeli wagt gelip, hemmeler geýnib başlanda ol özüniň öýde galjakdygyny aýdýar. Şonda kakasynyň ýüzi üýtgäp gitdi, ejesi bolsa närazylykdan ýaña gyzaryp, Ýudifiň ýüzüne geňgalyjylyk bilen seretdi. Bu ýagdaý in gowy görnüşde Ýudifiň gzyklanmasyna şaýatlyk etdi. Olar özleriniň garaşýan üýtgeşikliginiň bolmandygyny, öňkiligine galýandygyny gördüler.

Şu aňşamdan başlap, gatnaşyklar ýene-de dartgynlaşdy we sowuk ýagdaýa geçdi. Bu wakadan üç gün geçenden soň, gündizki sapaklaryny gutaryp gelen uýalary Ýudifiň otagyna girýärler. Gündiz olar teatra gitmändiginiň sebäbini soramaklyga dil düwşüp diler

hem-de öz aralarynda doganyň gzyklanmasy diýip atlandyran samsyklygyny taşlamaklyga ony yrma kararyna gelipdiler.

Ýudif eýýäm uýalary üçin köpden bäri doga edip, Mesih barada olar bilen açyk gürrüň etme pursatyny bermekligi Hudaýdan sorajardy. Uýalarynyň başgalar tarapyndan özüne garşy pikirler bilen ýaraglanandygyny, öz aýtjak zatlaryna asla gulak asma-jakdyklaryny bilendigi üçin ol bu gürrüňdeşligi özi başlamakdan saklanjardy. Uýalarynyň bu gezekki öz ýanyna gelmesini Ýudif iň amatly ýagdaý hasaplady. Olary diwanda öz ýanynda oturdyp, aýtmak islän zatlarynyň hemmesini diňländen soň, ol teatra gitmändiginiň sebäbini, şeýle hem, öz gzyklanmasynyň samsyklyk ýa-da güýmenje däl-de, Rebbiň erkini oýlanyşykly ýerine ýetirmeklikdigini söýgi bilen mylaýym düşündirdi.

Indi öz ýanyndan hiç haçan aýyrmadyk Mukaddes Kitabyny eline aldy-da, Ýudif, indi özüne gaty tanyş bolan, Mesihiň gelmegi bilen baglanyşykly bolan Hudaýyň Ysraýyla beren wadalaryny biri-biriniň yzından uýalaryna okap berip başlady. Ol Hudaýyň Nasrally Isanyň teninde ýere gelendigi, Ysraýyllylaryň: “Biz Onuň öz üstümüzden patşalyk etmegini islemeýäris” — diýip gygyryşyp, Ony ret edendigi, soň Golgotada haça çüýländigleri barada hem okap berdi. Soň ol uýalarynyň önünde ýüregini açyp, çagalıkda Hudaý baradaky soraglar bilen meşgullanandygyny aýtdy. Atasynyň myhmançylyga gelen ruhanylar bilen “Ýeşuwa” barada eden gürrüňini tötänden eşidendigini, şonda olaryň biriniň Isanyň hakykatdan hem Ysraýylyň Mesihidigini nygtap aýdanyny eşidendigini gürrüň berdi. Şol wagt ol Ruta seredip, atasynyň daçasynada bir gije ukudan oýananynda penjiräniň önünde özüniň oturanyny görendiginiň ýadyna düşýändigini ýa-da ýokdugyny sorady.

Ünsli diňläp oturan Rut sesini çykarman kellesini atdy.

—Şondan soň,— diýip, Ýudif gürrüňini dowam etdirdi,— Mesih we “Ýeşuwanyň” aslynda Kim bolandygy baradaky pikirler menden köp wagtlap aýrylmady. Käwagt men hemme zady unudýardym, ýöne olar ýene täzedan gaýdyp gelýärdi. Men özümiziň ýehudy Mukaddes Kitabymyzy ünsli okamaga başladym. Şonda Isanyň, hakykatdan hem, Ysraýylyň Mesihidigine göz ýetirdim. Onuň ýerdäki durmuşyny, ylaýtada, Işaya pygamberiň kitabynyň 53-nji baby açyk görkezýär. Ine ol!...— diýip, Ýudif bu baby okaýar.— Onuň Mesihidigine göz

ýetirsem-de, men Ol barada we Onuň durmuşy barada gaty az bilýärdim. Men diňe atamyň Onuň ejir çekişi, ölümi barada beren gürrüňni bilýärdim. Onuň eýwanda beren şol gürrüňi, belki, siziň ýadyňyzdadyr? Elbetde, ol şonda “Ýeşuwanyň” ýalançy bolandygyna, Öz günäsi sebäpli ölendigine ynandyrypdy. Emma meniň gözlän Rebbim, kalbymyň teşne bolan Rebbi meni, siziň bilşiňiz ýaly, mesihi ýygnaýygyna alyp bardy. Ol ýerde men ilkinji gezek Isa Mesih baradaky hakykaty eşitdim. Men Onda Ysraýylyň Mesi-hini, Perwerdigäriň Ogluny doly gördüm. Şol pursatdan başlap hem ýüregim durşuna Onuňky bolup galdy. Indi meniň maksadym Ol hakda, Onuň Özi barada hiç zat bilmeyänlere we Özüni kowýanlara bolan söýgüsi hakda şaýatlyk etmekdir.

Meniň eziz uýalarym, Rut bilen Sara, siziň haçan hem bolsa bir wagt öz ýüregiňizi Oňa bermegiňizi men nähili isleýärin. Munuň iru-giç şeýle bolmagy üçin men Halasgärime köp doga edýärin—diýende, Ýudifiň gözleri ýaşdan doldy. Ol ýanynda oturan uýalaryny oğsap gujaklady.—Siziň ýürekleriňizde özüme bolan ýigrenjiň giz-lenip ýatandygyny görmeklik maňa agyr düşýär. Meni diňe bir zat köşeşdirýär, siz muny bilmän edýärsiňiz. Meniň kanun boýunça daş-lanylmaga mynasyp bolan, Hudaýdan daş düşen pyrryldakçydygymy siziň aňňyza guýdular. Bu gün men birinji gezek size ýüregimi açyp bildim. Meniň sözlerimi nähili kabul etseňiz, bu siziň öz işiňiz, siz indi çaga däl, hemme zat barada özüňiz ölçerip-döküp bilýärsiňiz. Ýöne bir zady sizden haýyş edýärin: maňa beýle gazaply daramañ. Bu kera-matly kitaby özüňiz okap başlaň, şeýtseňiz Rebbiň Özi size açylar.

—Meni bagyşla Ýudif,—diýip, onuň sözünü bölen we boýnundan gujaklan Rut, gözlerini ýaşa dolduryp aýtdy.

—Meni-de bagyşla,—diýip, Sara hem aglap durşuna aýtdy. Üç uýa ep-esli wagtlap gujaklaşyp oturdylar. Diňe ýuwaşjadan çykýan agy ümsümligi bozýardy.

—Biz näme üçin bölünişdik?—diýip, Ýudife has ýakyn gysmyllyran Sara, gözýaşlaryň arasynda pyşyrdady. Biziň aramyza agzalalyk bilen ýigrenç salan adamlar nähili zalym ekenler!

—Ýudif, seniň häzirki gürrüň beren zatlaryň barada biz hiç zat bilmändik. Hudaý baradaky pikirler hiç haçan meni gyzyklandy-rmandy, ýöne men indi bir zady bilýärin,—diýip, Rut dillendi,—nähili ýagdaý bolanda-da, seni bütin ýüregim bilen söýmegimi bes etmerin.

Eger şu güne çenli meniň ýüregimde saňa garşy bir zat bolan bolsa, onda ýene bir gezek senden haýyş edýärim, meni bagyşla Ýudif. Goý, Hudaýyň saňa kömek etsin we ak pata bersin!

Uýalar Ýudifi ýeke galdyryp, öz otaglaryna darganlarynda, gije sagat birler töweregidi. Uýalary Ýudifiň otagyndan onuň bilen doly ýaraşyp, gerek bolan ýerinde başga adamlaryň çozuşlaryndan ony gorama niýeti bilen çykdylar.

Ýeke galan Ýudif, özüne bu gije, köpden bäre arzuw edip ýören zadyny amala aşyryp, Özi barada uýalaryna aýtma mümkinçiligini berendigi üçin Rebbe çyn ýürekden minnetdarlyk bildirdi. Ýudifiň köpden bäre edip ýören dilegini Ol eşidipdi. Uýalarynyň özi bilen doly ýaraşyp gidenine ol diýseň şatlandy.

—Sen nähili mährem we soýgä baý meniň merhemetli Halasgärim! Meni hemişe ejizjek guşuň çagasy kimin, Öz keramatly ganatlaryň penasynda saklaýarsyň we maňa kömek edýärsiň. Meniň ene-atamy, uýalarymy Öz gullaryň we şagirtleriň et! Maňa öň, häzir hem, açylyşyň ýaly, Öz şöhratyňda we söýgiňde olara-da açyl. Goý, olar hem paralanan Saňa nazaryny diksin. Hemme zat üçin Saňa alkyş, meniň Hudaýym!—diýip, ol Reb bilen söhbetini gutardy.

Iki gün geçdi. Ejesi bilen Rut myhman otagda otyrdy. Maşgalanyň beýleki agzalary yokdy. Ýudif mesihileriň doga ediş ýygnaşygyna gidipdi. Eneli gyzyň arasynda çynlakaý gürrüň gitdi.

—Senem mähriban doganyňyň zyy bilen gitmekçi bolýan-a däl-siň-dä?—diýip, ejesi ara düşen gysga dymşlykdan soň gyzyna gaharly gözleri bilen seredip sorady.

—Ýok eje, ýöne meniň göwnüme bolmasa, Hudaýa bolan ynamy üçin Ýudife şu güne çenli beren azarlarymyz örän adalatsyz we adamçylykdan çykmaklyk bolýar.

—Ol ata-babalarymyzyň Hudaýyny taşlap, haýsydyr bir ýalança ynanýar—diýip, ejesi has-da gaharlanylýp gyzyna seretdi.

—Ýok, eje, beýle däl. Ýudifiň nazarynda “Ýeşuwa” ýalançy däl-de, Ysraýyl halkynyň Mesihi; ol muňa ynanýar. Eger ol ýalňyşýan bolsa, onda Hudaýyň Özi hem ony jezalandyryp bilýär. Náme üçin biz oňa rehimsizlik bilen beýle azar berýäris? Gaýtam, ol has gowy adam bolupdyr: ol edil hakyky perişde ýalyjak. Bizniň hemmämiz ony ýigrenýäris we azar berýäris. Ol bolsa hemme zady kiçigöwünlik bilen çekip, hemmämizi edil öňküsi ýaly söýmegini dowam etdirýär.

—Beýle size näme bolýar?—diýip, özüni mundan artyk saklap bilmedik ene gahar bilen gygyrdy.—Siz edil dil düwşen ýaly. Dűyn Sara maña edil şunuň ýaly aýdymy aýdyp berdi, bu gün bolsa sen aýdýarsyň. Ol pyrryldakçy sizi-de öz ýoluna düşürüp azdyraýdymy? Wah, näme üçin men ony öýe çagyrdym diýsene.

—Ýudif hiç kimi-de azdyranok. Iki gün mundan ozal Sara ikimiz onuň bilen gürlleşdik. Şonda doganymyzy ýigrenmäge esasyň ýokdugyna göz ýetirdik. Gaytam biziň hemmämiz ony söýmeli, sebäbi ol bizi şeýle güýçli söýýär.

—Eý Taňrym, ol eýýäm bulary-da azdyrmaga ýetişipdir. Men näme üçin beýtdim, näme üçin ony kabul etdim? Rut, sizem onuň aýdan zatlaryna gulak asyp, sözlerine ynanaýdyňyzmy? Wah, ine, näme üçin Sara maña ol barada gürläpdir, ine, näme üçin siziň ikiňizem ony gorayarsyňyz!—diýip, ejesi göz yaş döküp nalap başlady.

—Agşamyňyz haýyrly bolsun!—diýip, içerik Weýnberg girýär.—Beýle gaty ses bilen siz näme barada gürrüň edýärsiňiz? Rahil, saňa näme boldy? Näme üçin sen beýle gaharly görünýärsiň? Bu ýerde nämeler bolýar?—diýip, Weýnberg aýalyna ýüzlenýär.

Ejesi bilen bolan gürründeşligiň netijesinden, kakasynyň duýdansyz gelmeginden gorkan Rut, ýüzüni ak tam edip, aljyrap otyrdy. Ýudif bilen bolan gürrüňden soň olaryň ikisem, biri-birine duýdurman, dogany barada ejesi bilen gürlleşme kararyna gelipdi. Ýudifi gorajak bolup, özleriniň seresapsyzlygy bilen ejesiniň ýüreginde bu aýylganç tupany indi olar turuzdy. Bu gürrüňiň üsti bilen Ýudife diňe zeled ýetirendigine Rut indi düşündi-de, ýürekden gynanyp, kellesini aşak egip oturdy.

—Maña näme bolýar?—diýip, hanym Weýnberg soraýar.—Biziň maşgalamyz ýok bolup barýar. Waý, men nämeler etdim, nämeler etdim!—diýip, ol nala çekdi.

—Näme boldy diýýärim men saňa?—diýip, sabyr kasesi dolan Weýnberg soraýar.

—Wah, Dawut! Biziň öýümiziň üstüne nähilidir bir lagnat indi! Dinden çykan bu Ýudif, öýde bolan wagtynyň dowamynda, uýalarynyň ýüregine pyrryldagyň tohumyny ekip ýetişipdir. Dűyn Sara, bu gün bolsa Rut ony meniň önümde aklaýarlar we gorayarlar. Görüp otursam, ol eýýäm bular bilen gürlleşipdir. Ol geçen döwrüň

dowamynda birneme özüne gelendir, ýalňyşandygyna ökünýändir diýip umyt edipdim, emma hemme zat düýbünden başgaça bolup çykdy. Ol öz gyzyklanmasyndan el çekmek isleýärmí ýa-da ýok, biz şuny takyk bilmelidiris. Men ondan sorayynmy?

—Ony öýe çagyrmaly dälidigini men saňa duýdurypdym dälmi Rahil? Men Ýudif mesihi ýygnanyşygynyň agzasy bolandyr diýip, güman edýärim. Men soňky gezek M. şäherinde bolanymda, özümiziňkilerden ol hakda köpüräk biljek boldum. Şonda maňa onuň şol ýygnanyşygyň hemme işlerine gatnaşandygyny aýtdylar. Ol işleri bolsa diňe agzalar edip bilýär. Indi sen öz dikdüşdiligiňiň jebrini özün çek. Ony çagyran bolsaň, näme etseň et-de dynjak bol. Onuň yzyna düşüp ýöremek meniň-ä ýüregime düşdi. Men oňa edil ýat adama sereden ýaly seredýärim. Ol meniň üçin bireýýäm öldi.

—Dawut! Eýýäm Ýudif gutarnykly mesihi bolaýdymyka, hemme zat elden gidäýdimikä, hiç hili umyt ýokmuka?

—Men bilemok,—diýip, Weýnberg jogap berdi,—Men diňe öz düşünjämi we güman edýän zadymy aýdýaryn. Ýöne hemme zady bir çetde goýup, bu zatlar hakda gowusy onuň özünden soraly. Indi aýt, Rut bilen Sarany nämede aýyplaýarsyň?

—Ejeň aýdýan zatlary barada sen näme aýdyp bilersiň?—diýip, kakasy sessiz-üýnsüz oturan gyzyna ýüzlenýär. Kellesini galdyryp, kakasynyň ýüzüne sereden Rut şeýle jogap berdi:

—Bilemok kaka, Ýudif bizi hiç hili edibem azdyrmady. Bir-iki günlükde biz onuň bilen gürleşip gördük-de, ony ýigrenmäge hiç hili esasyň ýokdugyny gördük. Şonuň üçin hem biz bu barada ejem bilen gürleşmek isledik. Meniň bilýän we aýdyp biljek zatlarymyň hemmesi şu.

—Hawa, bir tarapdan-a sen gaty dogry aýdýarsyň. Biz ony ýigrener ýaly, Ýudif bize hiç hili erbetlik etmedi. Beýleki bir tarapdan ol Ýehowa tarapyndan berlen dini köp ýüzýlylyklaryň dowamynda dowam eden biziň şöhratly ata-babalarymyzyň dinine garşy gaty köp zat etdi. Geçen döwürleriň dowamynda biziň neslimiz näçe sany dine wepaly göreşijileri berdi. Ine şonuň ýaly nesilden dinden çykan gyz gelip çykdy. Şol din üçin onuň ata-babalary soňky damja ganyny dökmäge-de taýýardy. Ol biziň neslimiziň adyna ysnat getirdi. Biz indi Ýudifi nädip gowy görüp bilersiz? Biziň dinimiz munuň ýaly

adamlary daşlamagy buýurýar. Biz islendik dönügi ýigrenmelidiris. Öz halkymyzyň arasyndan dönük çykanda bolsa, ony aramyzdan ýok etmelidiris. Dogry, biziň häzirki ýaşayan ýurdumyzyň kanunlary bize beýle etmeklige ýol bermeyär, ýöne ony öz jemgyýetimiziň arasyndan aýyrmaklyga biziň hakymyz bar. Bu biziň gönüden-göni borjumyzydyr. Biz Ýudif bilen gatnaşmaly däldiris. Ýaňy-ýakynda men biziň hormatly ruhanymyza duş geldim. Onuň öýe gelendigini ol eşidipdir. Ol onuň ýehudylyga nähili garaýandygyny, näme üçin gatnaşýandygymyzy, näme üçin öýe goýýandygymyzy sorady. Elbetde, men onuň garaýýşlary barada entek belli bir zat bilmeyändigimi aýtmaly boldum. Eger ol pyrryldaga ynanmasyny taşlaman, gaýtam, oňa başgalary-da ynandyrmak isleýän bolsa, onda biz ony şübhesiz, mümkin boldugyça tiz, aramyzdan ýok etmelidiris. Ýudif nirede? Onuň bilen bu barada häziriň özünde gürleşmelidiris—diýip, ol aýalyňa ýüzlendi.

—Ol nirede? Ol öz dönük dostlarynyň arasynda bolsa gerek. Öz halky bilen maşgalasy oňa gerek дәl!—diýip, hany Weýnberg jogap berdi.

Ýudif ýygnanyşykdan öýüne gaýdyp gelende eýýäm gije sagat on ikileriň töweregidi. Ol ýygnanyşykda köp şatlyk tapdy, G. şäherinden gidenden soňky durmuşy we Rebbiň beren kömekleri barada gürrüň berdi. Indi özünüň şol ýygnanyşygyň agzasydygyny hem aýtdy. Ýudif üçin Rebbiň edenlerini eşiden mesihiler Oňa minnetdarlyk dogasyny etdiler hem-de mundan beýläk-de kömek bermegini we ak pata bermegini soradylar.

Wagtyň eýýäm gijäň bir wagtyna ýetendigi sebäpli, Ýudif ýygnanyşykdan gelýänçä garaşmadyk ene-atasy gutarnykly gürrüňdeşligi ertir aňşama goýdy. Ene-atasy bilen gürrüň ertesi gün boldy. Bu gürrüňdeşlik Ýudifiň ene-atasy bilen eden soňky gürrüňdeşligi boldy. Şondan soň ol olary görmedi. Olaryň indiki duşuşygy, belki, diňe tabydyň başynda bolar.

* * * * *

Bu aňşam Weýnberg dükanyny ýapyp, öýüne hemişekisinden ir geldi. Aňşamlyk naharynyň başynda hemme zat birhili manysyzdy, gürrüňem ugruna baranokdy. Ene-ata gaty agrasdy, ylaýtada,

howsalaly oturan ene birahatdy. Bütün günün dowamynda ol gyzy bilen duşuşykdan gaça durup ýöredi. Uýalary hem gussaly we sustupesdi. Ýudifi gorajak bolup edilen şowsuz synanyşyk olaryň ýüregini awadýardy. Olar bu gün gutarnykly düşnüşmekligiň boljakdygyny-da bilýärdiler. Şonuň üçin öňünden şol pursatyň ýakyn gelmeginden gorkýardylar. Agşamky bolan zatlardan, öňde duran düşnüşmeden Ýudifiň hiç habary ýokdy. Ýöne günuzyn nähilidir bir düşnüksiz gaýgy-hasratdan ýaña onuň ýüregi gysdy. Umuman, ol şol gün özüni erbet duýup ýöredi. Agşamlyk naharynyň başynda olam örän sustupes oturdy. Ene-atasynyň we uýalarynyň daşky keşbinden, onuň ýüregi nähilidir bir hasasadyň gopjakdygyny syzdy.

Agşamlyk naharyndan soň kiçi gyzlaryny stoluň üstüni ýygnaşdyrmak üçin goýup, kakasy Ýudifden ejesini hem alyp, öz otagyna girmegini haýyş etdi. Gapyny ýapyp, üçüsi bile galandan soň, Weýnberg gyzyna öz garşysynda oturmaga ýer görkezdi. Gysgajyk ümsümlikden soň ol gyzyna şeýle sözler bilen ýüzlendi:

—Ata-babalarymyzyň dinine gaýdyp geleriň ýaly, biz köp wagtyň dowamynda saňa kömek etmäge synanyşdyk, Ýudif. Seni öýden kowmaklyk, soňky serişde bolupdy. Ejeň ikimiz bu serişde seni aklyňa aýlar diýip pikir edipdik. Indi sen ýene-de birneme wagtlyk öýde bolmak üçin geldiň. Biziň seni göresimiz geldi. Ejeň bilen uýalaryň seniň bilen aýrallykda ýaşamak islemediler. Sen ýene biziň aramyza gaýdyp gelersiň diýip, ejeň entegem umyt edýärdi. Ýöne ine, ýalňyşyňa toba etmegiň deregine sen uýalaryň hem başyna ýetjek bolup ýörsüň. Biz indi senden belli-külli soraýarys: sen biziň, Hudaýyň, halkyňnyň ýanyna gaýdyp gelmek isleýärsiňmi? Ýa-da sen hudaýsyzlar bilen ýaşamagy dowam etdirmek isleýärsiňmi? Umuman, seniň gaýdyp gelmegiňe mümkinçilik barmy? Sen eýýäm ygynanyşygyň agzasy bolan-da däläsiň-dä? Özlerine goşulanlary olaryň derrew çokundyrýandygyny men bilýärim, sen çokunduryldyňmy ýa-da ýok? Seniň ene-ataň hökümünde, biz bu zatlaryň hemmesini seniň özüňden bilmek isleýäris. Senem bize hemme zady açyk aýdarsyň, biz seni diňlemäge taýýar!

Ýürek gysdyryjy ümsümlik aralaşdy. Tolgunmadan ýaña sandyraýan hanym Weýnberg, adamsynyň elinden berk ýapyşdy. Ýudif gözlerini ýokary dikip oturdy. Ol pikirinde doga edip, şu pursatda ýokardan kömege garaşýardy. Ahyrsoňy, nazaryny ene-atasyna gönükdirip, ýuwaş, ýöne aýgytly sesi bilen gürläp başlady. Onuň

sesinde dogumlylyk bilen ynamlylyk eşidildi:

—Ata-babalarymyzyň Hudaýyna gaýdyp gelmek? Kaka, eje, men eýýäm Onuň ýanyna gaýdyp geldim, Oňa iman etdim, häzirem Şoňa bütin ýüregim bilen gulluk edýärim.

Kakasynyň ýüzi diýseň üýtgedi, ýöne Ýudifiň sözünü bölmejek bolup, özünü saklady-da hiç zat diýmedi. Ýudif sözünü dowam etdirdi:

—Men öz uýalarymyň-da ünsüni Hudaýdan sowjak bolamok ýa-da haýsydyr bir pyrryldaga ýykgyň etdirjek bolamok. Men olara diňe bütin ömrüme öz Rebbime gulluk etmek isleýändigimi aýtdym. Şeýle etmek isleýändigim üçin özümiň in gowy görýän adamlarymyň hemmesiniň meni ýigrenýändigini ýüregimde sanjy döredýär. Meniň agzasy bolan ýygnagymyň adamlary, olary atlandyryşlary ýaly, hudaýsyzlar däl-de, adam tenini alyp, Hudaýyň günäsiz Guzusy hökmünde, Ysraýylyň we hemme adamlaryň günäsi üçin ölen Ýehowanyň çyn janköýerleri we gullukçylary. Suwda çokundyrylma barada, mähribanlarym, men şuny aýdyp biljek. Indi men hemişe we hemme zatda Onuň erikini berjäý etmäge we beren buýrugyny ýerine ýetirmäge taýýar. Ol şeýle diýýär: “Kim Oňa iman edip çokundyrlysa, halas ediler, kim iman etmese, höküm ediler“. Onuň Hudaýyň Ogludygyna we özümiň Halasgärimdigine men ynanýaryn, şonuň üçin hem Onuň ady bilen çokundyryldym.

—Eý, Taňrym Reb!—diýip, Ýudifiň ejesi ellerini döwere getirip, inläp aýtdy.—Men öz çagamyň agzyndan nämeleri eşidip otyryn! Men näme üçin seni dogurdymkam! Men häziriň özünde seni öz ellerim bilen bogup öldürem!—diýip, ejesi gahardan ýaňa ýüzünü üýtgedip, garşysynda oturan gyzynyň üstüne topuldy, ýöne adamsy onuň elinden ýapyşyp, olaryň arasynda durdy.

—Saňa nälet bolsun, men seni ene näleti bilen näletleýärim. Öz aýaklarymyň astynda seniň öli ýatanyňy görýänçäm, rahatlyk tapmaryn!—diýdi-de, ol huşundan gidip, poluň üstüne ýykyldy.

Ýudif ejesiniň ýanyna ylgap barjak boldy, ýöne kakasy gapyny görkezip, ony daşlaşdyrды-da, demi-demine sygman, gyryk sesi bilen gygyrды:

—Git! Oňa el degirmäge seniň hakyň ýokdur. Gözlerim seni görmez ýaly, git. Indi bu öýde seniň üçin ýer yok!

Aýalyny diwanyň üstünde ýatyrandan soň, ol gapyny açyp,

entegem gözlerini uludan açyp, doňan ýaly bolup galan gyzyny otagdan çykaryp kowýar...

Edil düýşdäki ýaly, huşsuz diýen ýaly, Ýudif öz otagyňyň gapysyna gelip ýetdi-de, ysgyndan gaçyp, düşegine özüni taşlady. Ejesiniň gahardan ýaňa üýtgän ýüzi entegem onuň gözüniň önünde durdy, näletli gorkunç sözleri gulagynda ýaňlanýardy.

Gapy açyldy welin, Ýudif hem gözünü açdy. Bosagada iki uýasy aglaşyp durdy. Ýudif ýerinden turup, krowatynyň bir gyrasynda oturanda, Rut aglap şeýle diýdi:

—Kakam bizi seniň häziriň özünde öýden gitmelidigiňi aýtmaga goýberdi. Ol ejemiň seni ýene bir gezek görmegini islemeýär.

—Öýden gitmeli?—diýip, Ýudif aljyrap gaýtalady.—Wiý, hawa, men näletlendim. Ejem meni näletledi!...—diýip, ol çalaja eşitdirip aýtdy.—Men häzir gitmelimi?

—Hawa, kakam aýtdy...

—Eý, Rebbim, meni taşlama!—diýip, Ýudif nalap diýen ýaly pyşyrdady.—Maňa güýç ber, men näme etmelidigimi bilmeyärin, maňa näme bolýar? Gitmeli? Nälet siňen?—diýip, onuň ak tam bolan dodaklary pyşyrdamagyny dowam etdirdi.

—Wiý, siz meniň giderime garaşýarsyňyzmy?—diýip, Ýudif entegem seslerini çykarman gapyda doganyny synlap duran uýalaryna ýüzlenýär.—Bolýar, men häzir—diýip, Ýudif derrew geýinmäge başlaýar. Özüniň hemme zatlaryny otagda goýup, diňe stoluň üstünde ýatan Mukaddes Kitaby alyp, olar bilen hoşlaşjak bolup, ol uýalary tarapa yöreýär. Ýöne olaryň ikisem yza çekilýär.

—Wiý, hawa, men näletlendim, siz maňa el degrip bilmersiňiz! Bolýa-da, hoş galyň, goý Reb ejeme, kakama we size ak pata bersin!—diýip, Ýudif edil düýşünde ýaly, çykylýan gapa tarap ýöredi. Uýalarynyň möňňürüp aglaýan sesleri ony soňky gezek olara garama meýbur etdi. Şeýdip, ol köçä çykdy...

* * * * *

Bahar aňşamy sowukdy. Gar eýýäm eräp başlapdy, ýöne şonda-da, gijelerine entek howa sowuk bolýardy. Sowuk howa onuň ýüzüne urdy. Birneme wagt durandan soň ol öwrülip, bir tarapa gitdi. Gündizlik ýaly ýagtylandyrylan köçelerde gezmeleşip ýören adam köpdi.

Käbirleri Ýudife çine-çine seredýärdi. Şäherdäki hemme ýehudylar onuň ene-atasynyň öýünde myhmançylykda bolup ýörenini bilýärdi. Olaryň hemmesi ondan daşraga çekilýärdiler. Indi oňa köp ýehudy ýaşlary duş gelýärdi, ýöne olaryň hiç haýsýsy oňa hiç zat diýmeýärdi, hemmesi ony görmedik ýaly bolup geçip gidýärdi.

Gowy ýagtylandyrylan köçäniň merkezi bölegini geçip, şäheriň çägeli çetine ýakynlanda, Ýudif çuň ukudan oýanan ýaly bolup, birden duran ýerinde sakga durdy.

Daş-töwerek imi-salalykdy. Bu tarapda ýaşayan işçi adamlar eýýäm ýatypdy. Diňe käbir öýleriň penjiresinden yşyklar görünýärdi.

—Maňa näme boldy, men nirä barýaryn?—diýip, ol daşyna çykaryp gürlledi. Ýañyja başdan geçiren zatlarynyň hemmesi derrew onuň göz önünden geçdi.

—Diýmek, meni näletlediler we kowdular!—diýip, Ýudif ýaşdan doly gözlerini, ýylpyldaşan ýyldyzlar sepilen asmana galdyrdy.—Rebbim, Sen meni Öz beýik tagtyňdan görýärsiň. Ejiz çagaň bolan meniň elimden tut-da, bu agyr pursatda maňa kömek et. Meniň bu dünýäde bütinleý ýalňyzdygymy Sen bilýärsiň. Meni ýeke goýma!

Hudaý bilen bolan gysgajyk gürründeşlik ony birneme köşeşdirdi. Indi ol arkaýyn pikirlenip bilýärdi.

“Häzir gije, otly indi ertir bolýar. Üstesinde-de, zatlarymam, ýekeje şaý pulumam ýok—hemme zat öýde galdy, men bolsa indi öýe gaýdyp baryp bilmeýärim. Iň gowusy, indi ýygnaýşyk wagyzçysynyň öýüne gideýin, şol ýerde bolsa Reb maňa näme etmelidigini görkezer“—diýip, Ýudif pikir etdi.

Ýudif gapyny kakandan soň gapyny açan wagyzçy, onuň garaşymadyk ýagdaýda we beýle giç gelenine diýseň geň galdy. Ýüreginde turýan elhenç göreşden ýaňa ýadan Ýudif, ýer görkezilerine garaşman, diwaryň ýanynda duran oturgyja özünü taşlap diýen ýaly goýberdi. Ol ömründe-de beýleki adamlaryň ýanynda aglamandy, ýöne häzir welin, onuň öz betbagtlygyny gizlemäge güýji ýetenokdy, joşup çykan güýçli agy ony bütin durky bilen titretti.

Wagyzçy, onuň aýaly we gyzy gözlerine ýaş aýlap we haýran galmak bilen, möňňürüp aglaýan Ýudife garap, uzak wagtlaý seslerini çykarman oturdylar. Onuň bir kyncylyga uçranyny olar duýdy. Oňki ezýetleri we synaglary onuň çydamllyk bilen çekenini hem

bilýärdiler, ýöne aglanyny welin hiç haçan hiç kim görmändi. Onuň öz öýlerine garaşylmadyk ýagdaýda we giç agşam gelmeginiň özi hem, ýañaýja bir erbetligi başdan geçirendigini aýdyp durdy.

Agynyň birinji möwjä geçip, Ýudif birneme köşeşenden soň, ol boýnuny iki sany mylaýym eliň sypaýandygyny duýdy. Ol aglamakdan ýaña gyzaran gözlerini galdyrdy—onuň ýanynda mekdepdäki jorasy Liza durdy. Ýudif birinji gezek Lizada Injiliň hakykatynyň nuruny görüpdü. Liza özüniň duýgudaşlykdan doly nazary we gözýaşlardan doly bolan ajaýyp, rahatlyk beriji gözleri bilen oňa seredip durdy.

—Saňa parahatlyk, mähriban Ýudif,—diýip, ol jorasyny ogşap aýtdy. Mesihniň söýgüsi bilen birleşdirilen uýalar, ýekeje söz hem aýtman, ep-esli wagtlaý gujaklaşyp durdular. Ahyrsoň köşeşenden soň Ýudif ýañaýja bolan wakany dostlaryna gürrüň berdi.

Wagyzçy stoluň üstünden Injili alyp, Isanyň Ýerusalime dabaraly girişinden başlap, Onuň ejir çekişine we ölümüne çenli bolan bölegi okady.

—Hormatly uýam,—diýip, ol Ýudife ýüzlendi,—biziň Ýaradyjymyz Öz ýaradanyndan nähili ejirleri görmeli boldy! Özünü haça çüýlänlerinde bolsa, Ol Özünü gynajyklar üçin doga edip: “Atam! Olary bagyşla, çünki näme edýänlerini bilmeýärler”—diýipdi. Biz, Onuň şägirtleri, Onuň ýoly bilen şol bir maksada barýarys. Biziň ýolumyzda-da Getsemani bilen Golgata durandyr. Bu gün seniň üçin Getsemani pursaty gelip ýetdi, seniň kalbyň gussa çekýär, ýöne gorkma. Ol seni berkider. Belki, wagtyň geçmegi bilen Golgata barmaly hem bolar, ýöne Ol şol ýerde hem seniň bilen bile bolar. Ol bu ýoldan bizden oň geçdi. Öňümüzden barýan we bizi ölüme, haçdaky ölüme çenli söýen Kişiden gözümüzizi aýyrmalyň! Şunuň ýaly pursatda-da biz Onuň göreldesine eýereliň! Goý gaýgy ýüreklerimize agram salmasyn, bizem Isanyň şägirtleriniň edişi ýaly, Getsemanide gaýgydan ýaña irkiläýmäli. Doga edeli, şonda Ol hemme zady ýeňip geçmäge bize kömek eder!..

Kiçjik öýüň diwarlarynyň içinden merhemet tagtyna, gaýgydan ýaña gysylan ýüreklerden uzyn we gyzgyn doga guýuldy. Reb tarapyndan we Onuň perzentleriniň dogasynyň kömegi bilen berkän Ýudif doly köşeşdi.

Edil Rebbiň barlygynda üýtgän ýaly bolan ajaýyp ýüzünde ýene-de şatlyk alamatlary peýda boldy.

Ertesi gün irden mesihiler tarapyndan ýola gerek bolan hemme zat bilen we hoşlaşyk ak patalary bilen üpjün bolan Ýudif yzyna, M. şäherine, gitdi. Bu onuň şu şäherde geçiren soňky säheridi. Indi ol çyn ýürekden gowy görýän ene-atasynyň, uýalarynyň, şeýle hem, ilkinji gezek öz Halasgärini tapan, Oňa özüniň ýaş ýüregini beren, iň külpetli synaglardan geçip, Oňa wepaly bolup galan ýeri bolan, iň gymmatly ýygnanyşygynyň galan yerinden hemişelik gitdi. Hawa, bu şäher onuň üçin, hakykatdanam, Getsemani göreşiniň ýeri boldy. Ol iman bilen Mesihe ýapyşyp, şol göreşde ýeňiji bolup çykdy.

—Sag bol, Ýudif, sag bol, biziň Rebdäki doganymyz. Biz bu durmuşda görüşermikäk? Ýa-da, belki, ol ýerde, göklerde görüşeris?— diýip, Ýudifi ugradyp duran köp mesihiler gözlerine ýaş aýlap aýtdylar.

Olaryň köpüsi ömrüniň ahyryna çenli Rebbe wepaly bolup galsalar, onuň bilen diňe ol ýerde, göklerde duşuşarlar.

5 BAP

ÖZÜNI ISA BAGYŞ EDEN GYZ

Missioner bilen duşuşyk.

Özüni ýakynlaryna bagyş etme kararyna gelmeklik.

Iş we onuň kynçylyklary.

Syrkawlyk.

M. şäherindäki ýygnyşykda birnäçe günün dowamynda güýçli galkynyş hokum sürdi. Russiýanyň beýleki böleginden bir Injilçiniň gelenine bir hepde dagy bolupdy. Onuň söýgä ýugrulyp ruhlandyrylan wagyz sözlери, jümmüşinde günä kök urup giden köňülleri-de hyjuwlandyrdy we täze durmuşa höwes döretdi. Köp adamlar günälerine toba edip, Rebbe geldiler. Mesihiler Mesih üçin köpüräk işleme we entek Ondan daşda bolanlary Rebbe çekme islegi bilen alawladylar. Köpler üçin bu günler päklenme we mukaddes bolma günleri boldy.

Iň soňky gün, gitmeziniň öň ýanynda hoş habarçy diňe ýygnyşygyň agzalary üçin wagyz etdi.

—Daş-töwregiňize serediň, tutuş biziň ýurdumyzda eýýäm birnäçe ýyldan bäri doganlyk ganlary dökülýär. Ölüm her gün günälerine toba etmedik ýüzlerçe, münlerçe janlary baklyga alyp gidýär. Tabydyň aňyrsynda olara name garaşýar?

Biziň ýurdumyz durşuna çogup duran wulkana ýa-da gazaply tolkunlary hiç köşeşmeýän deňze meňzeýär. Serediň, bu deňizde näçe sany gurban bolýan ýüzüji bar! Şu deňizden eşdilýän gutulyş baradaky çagyryşa gulak asyň. Duýduryş signallary her bir şäherden, obadan, öýden, Buzly Ummanyň kenarlaryndan başlap, tä ýalyňly Kolhida çenli hem eşidilýär. Ýöne gark bolup barýan bu adamlara kim doganlyk elini uzatmaly? Bu iňňildilere kim nazar salmaly? Biziň

günlerimizdäki hemme adamlar biri-birlerine garşy ýaraglanan.

Biz, mesihiler, edil öz Rebbimiz we Mugallymymyz ýaly, gitmeli dälmidiris? Biz, belki-de, öz janymyzy orta goýup, heläk bolup barýan jany azgynçylygyň we günäniň häkimliginden halas etmek we alyp çykmak üçin, gaýduwsyzlyk bilen adam erbetliginiň we ar almasynyň möwç alýan tebigy hadysasynyň içine özümizi oklamaly dälmidiris?

Biziň gudraty güýçli Rebbimiziň we Halasgärimiziň jany diňe bir ýerde däl-de, eýsem, bütin älem-jahanda gymmatlydy. Ol şol gymmat janyny bizi halas etmek üçin berdi. Näme biz janymyzy gaýgyraýmalymy? Ony beýlekileriň gutulyşy üçin bermeli dälmidiris? Elbetde, indi amatsyzlyklara döz gelip bilmeýän gartaşan, maşgalasy bolan mesihiler gidip bilmez. Ýöne siz, meniň ýaş uýalarym we inilerim! Siz entek güýç-kuwwatdan doly, siziň üçin hiç hili böwet ýok, siz azat. Adamlar pida bolýarlar! Reb çagyryýar, kim gidýär? Reb: “Men kimi goýbermeli”—diýýär.

Bu gün Ol meniň üstüm bilen size ýüzlenýär. Biziň bilen kiçijik topar bolup, oba-oba, şäher-şäher aýlanyp, Hoş Habary wagyz etmäge gitmekçi? Elbetde, ejizler we gorkaklar bu işi başarmaz. Bize bu ýolda açlygyň, uzaga çeken ol ýerden bu ýere geçmeklikden ýaňa ýadawlygyň, yzarlanmalaryň, belki-de, ölümiň duş gelmegi mümkin. Bu kynçylyklary tejribämde görendigim üçin, soňundan yza çekilmez ýaly, gitmekçi bolýanlara hemme zady gowuja ölçerip-dökmelidigini öňünden duýdurýaryn. Ýöne Reb dogumly ýürek bilen: “Ölýänçän sadyk gal, Men saňa ýaşayyş täjini bererin” diýýär. Şeýlelikde, kim gidýär?

Bu sorag diňleýjiden doly ullakan zalyň içinden geçip, soňky hatarlaryň arasyna siňip gitdi... Ümsümlük aralaşdy. Wagyzçy diňleýjiler oturan hatarlara nazaryny aýlady.

Bu ýygnyşykda oturanlaryň köpüsiniň ýürekleri Reb üçin urýardy, köpüsi Onuň şöhraty üçin hyzmat edýärdiler, ýöne bu çagyryşa seslenäýmek gaty kyndy. Eýýäm birnäçe ýyldan bäri bütin ýurduň içinde raýatlyk urşunyň elhenç ýangyny asmana galýardy. Köp ýerlerde açlyk bardy, uruş we açlyk bilen baglanyşykly bolan dürli ýokanç keseller güýçli ýaýraýardy. Adamlar öýlerinde ýekeje günem özlerini howpsuzlykda duýup bilmeýärdiler. Şunuň ýaly wagtda obalara gitmeklik has-da howpludy. Muňa Mesihni

gaýduwsyz hyzmatkärini diňläp oturan her bir diňleýji düşünýärdi. Şol hyzmatkär eýýäm birnäçe ýyllardan bäri, başgalar bilen birlikde her dürli kynçylyklary we külpetleri çekip, köp ýüreklere ýaşayyş we parahatlyk paýlap ýördi.

—Öz Rebbimiziň çagyryşyna gitmäge men taýýar!—diýen ýuwaş, ýöne dogumly ses yzky hatarlardaky oturgyçlaryň birinden eşdildi. Zalda oturanlaryň hemmesi, çagyryşa kimiň seslenendigini görjek bolup, yza seretdiler.

Bu entek ýaşy boýunça ýaş, görnüşi boýunça ejiz bolan ullakan gara gözli gyzdy.

—Men durmuşymy Oňa dolulygyna bermekligi ýüregime düwdüm. Dogry, men bu işi ederden ejiz, ýöne Ol güçli ahyryn, Ol maňa kömek eder. Mende Onuň işi ugrunda tejribäm ýok, ýöne Rebbi we ugrunda ölen adamlaryny söýýärim.

—Ýudif!— diýen pyşyrdy hatarlaryň arasynda eşidildi.

Hawa, bu Ýudifdi. Ene-atasy bilen bolan agyr aýralykdan soň M. şäherine gaýdyp gelen Ýudif, güzerany üçin gazanjyny özi edip, durşuna ýakynlary üçin işe berildi. Ol syrkawlaryň ýanyna barýardy, olara seredýärdi, hasrat çekýänlere göwünlik berýärdi hem şäherdäki mätäçlere kömek edýärdi. Baýramçylyk günleri bolsa, şäheriň daş-töweregindäki obalara gidip, syrkaw adamlary gözläp tapýardy, tesellä mätäçlere elinden gelenini edip kömek berýärdi we gulluk edýärdi.

Özüniň bu päk niýetli işiniň bardygyna garamazdan, Ýudif hemişe has ulurak gulluga tarap ymtylýardy. Obalara gatnamak bilen ol, köplenç az sowatly, özüni Mesihe degişli halk saýýan bolsa-da, Mesih barada hiç zat bilmeýän bu sada oba adamlaryny bütün ýüregi bilen söýýärdi. Özüni baglap duran gullugy taşlap, Rebbe çyn ýürekden bil baglap, bu halkyň arasyna Hoş Habar bilen gitmeklik hakdaky pikir onuň kellesine eýýäm birnäçe gezek gelipdi. Rebbiň özünden şuna garaşandygyna, munuň ýaly gullugyň Oňa ýarajakdygyna doly ynamy bolmandan soň, ol bu niýetini soňa goýdy. Indi, çagyryşy eşidenden soň, öňden bäri arzuw edip ýören pursatynyň gelendigini aýdyň görädi.

Ýudif gelen missionerler bilen geçirilýän ýygnanyşyklaryň hemişelik gatnaşyjysydy, şeýle hem, şol ýygnaga gelen adamlaryň janlary üçin doga etmekde missioneriň kömekçisi bolýardy. Onuň ruhlandyryjy ýönekeý wagyzlaryny diňlände bolsa, Hudaýa we

ýakynlaryna gulluk etme isleginden dolup daşýardy.

Işe çagyryşy eşiden badyna ol ýekeje minut hem ikirjiňlenmedi. Haýsydyr bir içki ses oňa: “Indi wagty geldi, ine seniň ýoluň, Ýudif, indi sen öz islegiňi ýerine ýetirip bilersiň”—diýdi. Şeýdip, ol şol aýgytly sözleri aýtdy-da:

—Men taýýar—diýdi.

Ol, hakykatdanam, taýýardy, Rebbiň Özi tarapyndan ýakynlaryna şöhratly gulluk etmeklik üçin taýýarlanypdy.

Ýygnaňyşyk gutarandan soň ol missioner bilen gutarnykly gürleşip, öňden işläp ýören missionerçilik toparlaryna goşulmak üçin, ondan haçan we nirä barmalydygynyň salgysyny aldy. Ol öz gelen netijesinden diýseň göwnühoşdy, hemme zady şeýle aňsatlyk bilen Özüniň gurandygy üçin Rebbe-de minnetdardy. Öz saýlan ýolunda nähili kynçylyklaryň duş geljekdigini ol bilýärdi, ýöne şonda-da olara arkaýyn we şatlyk bilen garaýardy. Bu işe özüniň ýeke gitmeýändigini—Rebbiň Özüniň öňde gitjekdigini ol bilýärdi. Rebbiň özüni alyp barjak ýolunyň şudugyny ol aýdyň görüpdi, şonuň üçin hem Onuň yzyna düşüp gitmäge taýýardy.

Gitmeli gün gelip, dostlary ony ugratmaga wokzala gelende, Ýudif bilen bile köp işlän doganlaryň biri, gözüne ýaş aýlap:

—Ýudif, sen bizi köp wagtlyk terk etjekmi? Sen bu işde näçe wagtlyk işlemekçi?—diýip sorady.

—Meniň pikirimçe, Ženýa, özümi Rebbe hemişelik bagyş edýärim.—diýip, Ýudif giňişlige seredip aýtdy.—Galyberse-de, meniň özüm şeýle bolmagyny isleýärim.

Ýudifiň häzirki giden işi, dogrudanam, örän kyn işdi. Işe çagyran wagyzçynyň duýduryşy ýöne bir söz dälde. Her gün kynçylyklara gabat gelmeli bolýardy, käwagtlar bolsa, pikir edileninden-de köp külpetleri görmeli bolýardy.

Söýgüde hem ene-atasynyň ganatlarynyň penasynda terbiýelenen, jan saglygynyň ugry bolmadyk Ýudif üçin, amatsyzlykdan doly göçe-göçlüklü durmuşda ýaşamaklyk ilki başda diýseň agyr boldy. Töweregindäkiler käwagt Ýudifiň bu işi dowam etdirmäge mundan beýläk güýji ýetmez öýdýärdiler. Ýöne ýakynlaryna bolan söýgi bilen duýgudaşlyk oňa her gün täzedan –täze güýç berýärdi. Özünde güýji bolmandygy sebäpli, ol güýji gyzgyn dogalarda öz Halasgär Rebbinden alýardy.

Her günde duş gelyän sansyz nätanys kynçylyklar, onuň ýüreginde janaýamazlykly öňe okdurylmalary döredýärdi. Ruhy teşnelik hemme ýerde duýulýardy. Bu göreşleriň hemmesinden, çendenaşa dartgynlylykdan ýadan bu adamlar Isa Mesihde janlaryna rahatlyk gözleýärdiler. Injiliň wagyz edilişi köp adamlar tarapyndan uly şatlyk hem Rebbe minnetdarlyk bilen kabul edilýärdi. Hemme ýerlerdäki adamlar, eden jenaýatlaryna toba edip, ýüreklerini Rebbe berýärdiler. Munuň üstesine-de, her bir obada diýen ýaly, köpçülikleýin gelyän her hili ýokanç keselli adamlar bilen duşuşmaly bolýardy. Bu betbagt adamlara hiç hili medisina kömegi berilmeýärdi we zerur bolan çäreler görülmeýärdi. Şonuň üçin hem olar maşgalasy bilen ölýärdiler. Ýudif hem beýlekiler bilen bilelikde, betbagt syrkawlara kömek etmäge jan edip, durşuna işe berildi we özünü aýamady.

Indi Ýudifiň durmuşy şeýle—her gün ýakynlaryna gullukda—geçýärdi. Reb oňa bu işi görkezipdi. Ol hem ony şatlyk hem minnetdarlyk bilen ýerine ýetirýärdi.

* * * * *

Jöwzaly tomus paslydy. Edil peçde gyzdyrylan ýaly bolan howa dem alşyň kynlaşdyrýardy. Köçäniň güýçli tozany içinde köplenç köp syrkawlar bolan kiçijik oba jaýlarynyň otaglaryny doldurýardy. Yssynyň we tozanyň derdinden gizlenere ýer ýokdy.

Obanyň bir çetinde ýerleşen, töweregi uly bolmadyk bag bilen gurşalan öýde, indi birnäçe günün içidir, bu ýerlere nätanys adamlardan ybarat bolan bir topar gelip ýerleşdi. Olardan üçüsine garahassa keseli ýokuşyp, agyr keselläp, ölüm bilen ýaşajyň arasynda ýatyrdy. Entek sagdyn bolan beýleki ikisi, gije-gündiz gezekli-gezegine syrkawlaryň ýanynda nobatçylyk edýärdi.

Agşamyň howasy diýseň dymykdy. Günuzynky jöwzadan soň howadan dem almak kyndy. Ylaýta-da, ýarawsyzlar üçin kyn bolýardy. Olaryň otaglarynyň penjireleri açyk durýardy.

Baga ýanaşyp duran otaglaryň birinde ýaşajyk bir gyz ýatyrdy. Ine, indi birnäçe sagatdan bäri ol samrap ýatyrdy. Onuň ýanynda duran oturgyçda Asin baba otyrdy. Bu şu ýerde düşlän öteçileriň biriniň adydy. Indi ol, özüne gözlerini dikip, köp wagtdan bäri horjajyk ellerini ýokary göterip, giňligi görkezip, bir zatlar gürläp,

penjiräniň öňünde ýatan syrkaw gyza ünsli garady.

Syrkaw gyzyň özüne gürrüň berýändigigi üçin garry, onuň näme diýýändigine düşünjek bolup, ünsüni güýçlendirdi. Ýöne hiç zada düşünmän, gynanyp kellesini çaykady, sebäbi syrkaw oňa nätanyş bolan ýehudy dilinde gürläýdi. Birden ýaňky gyz özüne gelip, oňa özüniň horjajyk elini uzatdy-da:

—Babam, sen meniň aýdanlaryma düşünmediňmi?—diýip, sorady.—Men bolsa sen hemme zada düşünensiniň öýdüpdirin.

Gojã syrkawyň elini alyp, pulsuny barlap oturşyna:

—Ýok, men hiç zada düşünip bilmedim. Saňa näme boldy, Ýudif? Sen iki sagat dagy gürlädiň, gürlän wagtyň hem örän tolgundyň—diýip jogap berdi.

—Wah, atamjan, men şu wagtjyk gudratly bir görnüş gördüm. Biz ikimiz ýehudy halkyndan doly bolan ägirt uly ybadathana bardyk. Ol ýerde diýseň kaşaň geýnen ruhanylar hem bardy. Bu agyr märekäniň arasynda, bizden uzak bolmadyk aralykda, garypja geýnen adam bardy. Ol sessiz-üýnsüz durdy. Onuň nazary ybadathananyň gündogar tarapynda duran adamlara tarapdy. Men ondan gözümi aýryp bilmedim. Onuň—Reb Isadygyny, indi Öz halkynyň ýanyna gelen Ýsraýylyň Mesihidigini men syzdym. Onuň Şoldugyny senem maňa aýtdyň. Şonda men bütin bu märekäniň öňünde, Onuň meni günälerimden halas edendigine şaýatlyk etme, beýleki adamlary hem halas etmek isleýändigini aýtma kararyna geldim. Men olara Onuň öz durmuşymda eden işlerini aýtmaga başladym. Ol bolsa şol duran ýerinde durdy... Men olara Ony görkezýärdim, olar bolsa näme üçindir Ony görmeyärdiler. Şonda-da, meniň sözlerimi eşidip, köpler döşlerine urup agladylar. Märekäniň köp bölegi, hatda ruhanylar hem, ellerini ýokary galdyryp, güýçli ahy-nala bilen ötüňç soradylar. Men olaryň toba gelenine gaty şatlandym. Ýöne göterilen goh-galmagalyň arasynda hemmeler meni eşider ýaly, sesimi gataltmaly boldum, şol sebäpli-de, men bir hili agyrlaşdym. Bilýärsiňmi näme, babam, men indi özümi şeýle bir gowy, şeýle bir ýeňil duýýaryn welin, edil hiç haçan syrkawlamadyk ýaly boldum. Meniň häzirjek gören Rebbim maňa şypa berýädi öýdýäriň! Wah, biziň halkymyzyň Rebbiň öňünde toba edip duran wagty nähili şatlykly pursatdy. Bu görnüşi men ýene bir gezek görmek isleýäriň! Biziň gudraty güýçli Rebbimiz, hemme ýurtlardan, hemme tirelerden bolan halkyny ýygnamaga

tiz geler diýip, men pikir edýäriň. Megerem, Ol maňa tiz wagtlarda Ýerusalimde guruljak şol beýik ybadathanany görkezer!

Goja Ýudifiň häzirki aýdýanlaryny sesini çykarman diňledi. Birnäçe günden bári ölüm bilen göreşip ýatan syrkawda tiz ýüze çykan üýtgeşiklik onuň üçin bolup bilmejek zatdy. Häzir ol onuň ýüzüne şatlykly seredip, başdan geçiren zatlaryny düýbünden sagdyn ses bilen gürrüň berip otyrды. Pulsy bilen gyzgyny hem kadalydy. Ahyrsoňy ol şeýle diýdi:

—Hawa, Ýudif, Reb бүтін дүнйә we Ysraýyl üçin tiz gelýär, ýöne görýän welin, Ol seniň üçin häzir gelipdir. Ol seniň endamyňa degip, derdiňi ýeňletdi. Hudaýa şükür! Bu rehimdarlygy üçin Oňa minnetdarlyk bildireli.—diýip, Mesihiniň guly syrkawyň düşeginiň ýanynda dyza çöküp, gudrat bilen kömek edendigi üçin, Rebbe çyn ýürekden minnetdarlyk dogasyny etdi.

—Men tizara ýene-de işläp başlaryň, dogry dälmi?—diýip, syrkaw doga edip bolandan soň garra ýüzlendi.

—Elbetde, eger Reb saňa munuň üçin güýç berse, sen ony Onuň şöhraty üçin ulanarsyň, şeýdip, ikimiz ýene-de bileje Onuň hyzmatyny ederis. Indi bolsa, Ol saňa süýjüje uky berse, meniň pikirimçe, gowy bolardy. Biz gürrüňimizi bes edeli, sen bolsa uklamaga synanyş!

Şol pursatdan başlap, syrkawyň ýagdaýy derrew gowulaşyp başlady. Görnüşi ýaly, Reb Özüniň wepaly hyzmatkärini ýene-de gysga wagtlyk ýerde saklamak isledi. Ýudifiň Onuň ýanyna gitmeli wagty entek gelmändi. Ol bu ýerde Onuň şöhraty üçin ýene käbir zatlary etmelidi. Syrkawlap başlanda onuň sagalaryna umyt az bolan bolsa hem, käbir adamlar onuň gullugy arkaly Rebbe gelmelidi.

Syrkawlamazynyň oň ýanyndaky wagt, onuň ejizjek güýji bilen çekerden agyr döwür bolupdy. Arakesmesiz iş, käwagt onlarça werst aralygy geçip, köplenç ýoldakalar güýçli ýagşyň aşagynda galyp, bir obadan beýleki oba göçe-göçlük etmeklik ony horlaýardy. Bu zatlar bilen bilelikde kitaplardan, çalşyrgyç eşiklerden we beýleki zerur zatlardan ybarat bolan zatlar hem egnine agyr ýük bolup durýardy. Munuň hemmesiniň üstesine-de, ujypsyzja iýmit, kä-te bolsa açlyk, wagyz edýänlere elinde baryny edip, erbetlik etmäge synanyşýan Injiliň garşydaşlary tarapyndan tussag etmeklige çenli baryp ýetilýän yzarlamalar bolýardy. Käwagt şunuň ýaly garşydaşlaryň guduzlan ýaly bolan toparlary hakykatyň şaýatlaryny, möjekleriň goýunlary

parçalaýşy ýaly edip parçalamaga taýýardylar. Syrkawlamazynyň öň ýanynda eýýäm halys sütüni süýnüp, haldan gaçan Ýudif bir öýden agyr kesel bilen keselläp ýatan birnäçe çagany tapýar. Çagalaryň ene-atalary ölüpdü, olaryň yzlarynda galan syrkaw çagalar bolsa düşegiň deregine, parazit basyp giden ýyrtyk-ýyrtyk zatlary hapa ýere ýazyp ýatyrdylar. Olar hiç bir kömeksiz taşlanylpydylar we gutulgysyz ölüme sezewar edilipdiler.

Bu betbagt çagalaryň deňinden parhsyz geçip gidäymeklik akla sygjak zat däldi. Ýudif hem beýlekiler bilen bilelikde kömek etmäge başlady. Köp çekilen zähmetden soň ýuwundyrylan we arassa eşik geýdirilen syrkawlar, ýelejiredilen arassaja otagdaky özleri üçin taýýarlanylýan krowatlarda ýatdylar. Ol otagy, megerem, eýýäm gaty köp wagt bäri hiç kim arassalamandyr. Birnäçe günki edilen aladalaryň netijesinde syrkawlar özlerini gowy duýup başlady, ýöne halys bolup tapdan düşen Ýudif, öz müşderilerinden garahassa ýokuşdyryp, bagryny ýere beräýdi. Ol birnäçe hepdäniň dowamynda ölüm bilen göreşip, düşekde ýatdy. Emma, biziň eýýäm görşümüz ýaly, Reb bu ýerde hem Özüniň ejizjek, ýöne wepaly perzendine kömege geldi.

Iş zerarly gören görgülerinde-de, syrkawlap ýatanda-da, Ýudif öz ene-atasyny we halkyny ýekeje minudam ýadyndan çykarmady. Olar bilen bolan soňky duşuşykdan soň, onuň olardan hiç hili habary ýokdy. Ýudifiň ýazan hatlary jogapsyz galypdy. Bu bolsa onuň üçin iň uly synag bolupdy. Kāwagtlar ýekeje özi bir gyra çekilip, ol aý gözyaşlar dökerdi hem öz ene-atasyny üçin Hudaýa doga ederd. Çyn ýürekden söýýän ejesiniň soňky gezekde özi bilen erbet nälet sözlerini aýdyp aýrylyşmagy, onuň üçin gaty agyr bolupdy. Ejesiniň birden özi bilen ýaraşman öläýmeginiň mümkindigi baradaky pikir Ýudifi erbet gorkuzýardy. Şonda ol, belki, baky heläk bolar! Kāwagt öýüne gidip, Rebbe ýüregini bermegini haýyş edip, ejesine ýalbarmagy ýüregine düwürädi. Ýöne beýle etmegiň asla mümkin däldigi baradaky pikir, bu işi bir gyra süýşürmäge mejbur edýärdi. Ejesi, kakasy, uýalary üçin bir zat etme mümkinçiliginiň ýokdugy sebäpli, ol olar üçin Rebbe has güýçli, has hyjuwly doga edýärdi.

Ýudifi birnäçe hepdelik işden mahrum eden kesel geçdi. Ol özüni şähdaçyk we sagdyn duýan badyna, Injiliň hoş habaryny ýaýratmaga girişdi. Ol bu Hoş Habary entek Isa Mesih bilen gatnaşykda bolan

bagtly hem mukaddes durmuşy bilmedik adamlaryň arasynda ýaýratdy.

Ýudifiň ölüminden soň tötänden saklanylan, gündeliginden ýyrtylan bir kagyza ol şol döwür barada şeýle ýazýar:

“29-njy sentýabr. Duşenbe. Hudaýa şükür, güýjüm gaýdyp geldi, indi men öz Rebbim üçin näme hem bolsa bir zat edip bilerin. Anna günü biz G. obasynda bolduk, şenbe günü bolsa N. Obasynda bolduk. Ýekşenbe günü irden rus ýygmanyşygyna gitdik, günortanlykdan soň nemes ýygmanyşygy, soň ýene rus ýygmanyşygyna gitdik. Ondan soň bolsa biziň bilelikdäki zenanlar ýygmanyşygymyza bolduk. Mundan soň aşamky ýygmanyşyga bardyk. Rebbimiz barada köp şaýatlyk etdik, aýdym aýtdyk, dogä etdik; Reb bize ajaýyp ak pata berdi“.

Ýygmanyşan daýhanlar hem onuň sereden syrkawlary Ýudifiň Mesih baradaky ýönekeýje şaýatlygyny diňleýärdiler-de, oňa:

—Sen ýehudy halyňa, ýehudylaryň haça çüýlän we şu güne çenli hem ykrar etmeýän Mesihini bize wagyz edýärsiň?—diýip sorag berýärdiler.

Şonda Ýudif, adatça çaga sadalygy bilen, öz Halasgärini nädip tapandygy, bütin durmuşyny diňe Onuň üçin ýaşap, ömrünü durşuna Onuň gullugyna berendigi barada gürrüň berýärdi.

—Sen entek gaty ýaş we eýjejik ahyryn!—diýip, gözünü ýaşa dol-duryp diňläp oturan garryja aýal, onuň Mesih baradaky gürrüňini bölüp sorady.—Biz garrylara Hudaý barada pikir etme wagty geldi, sen bolsa entek örän ýaşajyk ahyryn! Men saňa, şeýle gözəl gyza, seredýän-de: “Sen näme üçin beýleki adamlara asla meňzeş däl?”—diýip pikir edýärin.

—Näme üçin, enejan, men beýlekilere meňzeş däl?—diýip, Ýidif ýüzünü gasyn basyp giden garra söýgi bilen seredip sorayar.

—O nähili näme üçin, gyzym, seniň ýaşyňda beýlekiler Hudaý barada, hatda, pikir hem etmeýärler, diňe aýlanyp ýöreyärler, özlere ýigit ýa-da gelinlik gözleýärler. Sen bolsa torbajygyň eliňe alyp, oba-oba aýlanyp, bize Halasgär Rebbimiz hakda gürrüň berýärsiň, syrkawlary bejeryärsiň, biziň üçin edýän hyzmatyň we işiň üçin hiç kimden hakyňy-da almaýarsyň. Wah, eger Hudaý biz garyp we

sowatsyz adamlara seniň ýaly rehimdar adamlary köpräk beräýsedi!—
diýip, garry ýeňi bilen göz ýaşa ezilen gözlerini süpürdi.

Ýudif hem tolgunyp duran garrynyň ýüreginiň jümmüşinden
çykan bu sözleri eşidende, gözüne ýaş aýlady.

—Hawa, enejan, meniň mähribanym,—diýip, ol gysgajyk
dymyşlykdan soň jogap berdi, —menem birneme wagt mundan
ozal, edil beýlekiler ýaly, aýlanyp ýöredim, durmuş üçin zerur bolan
hemme zat bilen hem üpjündim. Örän gowy ýigidim hem bardy,
şady-horram bolup hem ýöreýärdim, umuman, beýleki adamlar
ýaly ýaşadym. Emma öz Rebbimi tananymdan soň, önki günäli dur-
muşymy taşladym. Öz ýigidimi hem taşladym-da, Mesihniň gelinligi
boldum. Men Oňa öz ýüregimi we bütün durmuşymy berdim. Ol
bolsa maňa, Özüniň söýşi ýaly, hemme adamlary söýmekligi we häzir
siziň aranyzda edýän işlerimi etmekligi öwretti. Meniň hyzmatym
üçin bolsa maňa Onuň Özi ýanyna baranymda, ýokarda, ýagny gök-
lerde, ajaýyp sylag berer. Ol bu ýerde-de, meniň we siziň üçin eýýäm
köp zatlary etdi. Ol haç üstünde ejir çekip ölmek bilen biziň üçin
Özüniň gymmatly janyny berdi. Bize, garyplara we ejiz günäkärlere
bolan söýgüsi, Ony beýle etmeklige mejbur etdi. Ol tapdan düşen
we günä bilen hapalanan ýüregimizden başga, bizden hiç zat talap
etmeýär. Ol biziň hapa ýüregimizi Öz gany bilen ýuwmak isleýär. Bu
dünyäden gidenimizden soň bolsa, Ol bizi Özüniň gökdäki şöhratly
patyşalygyna alyp barmak isleýär.

—Wah, meniň keperijigim, gör men nähili Onuň patyşalyg-
yna barmak isleýärin! Men soňky wagtda bu barada köp pikirlen-
dim, ýöne men Onuň önünde ullakan günäkär. Ol meni bu durşuma,
mukaddesleriň we günäsizleriň bolýan ýeri bolan Öz patyşalygyna
nädiş kabul etsin? Birwagtlar men hem seniň ýaly ýaşajykdy, owa-
dandym. Bu zatlaryň hemmesi geçip gitdi...Indi bu gasyňlar hem
ýüzümi tutup dur, wyždanyň hem edilen günäler barada gaty ses
bilen gürläp dur. Ýaş wagtlaryň men seniň ýaly dälidim, men ol wagt-
lar Hudaý, ölüm, özümiň bir wagtlar günälerim üçin Adyl Kazynyň
önünde jogap bermelidigim barada asla pikir etmeýärdim. Göw-
nüme hemişe şonuň ýaly ýaş hem sagdyn bolup ýöräýjek ýalydym,
ýöne indi men garrap, gözgyny bolup galdym. Tiz meniň hem soňum
geler, ol ýerde näme bolarka? Meniň bütün ömrüm Hudaýsyz geçdi,
ýüregim hem günäden doly. Hemme zat geçmişde galdy. Önümde

duran ýola men eden hatalarymdan başga hiç zat alyp gitmeýärim. Tabytdan daşarky durmuşda maňa näme garaşýarka? Şeýle pikirler meni gorkuzýar. Bu zatlar barada pikirlenip, men bütün gijelerimi ukusyz geçirýärim. Wah, Hudaý maňa rehim edip, Öz öňündäki iň uly günäli adam bolan meni bagyşlaýsady,—diýende toba gözyaşlary onuň gartaşyp saralan we solan ýüzünden syrykdy.

Birnäçe sagatdan soň Ýudifi şatlykly ogşap, onuň ak patalary bilen ugradylan bagtyýar garry öz kepbejiginiň gapysyna ýetdi. Ol Ýudifiň üsti bilen Mesihiniň söygüsini tapdy hem-de Oňa ýüregini berdi. Mesih onuň üyregini Öz gany bilen ähli günälerinden arassalady. Garrynyň ýerdäki durmuşynyň soňky günlerinde kalbynda doly parahatlyk höküm sürdi.

—Reb seni meniň ýanyma edil Öz Perişdesi ýaly edip goýberdi. Onuň söýgä baýdygy görnüp dur. Ol meni, ýiten goýny, gözläp ýören eken.—diýip, garry bütün ýüregi bilen şatlanyp gürrüň berdi.—Indi sen edil men ýaly bolan beýleki bagtygara günäkärleriň ýanyna gidersiň. Bar, bar, meniň kepderijigim, bar Mesihiniň gelinligi. Goý Ol hemme ýerde seniň bilen bile bolsun! Men eýýäm Rebbe gulluk etmäge gidip bilmeýärim. Aýaklarym ýerde ýöräp-ýöräp ýadady. Indi men şatlyk bilen Onuň ýanyna, patyşalygyna gitmäge taýýar. Ölümiň ýakynlaşmagy indi meni gorkuzmaýar-da, gaýtam, şatlandyrýar!—diýip, bu sözleri aýdyp durka onuň gartaşan gözlerinden ýene-de sil ýaly yaş döküldi. Ol Ýudif bilen aýrylyşýandygyna gynanýardy.

—Hoş gal enejan, indi bolsa Rebdäki doganym. Men ýolumy dowam etdirmeli. Öňde söýgä baý Rebbiň Özüne getirmek isleýän köp adamlary bar. Belki, tizara ol ýerde duşuşarys—diýip, Ýudif özüniň şatlykdan ýaňa nur saçyp duran ýüzüni göge tarap galdyrdy.—Reb seniň bilen bile bolsun, meniň bu soňky günlerdäki doganym—diýdi-de, Ýudif egnine özüniň ýola göterýän sumkasyny atyp, ýoluny dowam etdirdi.

Ýudifiň gullukdaky günü hemişe şeýle geçýärdi. Rebbe bolan söýgüsi hem-de köpsanly toba bilen Rebbe gelinmeler ony soňky işlerinde ruhlandyrýardy.

Ony ilkibaşda adamlaryň sowuk hem duşmançylykly garşylan ýagdaýlary hem bolýardy. Emma onuň söýgi, ýönekeýlik we hakykat bilen wagyz etmesi bilen ýeňlen adamlar, günälerine çyn ýürekden toba edip, Rebbiň aýaklary öňünde dyza çökyärdiler.

Munuň ýaly ýagdaýlar ony şatlandyrýardy. Şonda onuň ýüreginde, ahyrsoňy, ene-atasynyň hem Mesihiniň söýgüsi bilen boýun egdirilip, Mesih hem Halasgär hökmünde, Onuň önünde dyz epjekdiklerine umyt döreyärdi.

* * * * *

Ýudifiň geçiren agyr keseli, onuň gelejegi üçin netijesini görkezmän durmady. Ol düşekden başga adam ýaly bolup turupdy. Hemişe şadyýan we çalasy bolan Ýudif indi üýtgedilen ýalydy. Ol edil ýaňyja Faworda, üýtgedilme dagynda, bolanda oňa Rebbiň şöh-raty onuň bütin durmuşyna şöhlesini saçyp duran ýalydy. Ol ýuwaş bolupdy. Onuň öňki şadyýan ýüzünde indi pikire batan görnüş görünýärdi. Bu ýerdäki haýsydyr bir zat sebäpli bolýan gaýgy ýa-da tukatlyk däl-di, ene-atasyny ýa-da dostlaryny küýseme-de däl-di. Ol soňky döwürlerde gökdäki ýurdy barada ýygy-ýygydan pikirlenip başlapdy. Onuň bütin durky asmandaky köşge ymtylmany aňladýardy. Onuň jany tapdan düşüp, hemişe ýokara ýönelip durdy. Onuň sözleri-de, hereketleri-de, indi çuň manyly we salykatly bolupdy. Bu üýtgeşiklik onuň daş-töweregindäki bile işlemegini dowam etdirip ýören işdeşleriniň nazaryndan sypmady. Bir obadan beýleki oba göçülende, Rebbiň gelmegi, Ýygnagyň göge alynmagy we Onuň bilen duşuşyk hakdaky gürrüň onuň söýgüli mowzogy bolýardy.

—Bilýärsiňmi näme atam,—diýip, ol bir gezek hoşhabarçylaryň bu kiçijik toparyna ýolbaşçylyk edýän adama ýüzlendi,—men soňky gezek syrkawlanymda Rebbimizi her dürli görnüşde, dürli ýerlerde gördüm. Bu görnüşleriň hemmesi Onuň ýere ikinji gezek gelmesi bilen baglydy. Ine näme üçin meniň göwnüme Ol, hakykatdanam, Öz ýygnagyň zyndandan tizara geljek ýaly bolup dur. Kāwagt göwnüme biz Onuň çagyryan sesini ine diýmän eşitjek ýaly bolup durýar. Mesihe iman edenimden soň özümi durmuşyň köp kynçylyklarynda we synaglarynda ruhlandyran we goldan nähilidir bir içki ses maňa Rebbi garşy almaga taýýar bolup durmalydygymy aýdýar. Menem Oňa hemişe garaşaryn. Ýerdäki bu dünýä meniň üçin ozal gaty gymmatly bolup görnüpdi. Men ýerdäki zatlar hakda köp pikirlenýärdim, emma indi bolsa ýerdäki zatlar maňa şeýle uzak we ýat görünýär. Soňky günlerde, hatda, ene-atamy ýatlanymda-da öňkim ýaly, ýüregimde

agyrlık duýmaýaryn. Men olary gaty arkaýynlyk bilen ýatlaýaryn. Atam, senem özüni şeýle duýýarsyňmy?

—Ýok, Ýudif,—diýip, ol jogap berdi.—Men munuň ýaly zat duýmaýaryn, ýöne Rebbimiziň Gelmesi welin örän ýakyn. Özümiň ýerdäki durmuşymda Ony ýüzbe-ýüz görerin diýip pikir edýärim. Şonuň üçin mende ýaşap, onuň tiz geljekdigini aýdyp, adamlara şaýatlyk etme islegi döreyär. Dogry, men indi birnäçe wagtdan bäri saňa seredip, keselden soň gaty üýtgändigini görýärim. Käwagt göwnüme sen entek doly sagalman, işe birneme ir başlan ýaly bolýardy. Soňky döwürdäki bize gabat gelýän kynçylyklar saňa kyn düşýändir öýdýärdim. Käwagt bolsa mende, dynç alaryň ýaly, seni şu ýakynlardaky özümize tanyş bolan bir ýygnaşykda birnäçe hepdelik galdyryp gitme pikiri peýda bolupdy. Sen ol ýerde ýene-de işiň dowam etdirer ýaly, birneme güýjüne gelerdiň. Bu pikir meniň kellämde entegem ýok däl. Sen entegem ejiz hem keselden soň gaty ýadadyň.

—Ýok-la atam, men sap sagdyn, işdäki kynçylyklar bolsa, maňa öňküsinden has ýeňil bolup görünýär. Dynç alyş barada men asla pikir edemok. Eger meni, az wagtlyk hem bolsa, işden daşlaşdyraýsalar, onda iň betbagt adam bolaryn. Meniň saňa häzirki gürrüňini beren zatlarym keseliň ýa-da ýadawlygyň netijesi däl-de, Rebbiň meni tizara Öz ýanyna aljagyna bolan berk ynamdyr.—ýuwaşjadan bu sözleri aýdanda Ýudifiň ýüzi içki ýuwaş şatlykdan ýaňa nurlandy. Ol özüniň pikirli gözlerini asmana dikdi. Ol şol ýerden Rebbiniň, öz Ýigidiniň gelerine garaşýardy.

—Eger beýle bolsa, Ýudif, Ony islendik minutda garşylamaga taýýar bolmaga Rebbiň Özi kömek etsin. Biziň ýerdäki durmuşymyňyz bijesini ellerinde Onuň Özi tutýar. Belki, dogrudanam, seniň Onuň ýanyna gitmeli sagadyň ýakynlaşýandyr! Belki-de, biziň hemmämiz, Mesihe iman edenleriň hemmesi, üçin şol sagat gelýändir. Muny seniň ýaly güýçli duýmasam-da, Onuň tiz geljegine menem berk ynanyaryn. Ol gelen wagty ukuda bolman, Onuň üzümçiligindäki işiň üstünde bolar ýaly, belki, özümüz üçin soňky günler bolan wagtda işläliň. Eger Onuň sesi haçandyr bir wagt mesihileri zähmete we ukuda bolmazlyga çagyran bolsa, onda şol ses biziň günlerimizde has-da güýçli ýaňlanýar.

Biz günä tümlügininiň halklary gitdigiçe güýçli örtýändigini,

kanunsyzlygyň güýçlenýändigini, mesihileriň ýüregindäki söýginiň sowaýandygyny görýäris.

Ýygnaýyşyklaryň şemleri hemme ýerlerde öçüp barýar. Dünýäniň üstüne gitdigiçe köp betbagtlyk we howp abanýar. Reb olary dünýäde soňky sarsgynlary döredýän, Özüniň tiz geljekdigini we dünýäniň üstünden soňky hökümiň çykaryljakdygyny mesihilere duýdurýan zat hökmünde ýere iberýär.

Ýöne bu günlerde meni diňe bir zat köşeşdirýär, biziň ýurdumyzyň üstünden höküm çykaryljak bu agyr döwürde, köpler günäli ukudan oýanyp, çyn ýüregi bilen Hudaýa gelýärler. Onuň sarsgynlary netijesiz geçmez. Biz bile işläp başlalymyz bäre her dürli obalaryň näçesini geçdik. Men bir obada Rebbiň çagyryşyna seslenmedik bir adamyň bolman gezegini ýadyma salyp bilemok. Geliň, oýa bolup, işimizi soňuna çenli alyp gideliň.

6 BAP

GÖRGI GÖREN ÝAŞ GYZ

Howp wehim salýar. Soňky günler.

Ölüme çenli wepalylyk.

Güýz paslydy. Ýapraklar sary haly ýaly bolup, ýeliň güýjüne öl ýere gaçyp saralyp ýatyrdy. Güýçli sowuk ýagyş ýagýardy.

Obanyň ýanyndaky ösüp oturan kiçijik tokaýjygyň daşyndan aýlanyp, hapa suwuň üstüne gaçan ýapraklaryň üstünden ýöräp, adamlaryň kiçijik bir topary geldi. Olaryň eginlerinde ýol sumkasy bardy. Olar dyzларыna çenli hapa batyp, ýagyşdan ýaňa gowuja ezilipdiler.

Obanyň ýanyna gelende, daş-töweregine seredip, gelen adamlar iň çetden üçünji duran bir daýhan adamyň öýüne girdiler. Öý eýelerei myhmanlary şatlyk bilen kabul etdiler, eginlerine ýelmeşen öl eşiklerini hem aýakgaplaryny çalşyrmaga kömekleşdiler. Gelen adamlar açdylar hem-de ýadawdylar, ýöne şonda-da olaryň ýüzlerinde şatlyk öwşün atyp durdy, seslerinde argynlyk we iňnildi eşidilmeyärdi. Myhmansöýer öý eýelerine güýçli ýagýan ýagşyň astynda hapa ýol bilen geçilen on baş wýorstlyk ýol barada gysgaça gürrüň berip, olar öý eýeleri bilen bilelikde dyza çöküp, ýol geçmek üçin güýç berendigine hem-de öz ganatlary astynda wagtlaýyn pena beren Öz çagalary bilen bolan şatlykly duşuşyk üçin Hudaýa minnetdarlyk bildirdiler.

—Siziň gelendigiňize biz örän şat we Rebbe minnetdardyrýs,— diýip, öýüň eýesi aýtdy.—Eýýäm birnäçe günden bäri biz we obamyzyň köp adamlary siziň geleriňize sabysyzlyk bilen garaşyp otyrys. Siziň biziň deňimizden geçip gitjekdigiňizi aýtdylar. Men siziň önüňizden garşylamaga çykjak bolup ýördüm, ýöne bu soňky ýagyş

ýollary ýörär ýaly etmedi. Düýn biziň obamyzyň üstünden goşunlar geçdi. Syrkaw hem ýaraly esgerleri dört at goşulan arabalarda zordan sürüp äkitdiler. Bir jübüt at bilen, onda-da esgerleriň dört atymy alyp, ýerine maňa goýup giden aty ýaly atlarda, munuň ýaly palçygyň içi bilen ýekeje wýorst hem geçip bilmeýärsiň. Şonuň üçin hem men size kömek etmek islegim bilen öýde oturybermeli boldum. Ýöne, Hudaýa şükür, özüňiz geläýdiňiz! Reb sizi hemaýatsyz goýmandyr!

—Siz biziň obamyzda ýygnanyşygy agşam geçirmekçimi? Eger şeýle bolsa, onda men muny obadaşlaryma habar bereýin. Hemmeler soňky günlerde bolan zatlardan soň şeýle bir ýadadylar welin, hatda, ozal Hudaýa garşy bolanlar hem indi Ony gözleýärler we Ol barada eşitmek isleýärler. Soňam, siziň eýýäm bilşiňiz ýaly, bütin obamyzy goşunlar eýeledi. Köp öýler syrkaw hem ýaraly esgerlerden doly. Garahassa bilen kesellän esgerler bolsa, ýerli halka hem bu keseli ýokuşdyrdy, şonuň üçin häzir garahassa ullakan bir bela-beter bolup dur. Hudaýy bilmeýän adamlar ruhy taýdan diýseň ýykyldylar. Biz, mesihiler, bolsa bu ýerde birnäçe maşgala. Bizem eýýäm ruhubelentligimizi ýitirip barýarys. Her gün diýen ýaly esgerler gelýärler-de, soňky döwüm çöregimizi, mallarymyzy, egin-eşiklerimizi, umuman, kimiň göwnüne näme ýarasa alýar. Garşy çykmak ýa-da gizlemek mümkin däl. Eger gizlän zadyňy tapaýsalar, duran ýeriňde atýarlar... Häzir gaty agyr döwür boldy. Mundan beýläk näme boljagyny bilemezok!—diýip, öýüň eýesi uludan demini alyp, sözünüň üstünü ýetirdi.

—Näme diýsene atam, men häzir käbir syrkawlary görmäge gideýinmi?—diýip, gelenlerden bir gyz ýolbaşçysynyň ýanyna gelip ýüzlendi.

—Ýok, Ýudif, biz bu gün örän ýadadyk. Senem bizden az ýadamadyň. Mundan başga-da, biziň öý bikämiz nahar-şoruň ugruna çykaýan ýaly. Özümizem ajykdyk, şonuň üçin hem garnymyzy doýrup, güýjümize gelsek, kem bolmazdy. Agşama çenli hemmämizem dync almaly hem-de bu obada işlemek üçin taýýarlyk görmeli. Egin-eşiklerimizdir, ayakgaplarymyzy-da guratmaly. Agşam bolsa biz bu ýerde ilkinji ýygnanyşygy geçireris, adamlar bilen tanyşarys. Ertir bolsa, Hudaý ýetirse, Onuň görkezen zadyny ederis. Görnüşi ýaly, bu ýerde köp işlemeli boljak.

Bu obada we obanyň daş-töwereginde iş gaty köpdi. Soňky wagtda bu kiçijik missioner topary, raýatlyk urşunda söweşýän bir

goşunyň eýelän ýerinde bolupdy. Daş- töwerekde ölüm höküm sürýärdi. Garahassanyň ýaşramagy bolsa, goşunyň hataryndan iň aldim-berdimli söweşe garanda köp adamlary alýardy.

Indi Ýudif bu betbagtçylyklaryň hemmesiniň arasynda ýöreyärdi hem bu ölüm jülgesinde ýanyp-bişýärdi. Sowuk, ýagys, hapaçylyk onuň betbagtlar, ruhy we ten taýdan syrkaw bolanlar bilen gullugyna böwet bolup bilmeyärdi. Kömek berip we syrkawlara seredip yörşüne, ol Isa Mesih hem Onuň söýgüsi barada şaýatlyk etme mümkinçiligini ýekeje-de sypdyрмаýardy.

Öýlerde ýygnaýşan ýerli ýaşajylaryň önünde Injil okalanda, köplenç esgerlerem bolýardy. Injiliň we Rebbiň söýgüsiniň täsir etmesi bilen olaryň käbirleri eden etmişlerine düşünişip, ölüme alyp barýan ýollarynda saklanýardylar-da, Mesihniň önünde dyza çökýärdiler. Ondan бүтін geçmiş üçin öтүнç soraýardylar, täze, oňat, mukaddes ýola düşmeklige güýç dileýärdiler.

Olaryň toba gelmegi hem-de wagyz edilýän hakykat köpleri gaharlandyryp, gazap atyna mündürýärdi. Käwagt bolsa olar ähli Hudaýa ynanyanlara we Injili okaýjylara garşy çykyp, sögünýärdiler.

”Siz diňe öz Injiliňiz bilen adamlaryň kellesini agyrtmak üçin şeýdip hemme ýere aýlanyp ýöreyärsiňizmi?—diýip, hakykatyň sunuň ýaly garşydaşlarynyň biri bir gezek aýtdy.—Siziň ýaly wagyzçylary biz köpden bäri bilýäris. Siziň kelläňizi bireýýäm çapmaly ekenler. Haçanda bolsa bir wagt şol döwür hem geler! Siz oň niredediňiz? Näme üçin siz toba edip, adamlary ezmesini bes eder ýaly, işçi halky ezen baýlara toba barada aýtmadyňyz? Indi bolsa, haçanda biz elimize ýarag alyp, olaryň garşysyna çykanymyzdan soň siz biziň aramyza gelip, dowzahyň ejirleri bilen gorkuzýarsyňyz, günälerimiz, Mesihniň söýgüsi hakda aýdýarsyňyz, biri-birimizi söýmeklige çagyýarsyňyz. Ine, biziň siziň hemmäňize bolan söýgimiz!—diýip, ol ýalaňaç gyljyny howada bulaýlady.—Biz size meňzeşleriň hemmesi bilen ine, söýginiň haýsy dilinde düşünişýäris!

Siziň ýüzüňizden görnüşine görä, ozal baýryň güneşi sizi köýdürmändir. Siz fabriğiň agyr hem tozanly howasyndan dem alypsyňyz. Belki-de, haýsydyr bir ýyljajyk höwürtgede oturansyňyz. Indi bolsa, biz höwürtgeleriňizi weýran edenimizden soň, bizi söýgä we rehimdarlyga çagyrmak üçin siz dumly-duşa uçup dargaşdyňyz. Biz size hem siziň Mesihniňize öz söýgimizi görkezeris! Bu gyzýň

öz Injilinden, ertekiler we toslamalar kitabyndan okaýan zatlaryny diňlemek isleýän samsyklaram tapylaýýar. Üstesine-de, olar ony diňläp, heleý ýaly aglanam bolýarlar.

Ona bir seretseñizläň—diýip, ol gylyjy bilen Ýudifi görkezdi.—hatda ol rus gyzy-da däl. Ol ýehudy bolaýmasa! Ýehudylar, onuň Injilden okaşsyna görä, Mesihi haça çüýläpdirler. Indi bolsa, ýehudy gyzy şol Mesihi Hudaý hökmünde size wagyz edip ýör. Bu ne hekaýat! Ony bu ýerden kowmak gerek! Ýa-da, gowusy, asmaly!”—diýip, ol esger elhenç, kalbyňy doňduryjy gülki bilen uludan güldi.

Bu esger gürläp bolýança, Ýudif elinde açyk duran Injilini tutup, ýygnanan adamlara söýgi bilen seredip oturdy.

—Hawa, bu adam men barada köp zady dogry aýtdy,—diýip, ol esger gürläp bolandan soň aýtdy.—Ol meniň ýehudydygymy, ozal meýdanda ýa-da fabrikde işlemändigimi, gowuja öýde we bolçulykda ýaşandygymy aýtdy. Bu zatlaryň hemmesi dogry, ol ýalňyşmady. Ýöne öýümi terk etmeklige meni maddy ýitgi ýa-da adamlary aldama islegi däl-de, öz Rebbim Isa Mesihe we beýleki adamlara bolan söýgim mejbur etdi.

Maňa, baryp, çagalygymda Isanyň ýalançydygyny, Injiliň bolsa ýalandygyny öwredipdiler. Men ozal bu zatlara ynanýardym-da, beýleki hemme adamlar ýaly ýaşýardym. Ýöne meniň edil şu ýerdäki ýaly, Hudaýyň Sözi okalyan we Reb barada gürrüň edilýän ýygnanyşyga baryp bilmegime mümkinçilik berendigi üçin öz Halasgärime minnetdardyrýn. Men ol ýerde Mesihniň ýalançy dældigini ilkinji gezek aýdyň gördüm. Onuň hemmämizi ýaradan Reb Hudaýdygyny, bizi günälerimizden tämizläp, Hudaý we biri-birimiz bilen ýaraşdyrjak bolup, biziň ýerimize ölmäge gelen Mesihdigini bildim.

Günä adamlary baýlara we garyplara, ruslara, nemeslere, iňlislere, hytaýlylara, ýehudylara we ş.m. bölde. Adamlar biri-birleri bilen duşmançylyk edýärler, biri-birlerini öldürýärler, şunuň ýaly dogan-dogany öldürýän uruşlary başlaýarlar. Ýöne Mesih hemme adamlary ýene-de bir halk etmek üçin geldi. Bu zatlary Injilden bilenimden soň, özümiň ýehudy saýmaklygymy bes etdim, sebäbi Reb Mesihniň öwredişi we isleýşi ýaly, hemme adamlaryň dogan bolmalydygyny, biri-birlerine kömek etmelidiklerini, biri-birlerini söýmelidiklerini bildim.

Men Mesih Isa iman eden günümden başlap gidip, bu gudratly

we şatlykly söýgi habaryny hemme ýerde hemme adamlara aýtma kararyna geldim.

Men bu barada şu günem şu ýere ýygananlara-da aýdýaryn. Eýsem, öldürilýän adam hem edil öldürýän ýaly adam dälmidir? Eýsem, zor bilen wagtyndan öň öldürülmeçlik onuň üçin gorkunç dälmidir? Eýsem, aýallary, çagalary, ene-atasy öldürilenler üçin bagryny paralaýan dälmidir? Ine, şu ýerde elleri ýaragly birnäçe ýaş ýigit bar. Eger haçan hem bolsa bir wagt siziň ölendigiňizi eşitse, ene-atalaryňyz aý gözýaş dökmezlermi? Belki, siziň kâbirleriňiz öýde ýaňyja doglan çagalaryňyzy goýup gaýdanyňyz. Eger olar ýetim galaýsalar ezyet baryny çekmezlermi? Siziň özüňiz, ölmek isleýärsiňizmi? Her gün size-de, edil özüňiz ýaly ýaragly adamlar tarapyndan howp abanýar.

Emma bu zatlar entek iň esasy we iň gorkuly zat däl. Siziň hemmähize tabytdan aňyrdan näme garaşýar. Biziň hemmämizem irdegiçde ölmeli. Biziň ýerdäki durmuşymyz nähili bolsa, bakyýetde-de şonuň ýaly bolar. Ölüm biziň ruhumyzy tenden azat edýär, ýöne günälerden, günäniň netijesinden, ýagny baky ejirden, azat edip bilmeýär. Ölüm derwezelerinden geçmek bilen wyždanymyz arasalanyp bilmeýär. Gaýtam, şol geçişlikde pikirlerimiz, sözlerimiz we işlerimiz belli bolýar. Şol pursatda özümizi hakyky keşbimizde görmeklik gaty aýylganç bolar! Öz-özümizden, yzymyzdan aslyşyp gelýän işlerimizden gaçyp gutulmaklyk welin mümkin däldir!

Häzir bolsa, entek giç bolmanka, Reb sizi çagyryýar. Ol Öz önünde toba eden her bir günäli ýüregi Öz Gany bilen ýuwmak isleýär. Durmuşymda ilkinji gezek Özi barada eşidip, Onuň ýanyna gelenimde Ol meniň ýüregimi ýuwdy. Ol siziň hem ýürekleriňizi şu gün, edil häzir iň özünde ýuwar. Sizem toba ediň-de, Onuň ýanyna geliň. Onuň önünde dogra edip, ýürekleriňizi açyň.

Onuň çyn ýürekden çykýan ýönekeýje şaýatlygyny diňleýänler toba gözýaşlaryny gözlerine aýlap otyrdylar. Ýöne öňden Ýudife garşy çykyp duranyň has-da jyny atlandy. Ol kâwagt elindäki ýalaňaç gyljyýy pola gaharly urup, öňde duran Ýudife gorkunç, haýbat atyjy nazary bilen seredýärdi. Soňky çagyryş sesleri ýaňlananda ol erbet sögünip, gapyny-da bat bilen ýapyp, jaýdan derrew ylgap çykyp gitdi.

—Sen bujagaz sözleri aýdanyňa tizara ökünersiň!— diýip, ol gidip barşyna Ýudife haýbat atdy.

Günler yzly-yzyna geçip durdy. Sowuk ýagyşly howa uzaga çekdi, ýel güýjedi. Hemmeleriň üstüne ölümiň gara örtügi iberilen ýaly, tebigatdaky hemme zatlar tutuk hem gaýgylydy. Emma durky bilen syrkawlara edilýän hyzmata we parahatlyga teşne ýürekleri Mesihe getirmeklige berlen Ýudif bu gazaply hem içgysgynç güýz tebigatyny duýmaýan ýalydy. Onuň üçin hemme zat nur bilen şöhlendirilen ýalydy. Ol öz kömegine mätäçleriň ýanyna baryp, gije-gündiz obanyň hapa köçelerinde aýlanýardy. Ol baran ýerine özi bilen Mesihini nuruny alyp barýardy, Rebbiň özüne sowgat beren ýürek rahatlygyny günäniň we ölümiň bu jülgesinde ýaýradýardy.

Gün geçdigiçe öz janyna-da howpuň wehim salýandygyny ol duýmaýardy. Heläk bolup barýan adamlara bolan söýgi hem-de Rebbiň gelmegine garaşmaklyk soňky pursata çenli hemme zada nurly we şatlykly seretmäge ony mejbur etdi. Gitdigiçe howp onuň öz üstüne-de güýçli abanýardy. Garaňkylygyň hem ähli erbetlikleriň patyşasy şeýtan, Mesihini ejizjek, ýöne wepaly gullykçysy arkaly öz gara güýçleriniň täsiri astynda bolan ýürekleriň biri-biriniň yzyndan azat bolýandygyna seredip, arkaýyn ýatyp hem-de perwaýsyz bolup bilmedi.

Soňky wagtlarda ol Ýudifiň garşysyna ýgy-ýgydan zalym, ýamanlykdan ýaña gatap giden ýürekleri küşgürdi. Bu gara ýürekler onuň daş-töwerege ýaýradýan nury ýaramaýardy. Şol ýürekler ýene bir ganhorlyga çenli ösüp ýetişänçäler, zalymlykda ösdüler.

Özleriniň bir maslahatynda olar özlerine günä we Hudaýyň geljek hökümi barada aýdanlary öldürme kararyna geldiler. Olar özleriniň baky ölüme alyp barýan ýolundan şamçyragy aýyrmagy ýüreklerine düwdüler. Birnäçe günden soň bu dildüwşük ýerine ýetirildi.

Güzüň bulutly günleriniň birinde, güýzlük bugdaý ekilen meýdanyň içi bilen daş-töweregine ýalt-ýult edip, ol obadan bu oba bir ötegi geçip barýardy. Geçen aşşam güýçli sowuk bolupdy, şonuň üçin doňan, indi bolsa soňky ýagyşlardan ýaña çişen ýer ýolsuz ýerden ýöremäge-de mümkinçilik berýärdi. Bu ýeke ýolagçynyň näme

üçindir dogry ýoldan daşrakdan ýöremäge çalşyp, baýyrlyklardan, bildirmeýän ýerlerden we jarlardan ýöreýändigini bildirip durdy. Gör-nüşine görä, ol kimdir birinden gizlenýärdi ýa-da ýolunyň ugruny gizlemek isleýärdi.

Onuň ýüzünde çuň gynanç bardy. Wagtal-wagtal ötegçiniň gursagyndan ýalyňly dem çogup çykýardy. Käwagt bolsa ol özüniň gussaly nazaryny göge dikýärdi. Ine-de, ol soňky depeden geçip, ýene-de öňdäki jar bilen aşaklygyna inip ugrady. Şol jaryň içinde ertiriň goýry dumanyna bürenen kiçijik Andreewka obasy ýerleşýärdi.

Ötegçi saklandy. Daş-töweregine ünsli garaşdyryp, ol çepe öwrüldi-de, obanyň çetindäki ot-çöp basan bagyň içi bilen gidip başlady. Ol ýerden onuň gulagyna adamlaryň gürleşýän sesleri hem-de daňdanyň şapagynda oýanan öý guşlarynyň we mal-garanyň sesleri eşdilýärdi.

Ahyrsoňy, obanyň gyrasyndan baryp, bagyň aňyrsynda uly kümesi bolan dördünji daýhan hojalygy tarapa yöneldi. Küme öňki wagt-larda mal-gara üçin iým saklanylýan ýer bolup hyzmat edipdir. Ýöne indi bolsa düýbünden taşlanan, çagşap barýan ullaňan çatma meňzäp durdy. Kümäniň ýanyna baran ýolagçy ýene bir gezek saklanyp, daş-töweregine göz aýlady-da, kümäniň derwezesine tarap ýöräp başlady. Şu pursatda, ol edil bir wajyp we çynlakaý duşuşyga taýýarlanýan ýaly, onuň ýüzi ak tam kimindi, dodaklary berk gysylandy. Ol sandyraýan elleri bilen agyr derwezäni, poslap gidendigi üçin jygyldadyp, usullyk bilen açdy-da, içine girip, zyzndan ýapdy. Kümäniň törüne tarap birnäçe ädim ädenden soň, ýerde ýatan nähilidir bir zadyň önünde saklandy. Onuň nämedigini garaňkyda saýgarmak kyndy.

Köpräk ýagty düşer ýaly, derwezäni giňräk açmaly boldy. Derwezäni açandan soň içeri giren adamyň gözleri aýyrganç bir zada düşdi. Derwezedən birnäçe ädim aňyrrakda gylçdan geçirilen ýaş gyzyň demsiz-düýtsüz ýatan jesedi ýatyrdy. Ölen gyzyň öljek wagty dyza çöküp dogra edip durandygy görnüp durdy. Indi sowap galan onuň çep eli soňky pursatda Mukaddes Kitaby döşüne gysyp durupdyr. Bu Mukaddes Kitap hem indi eýesiniň ganyna boýalyp ýatyrdy. Sag eli, birnäçe ýerinden çapylyp egilip duran kellesiniň aşagynda galypdyr. Gelen adam ölen gyza seredip, birnäçe minutlap sessiz-üýnsüz durdy. Ahyrsoňy, onuň gursagyndan agyr ahy-nala atylyp çykdy.

—Görgüli Ýudif!—diýip, ol ýuwaşja gürlledi.—Ine durmuşyňyň soňuny sen nirede tapdyň. Ýöne welin sen bagtly. Sen indi öz ýüregiňi beren, Öz hatyrasyna bu ýerde ýaşan we ejir çekip ölen Rebbiňiň ýanyna bardyň. Belki, tizara meniňem soňum geler, belki-de, ataňam tizara seniň zyňdan barar!

—Bu ýerde durmaklyk örän töwekgelçilikli zat—diýip, goja bir minut dymyp durandan soň ýene-de özbaşyna gürlledi.—Ony öldürenler entek bu obada bolup ýörler. Eger olar meni hem göräýseler, Ýudifiň günü häziriň özünde meniňem başyma düşer. Belki, meniň üçin entek irräkdir? Daş-töwerekde iş gaty köp ahyryn...Hatda, ony jaýlamaga-da mümkinçilik ýok! Ölen gyza soňky gezek nazaryny dikip, ol kümeden çykdy-da, ýene-de baglaryň we jarlaryň üsti bilen bildirmän yzyna, beýleki oba gitdi.

* * * * *

Ýudif öldi. Ol öz jellatlary üçin ak pata diläp we dogä edip öldi. Ölmezinden bir gün öň ol bilelikde doga edenden soň, ýolbaşçysy we beýleki işdeşleri bilen hoşlaşyp, goňsy oba ugrady. Ýudif ol ýerde hemişeki endigine eýerip, sözde hem işde Mesihniň söýgüsine şaýatlyk edip, mätäçlere hem syrkawlara ýardam berip, öz işine başlapdy. Gündiz sagat dörtleriň ugrundanda, bir jaýda Injiliniň okalyşyny we düşündirililişini diňlemek üçin birgiden märeke ýygnanypdy. Ýudif hem şol ýerdedi.

Bu gün Ýudif Mesih barada has uly söýgi bilen gürrüň berdi. Onuň göwnüne Reb bu gün hemişekilerine garanda has ýakyn ýaly bolup duýulýardy. Ol Ony edil öz gözleri bilen ýygnagyň ortarasyndanda görýän ýalydy. Ýygnananlar ony uly üns bilen diňleýärdiler. Birden ol gürrüň berip durka öýe birnäçe ýaragly esger girip geldi. Görnüşi ýaly, olar öňden gelen kararlaryny ýerine ýetirmäge gelipdi.

—Eger diri galmak isleýän bolsaňyz, öýli-öýüňize dargaň!—diýip, girenleriň biri duýdurdy.—Bize diňe şuny...—diýip, ol dik duran Ýudifi görkezdi.

Şu sözleri aýdyp, gelenleriň biri, elinde ýalaňaç gyljy tutup, elinde açyk Mukaddes Kitaby tutup duran gyz tarapa yöneldi.

Köpçülikleýin öldürilmelere endik eden diňleýjiler, bu adamlaryň hiç zadyň önünde-de saklanmajagyny bilip, täze ganhorlygyň ýerine

ýetiriljek ýerinden mümkin boldugyça tiz gitmäge çalşyp, öýden çykyp gaçyp gitdiler. Ýudif öz jellatlarynyň arasynda ýeke galdy.

—Sen kim bolarsyň?—diýip, gelenleriň biri onuň ýanyna gelip sorady—Adamlaryň arasynda aňňy zäherleýän munuň ýaly zady ekmäge seni kim iberdi? Gelip, hiç bir rehim etmezden, özüň ýaly elini sowuk suwa urmaýan iş ýakmazlary gyrmaly bolup durkalar, biziň goşunymyzdaky esgerleri öz ýakynlaryna we duşmanlaryna bolan söýgä çagyrmagyň üçin kim saňa pul töledi. Häziriň özünde jogap ber, bu seniň iň soňky sorag edilişindir!

Ýudif sesini çykarman, nebsiagyryjylyk bilen, önünde duran ýaragly adamlara seredip, bir minut dymyp durandan soň jogap berdi:

Meniň kimdigimi siz öňden bäri bilýärsiňiz. Umuman, men özümiň ýehudydygymy size ýene bir gezek aýdyp biljek. Men Mesihe iman etdim-de, Onuň yzyna eýerijisi hem şägirdi boldum. Ol meni hemme adamlara, size-de, Onuň hemme adamlar üçin, siziň üçin hem, ölendigini, Özüniň sizi söýýändigini aýtmak üçin iberdi. Indi bolsa Ol Özüne bütin ýuregiňiz bilen öwrülip, günäli durmuşyňyzy taşlamaklyga sizi ýene bir gezek çagyýar. Ol Özüni gurban edip, meni satyn aldy. Ol meni Özüniň Galgotodaky haçda döken ganynyň bahasy bilen satyn aldy. Ol muny siziň üçin hem etdi. Ol sizi mukaddes söýgi bilen söýýär, şonuň üçinem bu söýgi barada habar berjek bolup, meni bu gün siziň ýanyňyza iberdi.

—Zinkow, bu dili sem etmekligi öz gylyjyňa buýruk ber. Besdir, biz munuň ýaly sözleri köp eşitdik—diýip, toparyň ýolbaşçysy sorag berip duran esgere gygyrdy.—Ýogsa-da, onuň gany bilen bu öýüň poluny hapalanyňa degenok. Ony kümä ýa-da at ýataga äkidiň!

—Yzyna düş—diýip, onuň ýanynda duran adam öýden daşa tarap ýönelip durşuna buýruk berdi. Elleri ýalaňaç gylyçly beýleki adamlar bolsa, onuň daşyny gurşadylar. Olaryň hemmesi öýüň aňrsyndaky taşlanan kümä tarap gitdiler.

Ýudif özüniň ýerdäki durmuşynyň soňky pursadynyň şu ýerde gelendigini gördi. Ýene ýekeje pursatdan ol öz Halasgäri hem Rebbi bilen baky birleşer! Ýaragly adamlaryň arasynda gidip barşyna ol hiç bir gorkusyz Isanyň olara bolan söýgüsi, Oňa öz ýüreklerini bermekligiň wajyplygy barada ýol boýy gürlledi. Kümä giren badyna ol derrew dyza çöküp, soňky gezek ene-atasy üçin Hudaýa dogada ýüzlendi:

—Eý Halasgärim we Rebbim, men Seniň ýanyňa baryň, ýöne entek bu ýerde meniň çyn ýürekden söýýän adamlarymyň galýandygyny Sen bilýärsiň. Saňa ýalbarýan Hudaýym, olara günäleriniň içinde ölmäge ýol berme-de, olary Özüňe getir! Maňa edenleri üçin ejemi bagyşla, oňa bu günäni ýazma!

Ýudif Hudaýa soňky gezek doga edip durka jellatlaryň elini nähilidir bir güýç saklady. Olar edil ysmaz bolan ýaly boldular-da, baş egip duran gyza sessiz-üýnsiz garap durdular. Görünmeýän el olary gödeklikden we onuň üstünden gülmelerden saklady.

—Rebbim, meniň ýerdäki ömrümi üzjek bolup duran bu betbagt adamlary-da bagyşla. Bu günäni olara ýazma-da, Öz ýaraly ellerini olaryň ýüreklerine degir-de, Özüňe öwür! Bagyşla hem-de meniň ganymy olara ýazma, sebäbi olar näme edýändiklerini özlerem bilenok!

Soňky sözlerini aýdyp durka, Ýudifiň egilip duran kellesiniň üstünden ýaldyrawuk gylyç şaglap indi-de birnäçe gezek kellesine we bedenine sanjyldy. Dilegiň soňky sözleri onuň dodaklarynda doňup galdy. Zyňdyrylyp çykan gan jellatlaryň üstüne sepildi...

Biri-birleriniň ýüzlerine seredişip, jellatlar kümeden sessiz çykyp gidýärler. Ölümi garşy alandaky Ýudifiň parahatlygy, onuň özləri üçin eden soňky dogasy, olaryň jenaýatdan ýaña zalymlaşyp we gatap giden ýüreklerini parran dildi, dillerini gandallady. Sem bolup galan ynsaby hem gürläp başlady. Olar kellelerini aşak egip, seslerini çykarman duruşlary ýaly çykyp gitdiler.

Ikinji günü, beýleki obada bolan garry ata, Ýudifiň ölümi barada eşidip, ir daňdan ganhorlardan gizlenip, onuň öldürilen ýerine geldi. Ýudifi jaýlamaga işdeşleri bilen özüniň mümkinçiligi bolmandan soň, ol bu işi etmekligi ýerli ýaşajylardan haýyş etdi. Olar hem Ýudifiň özleriniň jaýlanyş dessurlary boýunça jaýladylar. Onuň jaýlanyşyna ýakynlary-da, dostlary-da gatnaşyp bilmedi, ýöne onuň Öz hatyrasyna ýaşan we ölen Rebbi ol ýerde boldy we onuň ölümi arkaly ony jaýlan daýhanlara güreledi.

—Ol adamlary nähili güýçli söýýärdi!—diýip, onuň demsiz-düýtsüz jesedini gazylan çukura salyp duran daýhanlar gözleri yaşly aýtdylar.—Ol biziň obamyzdaky syrkawlara we kömege mätäçlere näçe ýagşylyk etdi. Onda-da ol bu zatlary hiç kimden minnetdarlyga garaşmazdan etdi, eden hyzmaty üçin hiç kimden töleg hem almady.

Hemişe: „Maňa hemme zat üçin Halasgärim Mesih bireýýäm töledi“ diýerdi. Onuň Hudaýy bütün ýüregi bilen söýendigi görnüp durdy! Özi ýehudy bolsa-da, Mesihe nähili hormat goýardy, Oňa çyn ýüreginden doga ederdi!

—Hawa, edil gürrüň berşi ýaly-da, ýaşaýardy. Onuň sözi bilen hereketi çapraz gelmeýärdi, —diýip, beýleki biri belledi.

—Ine onuň şeýle köp gowy zatlary okap beren, ölendən soň hem gatap galan elinde saklap duran kitaby! Bu kitap oňa gaty gymmat bolan bolmaly! Dyza çökübem ölüpdür, ölümiň öň ýanynda-da doga edipdir!

Daýhan bu sözleri aýdandan soň, sakal basan yüzünden akan ullakan gözýaşlary possunynyň etegi bilen süpürdi.

—Belki, kitaby onuň ýanynda goýarys, —diýip, eýýäm bir pil gum alan adam sorady.

—Hawa, bu dogry bolar, —diýip, beýlekilerem razylaşdylar. —Ine kitaba onuň gany-da dökülipdir. Goý ol onuň özi bilen bile jaýlanylsyn.

—Ýatan ýeriň ýagty bolsun, eýjejik şa gyzy! Seniň kimdigiňi, watanyňyň nirededigini biz bilemzokdyk! Ýöne sen biziň hemmämizi çyn ýürekden söýdüň. Biz muny bilýärdik we gördük! —bu sözleri aýdanlaryndan soň olar jeset goýlan çukura gum taşlap başladylar.

—Wah, Hudaý biz günälileriň ýanymyza şunuň ýaly gowy adamlary köpüräk goýbersedi! —diýip, çukura gum taşlap duranlaryň biri uludan demini alyp aýtdy. —Näme üçin erbet adamlar gaty köp-de, gowy adamlar azka? Hatda soňku-ja gowy adamy-da öldürdiler. Biziň etrabymyzda şonuň ýalylaryň birnäçesi bar, ol görgüliler öz işdeşlerini jaýlamak üçin, hatda, bu ýerde görünibem bilmediler. Olary-da duran ýerlerinde öldürerdiler!

—Çüş-ş-ş, Fýodor, bu hakda hiç zat gürlеме. Kim bilýär biziň gürrüňimiziň eşidiläýmegi mümkin. Galanlaryny-da bela duçar edäýmäli.

Ýer Ýudifiň demsiz-düýtsiz sowuk tenini hemişelik gizledi. Indi hiç kim ony öz ýanynda görmez. Ýöne onuň ýerde eden söýgi işleri, şol söýgini özlerinde duýan adamlaryň ýüreklerinde entek uzak wagtlap ýaşar. Ýudifi gören we diňlän adamlaryň köpüsi ony özüniň çyn ýürekden söýen Rebbiniň şöhraty içinde görer. Bakylykda başyna geýdiriljek täjiňdäki köp dürler öwşün atyp durar.

—Ol Oña garaşdy, Ol hem onuň yzyndan gelip, ony ýerden alyp gitdi—diýip, garry ata Ýudifiň ölüminden soň ýygnanyşan işdeşlerine aýtdy.—Geliň, onuň mukaddes durmuşyna öýküneliň. Goý Reb onuň ýerine edil şunuň ýaly gaýduwsyz işgärleri goýbersin! Hasyl yetişdi, işçi bolsa az. Ol eýýäm Rebbiň özüne bölüp beren paýyny ýygnady. Az yaşady, ýöne köp etdi. Hudaý hem ony Öz ýanyna çagyrdy. Mesihniň gelinligi özünüň Gökdäki Ýigidiniň ýanyna gitdi!

—Biz bolsa ýerde galdyk. Biziň üçin entek hemme zat gutarmady... Geliň gorkak we ýalta bolmalyň-da, özümize öňden niýetlenen işi yhlas bilen ýerine ýetireliň. Bize-de şol ýol garaşýar. Goý, Rebbiň Özi bize ýardam etsin! Goý, sizi, galanlaryňyzy, Ýudifi ýitirmeklik ruhdan düşürmesin. Ýörüş ýolumyzy dowam etdireliň...